Μνήμων

Τόμ. 3 (1973)

T O M O S T P I T O S

ΜΝΗΜΩΝ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ: Αί δυτικάι πηγαί διά τήν ἑναντι τῶν Νορμανδῶν πολιτικὴν τοῦ Κωνσταντίνου Γ' Δούκα ● ALEXANDRA V. PETALA: La Naissance du Nouvel État Grec vue par la Presse Toulousaine ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΚΥΡΚΟΥ: Δύο ἀνθρωπολογικὲς θέσεις στὸ σοριστὴ Ἀντιφόντα ● ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Χειρόγραφα Μοναστηρίων τῆς Ἡλείας ● ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ: Μετασχηματιστικὴ ἀνάλυσις τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας ● ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ: Συμβολὴ εἰς τὴν ἔρευναν τῆς Νεολιθικῆς Θεσσαλίας ● ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΠΡΟΜΠΟΝΑ: Ποικίλα κριτικά ● ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ: Μελανόμορφα ἀγγεῖα ἐκ Κεφαλληνίας.

A Θ Η Ν Α Ι 1 9 7 3

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗΣ

doi: [10.12681/mnimon.151](https://doi.org/10.12681/mnimon.151)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗΣ Γ. Χ. (1973). ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ. *Μνήμων*, 3, 121–178. <https://doi.org/10.12681/mnimon.151>

ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπός της παρούσης μελέτης. Ἡ παραδοσιακή Γραμματική καὶ ἡ νέα γλωσσολογικὴ θεωρία.

Βασικὸς σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης¹ εἶναι ἡ μετασχηματιστικὴ περιγραφή, ἀνάλυσις καὶ ἐρμηνεία τῶν διὰ τῶν *ὅτι ἢ πὼς ἢ ποὺ*² καὶ *νὰ* εἰσαγομένων συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς ἀντικείμενον τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως³.

Αἱ συμπληρωματικαὶ αὗται προτάσεις, ἐξαρτώμεναι ἐξ ὀνοματικῆς φράσεως⁴, δὲν διαφέρουν ὥς πρὸς τὴν συντακτικὴν αὐτῶν λειτουργίαν ἀπὸ τὰς ἀπλᾶς ὀνοματικὰς φράσεις τὰς ἐπεχούσας θέσιν ἀντικειμένου. Κατὰ συνέπειαν, ἡ παροῦσα μελέτη, περιοριζομένη εἰς τὰς προτάσεις τοῦ ἀνωτέρω τύπου, δὲν θὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὰς συμπληρωματικὰς ἐκεῖνας προτάσεις, αἱ ὁποῖαι, ἐνῶ εἰσάγονται διὰ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω μορίων, ἔχουν λειτουργίαν ὑποκειμένου ἢ ἐξαρτῶνται οὐχὶ ἐξ ὀνοματικῆς φράσεως.

Πρέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ τονισθῇ ὅτι ἡ μελέτη αὕτη, βασιζομένη ἐπὶ νεωτάτων ἐπιστημονικῶν γλωσσολογικῶν μεθόδων ἀναπτυχθεισῶν κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν κυρίως εἰς τὰς Ἑνωμένης Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, φυσικὸν καὶ ἐπόμενον εἶναι νὰ διαφέρῃ τῶν μέχρι τοῦδε εἰς

1. Ἡ παροῦσα ἐργασία ἀποτελεῖ τμήμα ἐνδυνάμου μελέτης, δι' ἧς ἐξετάζονται ὑπὸ μετασχηματιστικῶν πρίσμα ποικίλα προβλήματα τῶν δευτερευουσῶν προτάσεων.

2. Εἰς τὰ παραδείγματα εἰδικῶν προτάσεων τῆς μελέτης ταύτης θὰ χρησιμοποιοθῇ μόνον ὁ εἰδικὸς σύνδεσμος *ὅτι* 1.

3. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι τὰ ρήματα, τὰ ὁποῖα συντάσσονται μὲ συμπληρωματικὴν πρότασιν ὡς ἀντικείμενον αὐτῶν, δὲν εἶναι ἀμετάβατα, ἀλλὰ μεταβατικά.

4. Ἡ ἐξάρτησις τῶν συμπληρωματικῶν τούτων προτάσεων ἐξ ὀνοματικῆς φράσεως θὰ καταστή σαφές, όταν αἱ προτάσεις αὗται ἀπεικονισθοῦν κατωτέρω διὰ δένδρων — διαγραμμάτων (Tree - diagrams).

τὴν χώραν μας ἐπιχειρηθεῖσων περιγραφῶν καὶ ἀναλύσεων τῶν ποικίλων συντακτικῶν φαινομένων τῆς ἀρχαίας ἢ τῆς 'νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίως τῆς Ἀμερικῆς δαπανῶνται σήμερον τεράστια χρηματικά ποσὰ διὰ γλωσσολογικὰς μελέτας καὶ ἐρεῦνας, εἰς τὰς ὁποίας λαμβάνουν μέρος ἑκατοντάδες ἱκανῶν γλωσσολόγων⁵. Αἱ μελέται αὗται, χωρὶς νὰ ἀγνοοῦν τὰ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπιτεύγματα εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς Γραμματικῆς⁶ ἐν εὐρυτέρᾳ ἑννοίᾳ, μᾶς φέρουν πολὺ πέραν ἐκείνων, τὰ ὅποια διδάσκει ἡ λεγομένη παραδοσιακὴ Γραμματικὴ (Traditional Grammar).

Ἔχει καταστή σαφές εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ὅτι ὅλας τὰς μέχρι σήμερον ἀναπτυχθεῖσας γλωσσολογικὰς θεωρίας⁷ ἔχει ἐπισκιάσει καὶ θέσει εἰς δευτέραν μοῖραν ἡ ἐμφάνις καὶ ἀνάπτυξις τῆς λεγομένης μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς⁸ (Transformational Grammar). Ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ, δημιουργηθεῖσα ἐσχάτως εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐξαπλωθεῖσα ραγδαίως εἰς ὅλας τὰς μεγάλας χώρας τοῦ κόσμου, προσπαθεῖ κυρίως νὰ ἐρμηνεύσῃ ἐπιστημονικῶς τὰ διάφορα φαινόμενα τῆς γλώσσης. Κατὰ συνέπειαν, δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἀπλὴν ταξινόμησιν καὶ παρατήρησιν τῶν ποικίλων φαινομένων τῆς γλώσσης, ὥς ἔπραττε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ πράττῃ ἡ παραδοσιακὴ Γραμματικὴ⁹.

Ἡ βασικὴ, ὅμως, ἀδυναμία τῆς παραδοσιακῆς Γραμματικῆς συνίσταται εἰς τὸ ὅτι δὲν ἀνέπτυξε μίαν γενικὴν ἐπιστημονικὴν γλωσσολογικὴν

5. Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι ἔργον τοῦ γλωσσολόγου εἶναι ἡ περιγραφή καὶ ἀνάλυσις τῶν διαφόρων γλωσσῶν. Διὰ τὸν γλωσσολόγον, ἰσχύει ἡ ἀρχὴ ὅτι ὅλαι αἱ γλῶσσαι εἶναι ἀξιολογικῶς ἴσαι.

6. Λέγοντες Γραμματικὴν δὲν ἐννοοῦμεν μόνον τὴν μορφολογίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν σημασιολογίαν.

7. Γενικῶς, αἱ θεωρίαι διατυποῦνται χωρὶς νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα (Data). Τὰ ἐμπειρικὰ δεδομένα δύνανται, μετὰ ταῦτα, νὰ ἐπαληθεύουν τὴν θεωρίαν ἢ νὰ καθιστοῦν ἀναγκαίως ὀρισμένας τροποποιήσεις τῆς ἀρχικῆς μορφῆς ταύτης ἢ νὰ ἀποδεικνύουν ὅτι αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη.

8. Διὰ τοῦ ὁρου μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ ἐννοοῦμεν ἓν πεπερασμένον σύστημα νόμων, διὰ τῶν ὁποίων παράγονται ἀπειράριθμοι ἐν τῇ γλώσσῃ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι γραμματικῶς ὀρθαί.

9. Αἱ πρὸ τῆς ἐμφάνισως τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς γλωσσολογικαὶ μέθοδοι δὲν ἠσχοῦντο μὲ τὴν ἀνέυρεσιν καὶ μαθηματικὴν διατύπωσιν νόμων διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν προτάσεων, ἐβασίζοντο δὲ εἰς τὰς γνωστὰς διαδικασίας καταμήσεως (Segmentation) καὶ ταξινομήσεως (Classification) τῶν διαφορῶν στοιχείων εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν τοῦτων δομὴν. Διὰ πλείονα, ἴδὲ Ray Dougherty, «Generative Semantic Methods : A Bloomfieldian Counterrevolution», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1972, σ. 4.

θεωρίαν, ἡ ὁποία, χωρὶς νὰ βασίζεται ἐπὶ μιᾷ συγκεκριμένης γλώσσας ἢ ομάδος γλωσσῶν, νὰ δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν γλωσσολογικὴν ἀνάλυσιν ὅλων τῶν γλωσσῶν τοῦ κόσμου. Ἡ παραδοσιακὴ Γραμματικὴ ἀνεπτύχθη μὲ βάσιν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ ἐφηρμόσθη, μὲ ἐλαφρὰ τροποποιήσεις, διὰ τὴν περιγραφὴν μεγάλου ἀριθμοῦ εὐρωπαϊκῶν κυρίως γλωσσῶν¹⁰.

Ὑπάρχουν, ὅμως, γλῶσσαι, αἱ ὁποῖαι διαφέρουν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴν Λατινικὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. Ἦδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γλωσσολόγων, τῶν ἀνθρωπολόγων καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων ἐστράφη πρὸς ὅλας τὰς φυσικὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. Οὕτως αἱ ὁμιλούμεναι γλῶσσαι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς (: Ἰνδιάνων), ὥς καὶ αἱ γλῶσσαι τῶν διαφόρων φυλῶν τῆς μαύρης ἡπείρου, ἐγένοντο ἀντικείμενον μελέτης ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων κυρίως τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ὅσον περισσότεραι γλῶσσαι ἐξητάζοντο καὶ ἐμελετῶντο τόσον μεγαλύτερα παρουσιάζετο ἡ ὑπάρχουσα διαφορὰ τῶν ποικίλων γλωσσῶν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν γλωσσῶν τούτων κατέστη φανερόν ὅτι αἱ μέθοδοι γλωσσολογικῆς ἀναλύσεως, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀναπτυχθῇ διὰ τὰς ἰνδοευρωπαϊκὰς λεγομένας γλώσσας, δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς καὶ κατάλληλοι πλεον διὰ τὰς νέας, μὴ ἰνδοευρωπαϊκὰς, γλώσσας. Τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ γλωσσολογικὴ θεωρία ἐπιστημονικὴ, ἀρκετὰ εὐκαμptos καὶ γενικὴ, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ δι' ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου. Ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ, δημιουργημα κυρίως τοῦ περιφήμου ἀμερικανοῦ γλωσσολόγου Noam Chomsky¹¹, στηρίζεται ἐπὶ μιᾷ τοιαύτης θεωρίας.

Διὰ τῆς ἐπικουρίας ἄλλων ἐπιστημῶν¹² καὶ ἰδιαιτέρως τῆς μαθηματικῆς Λογικῆς¹³, ἡ σύγχρονος αὕτη γλωσσολογικὴ θεωρία ἀπέκτησε μεγάλης δυνατότητας. Αἱ γλωσσολογικαὶ πλέον μελέται, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται εἰς τὴν νεωτάτην ταύτην θεωρίαν, ἔχουν παύσει νὰ ἀποτελοῦν

10. Ἰδὲ John Lyons, Chomsky, Fontana Modern Masters, editor Frank Kermode, Fontana / Collins, 1970, σσ. 20 - 21.

11. Βασικὰ διὰ τὴν σύνταξιν ἔργα τοῦ Noam Chomsky, ἐκτὸς τῶν πολλῶν ἀρθρῶν του, εἶναι τὰ κάτωθι : α') *Syntactic Structures*, Mouton and Co., The Hague - Paris, 1966, (sixth printing, first printing 1957), καὶ β') *Aspects of the Theory of Syntax*, The M.I.T. Press, Cambridge, Massachusetts, 1965. Περὶ τούτων, θά ὁμιλήσωμεν κατωτέρω δι' ὀλίγων.

12. Πρέπει νὰ εἰπώμεν ἐδῶ ὅτι ἡ Γλωσσολογία, ἡ Ψυχολογία καὶ ἡ Φιλοσοφία, παρ' ὅλον ὅτι διατηροῦν τὴν αὐτοτέλειαν καὶ αὐτονομίαν των, δὲν εἶναι ἀσχετοὶ πρὸς ἀλλήλας ἐπιστήμαι.

13. Ἰδὲ Maurice Gross, *Mathematical Models in Linguistics*, prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1972, σ. 5.

άπλην καταγραφών, ταξινόμησιν καὶ παρατήρησιν τῶν διαφορῶν φαινομένων τῆς γλώσσης.

Διὰ τοῦτο, πρὶν ἢ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς, κρίνεται σκόπιμον νὰ ἀφιερῶσωμεν ὀλίγας εἰσαγωγικὰς γραμμὰς πρὸς παρουσίαν ὀρισμένων βασικῶν μεθοδολογικῶν ἀρχῶν τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, ἡ ὁποία εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο, δηλαδὴ ἡ πρὸς κατανόησιν τῆς ἐπιχειρουμένης ἀναλύσεως παρουσίας ὀλίγων σημείων τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη, δευτερεύοντα, σκοπὸν τῆς παρούσης μελέτης.

2. Ὁργάνωσις καὶ διάρθρωσις τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς.

Τὴν πρώτην ἐπίσημον ἐμφάνισιν τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς ἀποτελεῖ ἡ κατὰ τὸ 1957 δημοσίευσίς τοῦ ἔργου τοῦ Noam Chomsky *Syntactic Structures*. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Noam Chomsky κατέστη ὁ ἰδρυτὴς καὶ θεμελιωτὴς τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, ἡ ὁποία σήμερον εἶναι ἡ ἐπικρατεστέρα καὶ ἡ εὐρύτερον διαδεδομένη σύγχρονος γλωσσολογικῆς θεωρίας εἰς Ἀμερικὴν καὶ ἀλλοῦ.

Προϊούσης τῆς συστηματικῆς ἐρευνητικῆς ἐργασίας τοῦ Noam Chomsky καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιστημόνων, κατέστη ἀναγκαία διὰ τὸν ἰδρυτὴν τῆς ὥς ἂν θεωρίας ἡ τροποποιήσις ὀρισμένων σημείων τοῦ *Syntactic Structures* καὶ ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις ἄλλων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Noam Chomsky ἀναγκαιῶς ἤχθη εἰς τὴν δημοσίευσιν ἐτέρου διὰ τὴν σύνταξιν ἔργου, τοῦ *Aspects of the Theory of Syntax*¹⁴, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1965, ὅτε ἐξεδόθη, ἀποτελεῖ τὴν βάσιν διὰ τὴν συγγραφὴν τῶν μετασχηματιστικῶν Γραμματικῶν τῶν διαφορῶν ἀνὰ τὸν κόσμον γλωσσῶν.

Μὲ βάσιν τὴν θεωρίαν τοῦ *Aspects*, ὥς συνήθως ἀποκαλεῖται τὸ κλασσικὸν τοῦτο ἔργον, ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ γλώσσης τινὸς συνίσταται ἐκ τῶν κάτωθι συνθετικῶν μερῶν :

1. Τοῦ συντακτικοῦ συνθετικοῦ μέρους (*Syntactic Component*).
2. Τοῦ σημασιολογικοῦ συνθετικοῦ μέρους (*Semantic Component*), καὶ

14. Συμφώνως πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ *Syntactic Structures*, ἡ σημασία τῆς προτάσεως ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς βαθείας δομῆς καὶ ἐκ τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων. Ἀντιθέτως, κατὰ τὸ *Aspects*, οἱ μετασχηματιστικοὶ νόμοι οὐδένα ρόλον καίζουσιν εἰς τὴν σημασίαν τῆς προτάσεως.

3. τοῦ φωνολογικοῦ συνθετικοῦ μέρους (Phonological Component).

Πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι τὰ μέρη ταῦτα δὲν εἶναι αὐτόνομα καὶ αὐτοτελῆ, ἀλλ' ὑπάρχει ἀναγκαίᾳ μεταξὺ τούτων σύνδεσις¹⁵. Τοῦτο, βεβαίως, ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς παλαιότερας θεωρίας, συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας τὰ ὡς ἄνω ἀναγραφόμενα μέρη εἶναι αὐτόνομα, μὴ συνδεόμενα πρὸς ἄλληλα.

Παρ' ὅλον ὅτι ἐσχάτως ἔχουν διατυπωθῇ ὑπὸ τινων γλωσσολόγων¹⁶ ἀντιρρήσεις τινὲς¹⁷ ὡς πρὸς τὴν προτεραιότητα, λειτουργίαν καὶ σπουδαιότητα τῶν δύο πρώτων συνθετικῶν μερῶν¹⁸, ἀκολουθοῦντες τὴν θεωρίαν τοῦ Aspects δεχόμεθα εἰς τὴν μελέτην ταύτην ὅτι τὸ βάρος τῆς παραγωγῆς τῶν προτάσεων πίπτει καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὸ συντακτικὸν συνθετικὸν μέρος, ἐνῶ τὰ ἄλλα δύο μέρη εἶναι ἀπλῶς ἐρμηνευτικά.

Τὸ συντακτικὸν συνθετικὸν μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν λεγομένην **βάσιν** (Base) καὶ τὸ **μετασχηματιστικὸν συνθετικὸν μέρος** (Transformational Component). Ἡ **βάσις**, ἡ ὁποία εἶναι γεννήτρια τῶν ἐσωτερικῶν δομῶν τῶν προτάσεων, ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ λεγόμενον **κατηγορικὸν συνθετικὸν μέρος** (Categorial Component) καὶ τὸ **λεξικὸν** (Lexicon). Ἡ ἐσωτερικὴ ἢ βαθεῖα δομὴ (Deep Structure) τῆς προτάσεως εἰσέρχεται εἰς τὸ σημασιολογικὸν συνθετικὸν μέρος καὶ λαμβάνει σημασιολογικὴν ἐρμηνείαν, μετατρέπεται δὲ ἢ βαθεῖα αὕτη δομὴ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἢ ἐπιφανειακὴν δομὴν (Surface Structure) διὰ τῆς λειτουργίας τῶν **μετασχηματιστικῶν νόμων** (Transformational rules). Τέλος οἱ νόμοι τοῦ φωνολογικοῦ συνθετικοῦ μέρους προσδίδουν φωνητικὴν ἐρμηνείαν εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν τῶν προτάσεων.

Τὸ πρῶτον μέρος δύναται ἀπλῶς νὰ ὀρισθῇ ὡς πεπερασμένον σύστημα νόμων, οἱ ὁποῖοι παράγουν ἄπειρον ἀριθμὸν προτάσεων. Τὸ δεύτερον μέ-

15. Ἴδὲ Noam Chomsky, *Current Issues in Linguistic Theory*, Mouton and Co., London - The Hague - Paris, 1966 (second printing), σσ. 105 - 106.

16. Ἐνθερμοὶ ὑποστηρικταὶ τῆς λεγομένης γενετικῆς σημασιολογίας (Generative Semantics) εἶναι, μεταξὺ ἄλλων, οἱ γλωσσολόγοι Paul Postal, George Lakoff καὶ James McCawley.

17. Ὁ Noam Chomsky εἰς τὸ Aspects (σ. 159) ἀναγνωρίζει ὅτι δὲν ὑπάρχει σαφὲς καὶ εὐδιάκριτον ὄριον μεταξὺ τῶν δύο πρώτων συνθετικῶν μερῶν.

18. Διαφόρους ἀπόψεις δύναται τις νὰ ἴδῃ εἰς πλείστα ἄρθρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρω τὰ κάτωθι: α') George Lakoff, «On Generative Semantics», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1969, καὶ β') James McCawley, «The Role of Semantics in a Grammar», in *Universals in Linguistic Theory* (ed. by E. Bach and R. Harms), Holt, Rinehart and Winston, New York, 1968, σσ. 125 - 169.

ρος δύναται νά χαρακτηρισθῇ ὡς σύστημα νόμων, οἱ ὅποιοι, καθορίζοντες μίαν σημασιολογικὴν ἐρμηνείαν δι' ἐκάστην συντακτικὴν περιγραφὴν (Syntactic Description)¹⁹, ἀναφέρονται κυρίως εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν τῶν προτάσεων, λαμβάνουν δὲ πιθανῶς ὑπ' ὄψιν καὶ ὠρισμένας μορφὰς τῆς ἐπιφανειακῆς τούτων δομῆς. Τὸ τρίτον μέρος ὁρίζεται ὡς πεπερασμένον σύστημα νόμων, οἱ ὅποιοι, καθορίζοντες μίαν φωνητικὴν ἐρμηνείαν δι' ἐκάστην συντακτικὴν περιγραφὴν, ἀναφέρονται μόνον εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν τῶν προτάσεων.

3. Ἡ βαθεῖα καὶ ἡ ἐπιφανειακὴ δομὴ τῶν προτάσεων.

Βασικὸν μεθοδολογικὸν στοιχεῖον τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅτι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου ἐκάστη πρότασις ἔχει μίαν βαθεῖαν ἢ ἐσωτερικὴν δομὴν καὶ μίαν ἐπιφανειακὴν ἢ ἐξωτερικὴν δομὴν²⁰. Αἱ δύο αὗται δομαὶ τῶν προτάσεων οὐδέποτε εἶναι ἀκριβῶς αἱ αὐταί. Κατὰ κανόνα, ἡ βαθεῖα δομὴ προτάσεώς τινος περιέχει περισσότερα στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχον ἐπιφανειακὴν δομὴν. Γενικῶς, βαθεῖα δομὴ προτάσεώς τινος εἶναι ἡ ἀφ' ἣς ὁ ὅμοιος ὁμοῖος (Abstract Underlying Form), ἡ ὁποία καθορίζει τὴν σημασίαν τῆς προτάσεως. Διὰ τῆς λειτουργίας τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων, οἱ ὅποιοι εἶναι πεπερασμένοι τὸν ἀριθμὸν καὶ λειτουργοῦν καθ' ὠρισμένην τάξιν, ἡ βαθεῖα δομὴ τῶν προτάσεων μετατρέπεται (: μετασχηματίζεται) εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν τούτων δομὴν. Εἶναι, λοιπόν, ἡ ἐπιφανειακὴ δομὴ ἡ συγκεκριμένη μορφή τῶν προτάσεων εἰς τὸν προφορικὸν ἢ γραπτὸν λόγον. Συνεπῶς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν παραδοσιακὴν Γραμματικὴν, ἡ ὁποία δὲν κάμνει σαφὴ διάκρισιν μεταξὺ βαθείας καὶ ἐπιφανειακῆς δομῆς, ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ δέχεται τὴν ὑπαρξίν δύο ἐπιπέδων γλωσσολογικῆς ἀναλύσεως. Ἡ βαθεῖα δομὴ, ἀμετάβλητος καὶ σταθερὰ δι' ἐκάστην πρότασιν, εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὴν σημασίαν τῆς προτάσεως, ἐνῶ ἡ ἐπιφανειακὴ δομὴ, ἡ ὁποία συνδέεται μετὰ τῆς βαθείας δομῆς διὰ τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων, εἶναι ἡ προφορικὴ ἢ γραπτὴ ἐκφρασις δι' ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου.

19. Θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ὅτι ἡ σαφὴς συντακτικὴ περιγραφή τῶν διαφόρων δομῶν εἶναι ἀπαραίτητον καὶ ἀναγκαῖον στοιχεῖον διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων.

20. Ἴδὲ George Lakoff, «Deep Surface Grammar», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968.—Eung-Do Cook, «Deep Structure and Surface Structure», *L i n g u a* (1970), 25, σσ. 101-114.—Archibald Hill, «The Hypothesis of Deep Structure», *S t u d i a L i n g u i s t i c a* (1970), 24, σσ. 1-16, κ. ἄ.

Ἐάν διατηρήσωμεν τὴν ἀρχὴν τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ ποικίλοι μετασχηματιστικοὶ νόμοι δὲν ἐπιδροῦν ἐπὶ τῆς σημασίας τῶν προτάσεων, τότε δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὸ κάτωθι ἀπλοῦν διάγραμμα ²¹:

Διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς μεθοδολογικῆς ταύτης ἀρχῆς τῶν δύο δομῶν δι' ἐκάστην πρότασιν, πολλὰ προβλήματα τῆς γλώσσης, τὰ ὅποια παρεῖχον πράγματα εἰς τοὺς πρότερον μελετητάς, λύνονται σήμερον κατὰ μαθηματικὸν τρόπον ²². Συγκεκριμένως, δυνάμεθα νὰ δείξωμεν ὅτι προτάσεις διάφοροι εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν, ἔχουσαι ὅμως τὴν αὐτὴν σημασίαν, προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς βαθεῖας δομῆς. Ὡσαύτως, δυνάμεθα νὰ διαφοροποιήσωμεν εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν ὁμοίας προτάσεις ἢ φράσεις τῆς ἐπιφανειακῆς δομῆς, αἱ ὅποιαι ὅμως δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν σημασίαν. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ὑπάρχονταί καὶ αἱ διφορούμεναι (Ambiguous) ²³ φράσεις ἢ προτάσεις.

Ἄς λάβωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα :

2. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος κατέκτησεν ὅλην σχεδὸν τὴν Ἀσίαν.

3. Ὁλη σχεδὸν ἡ Ἀσία κατεκτήθη ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον.

Αἱ δύο αὗται ὅμοιαι σημασιολογικῶς προτάσεις, ἂν καὶ εἶναι διάφοροι εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν, προέρχονται ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς βαθεῖας δομῆς ²⁴. Ἡ μόνη μεταξὺ τῶν προτάσεων τούτων διαφορὰ εἶναι ὅτι

21. Ἰδὲ R. Jacobs and P. Rosenbaum, *Grammar I*, Ginn and Company, Boston, 1967, σ. 59.

22. Τοῦτο δὲν σημαίνει, βεβαίως, ὅτι ὅλα τὰ προβλήματα τῆς γλώσσης ἔχουν σήμερον λυθῇ. Ἐχει γίνει, ὅμως, ἓν ἀποφασιστικὸν βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην μετὰ τὴν πολλὰ ὑποσχομένην μετασχηματιστικὴν Γραμματικὴν.

23. Δι' ἐκτενῆ περιγραφὴν καὶ ἀνάλυσιν διφορούμενων φράσεων καὶ προτάσεων, ἰδὲ Jan Kooij, *Ambiguity in Natural Language: An Investigation of Certain Problems in its Linguistic Description*, North-Holland Publishing Company, Amsterdam-London, 1971.

24. Ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ δέχεται ὅτι εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν αἱ προτάσεις εἶναι εἰς τὴν ἐνεργητικὴν σύνταξιν. Συνεπῶς, αἱ εἰς τὴν ἐνεργητικὴν σύνταξιν προτάσεις ἀποτελοῦν τὴν βάσιν, ἐκ τῆς ὁποίας παράγονται αἱ ἀντίστοιχοι παθητικαὶ τούτων συντάξεις.

εἰς τὴν (3) ἐλειτούργησεν εἰς ἐπὶ πλέον μετασχηματιστικὸς νόμος, ὁ νόμος τῆς μετατροπῆς ἐνεργητικῶν συντάξεων εἰς παθητικὰς.

Ἄς ἐλθωμεν τώρα νὰ ἐξετάσωμεν τὴν κάτωθι πρότασιν :

4. Ὁ χρυσοχόος συνέλαβε τὸν ληστήν μὲ τὸ δπλον.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, προτάσεις ἔχουσαι δύο ἢ περισσοτέρας σημασίας παράγονται ἐκ δύο ἢ περισσοτέρων, ἀντιστοίχως, ἐσωτερικῶν δομῶν²⁵. Διὰ τὴν ἀνωτέρω πρότασιν, δύο τοῦλάχιστον ἐρμηνεῖται δύνανται νὰ δοθοῦν²⁶ : α) Ὁ χρυσοχόος συνέλαβε τὸν ληστήν, ὁ ὁποῖος (ληστής) ἐκράτει δπλον, καὶ β) ὁ χρυσοχόος χρησιμοποιοῦντας τὸ δπλον τοῦ συνέλαβε τὸν ληστήν. Κατὰ τὴν πρώτην ἐρμηνείαν, ἡ φράσις μὲ τὸ δπλον συνδέεται μὲ τὴν ὀνομαστικὴν φράσιν τὸν ληστήν²⁷, ἐνῶ κατὰ τὴν δευτέραν ἐρμηνείαν ἡ φράσις αὕτη συνδέεται μὲ τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως. Κατὰ ταῦτα, αἱ κάτωθι δύο συντακτικαὶ περιγραφαὶ τῆς (4) δύνανται νὰ δοθοῦν²⁸ :

4α. Ὁ χρυσοχόος συνέλαβε [τὸν ληστήν μὲ τὸ δπλον], καὶ

4β. ὁ χρυσοχόος συνέλαβε [τὸν ληστήν] [μὲ τὸ δπλον].

4. Οἱ βασικοὶ νόμοι δομῆς τῆς φράσεως.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι τὸ συντακτικὸν συνθετικὸν μέρος τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν λεγομένην βásiν καὶ τὸ μετασχηματιστικὸν συνθετικὸν μέρος. Ἡ βásiς πάλιν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ κατηγορικὸν συνθετικὸν μέρος καὶ τὸ λεξικόν. Κρίνεται ἀπαραίτητον νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐδῶ δι' ὀλίγων μὲ τὸ κατηγορικὸν συνθετικὸν μέρος τῆς βάσεως. Τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ σειρὰν νόμων²⁹ ἀπηλλαγμένων περιβάλλοντος (Context-

25. Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι δι' ἐκάστην βαθεῖαν δομὴν ἀντιστοιχεῖ μία καὶ μόνον μία ἐρμηνεία.

26. Ἡ θέσις τῆς φράσεως μὲ τὸ δπλον εἰς τὴν (4) συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ δύνανται νὰ δοθοῦν δύο ἐρμηνεῖαι εἰς τὴν πρότασιν ταύτην.

27. Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν δηλ. ταύτην, ἡ φράσις μὲ τὸ δπλον χαρακτηρίζεται καὶ προσδιορίζει σαφέστερον τὴν ἔννοιαν τοῦ οὐσιαστικοῦ τὸν ληστήν, εἰς τὸ ὅποιον ἀναφέρεται.

28. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ φράσις μὲ τὸ δπλον εἰς τὴν (4β) δὲν ἐτέθη ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἀγκύλης μὲ τὴν ὀνομαστικὴν φράσιν τὸν ληστήν δεικνύει ὅτι δὲν ὑπάρχει στενὴ συντακτικὴ καὶ σημασιολογικὴ μεταξὺ τούτων σχέσις.

29. Δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἀνάλυσιν τῶν ἀμέσων συστατικῶν τῆς προτάσεως (Immediate Constituent Analysis) τῶν περὶ τὸν Bloomfield ἀμερικανῶν γλωσσολόγων. Διὰ τὴν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς

free Rewriting Rules) καὶ δυναμένων νὰ ἀναλυθοῦν εἰς τὰ συστατικά των. Οἱ νόμοι οὗτοι συνήθως καλοῦνται νόμοι δομῆς τῆς φράσεως (Phrase - Structure Rules).

Διττὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν νόμων τούτων : α) Ὅρίζουν ἐν σύστημα γραμματικῶν σχέσεων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὴν σημασιολογικὴν ἐρμηνείαν τῶν προτάσεων, καὶ β) καθορίζουν μίαν ἀφηρημένην εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν τῶν προτάσεων τάξιν τῶν στοιχείων, ἡ ὁποία καθιστᾷ δυνατὴν τὴν λειτουργίαν τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων.

Οἱ νόμοι δομῆς τῆς φράσεως ἀρχίζουν μὲ τὸ στοιχεῖον $\# S \#$, τὸ ὁποῖον δηλοῖ πρότασιν (Sentence)³⁰ καὶ τίθεται εἰς τὴν κυρυφὴν τῶν νόμων τούτων³¹. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ πρότασις ἀποτελεῖ βασικὸν καὶ θεμελιῶδες στοιχεῖον τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, ὅλοι δὲ οἱ νόμοι οἱ ἔχοντες ὡς ἀφετηρίαν τὸ ὡς ἄνω σύμβολον περιγράφουν καὶ ἀναλύουν προτάσεις. Τὸ S τοῦτο ἀναλυόμενον θὰ ἐμφανισθῇ πάλιν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ πρώτου νόμου, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ γραφῇ ὡς ἑξῆς³² :

5. $S \rightarrow ke (S)^n$, ἔνθα $n > 2$.

Ὁ νόμος οὗτος, καλούμενος νόμος - σχῆμα (Rule - Schema), ἀναλύει συνθέτους προτάσεις³³, ἀντιπροσωπεύει δὲ ἄπειρον ἀριθμὸν νόμων τοῦ τύπου $S \rightarrow ke SS \dots SS$, ἔνθα ὁ ἀριθμὸς τῶν διὰ τοῦ συμπλεκτικοῦ συνδέσμου ke συνδεδεμένων προτάσεων εἶναι ἴσος ἢ μεγαλύτερος τοῦ 2³⁴.

μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς ἀνάλυσιν τῶν ἀμέσων συστατικῶν τῆς προτάσεως, ἰδὲ κυρίως Rulon Wells, «Immediate Constituents», *Readings in Linguistics I*, edited by Martin Joos, The University of Chicago Press, Chicago, 1966 (fourth edition), σσ. 186 - 207.

30. Διὰ τοὺς μετασχηματιστὰς (Transformationalists), ἀφετηρία γλωσσολογικῆς ἀναλύσεως εἶναι ἡ πρότασις καὶ τέρμα τὸ ἐκ διαφοροποιητικῶν στοιχείων (Distinctive Features) συνιστάμενον φῶνημα (Phoneme). ἐνφ διὰ τοὺς στρουκτουραλιστὰς (Structuralists) ἀφετηρία εἶναι ὁ φθόγγος καὶ τέρμα ἡ πρότασις.

31. Πρὸς παράστασιν τῶν διαφόρων ὄρων, θὰ χρησιμοποιήσωμεν σύμβολα ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς, τὰ ὁποῖα συνήθως χρησιμοποιοῦνται διεθνῶς.

32. Τὸ βέλος ἐδῶ σημαίνει : «Δύναται νὰ ἀναλυθῇ ἢ νὰ γραφῇ πάλιν ὡς». Τὸ $n \geq 2$ σημαίνει ὅτι ἡ n (v) δύναμις εἶναι ἴση ἢ μεγαλύτερα τοῦ ἀριθμοῦ 2. Τὸ ke ἐτέθη εἰς τὴν θέσιν πρώτης, διότι ὑποθέτομεν ὅτι ὁ συμπλεκτικὸς οὗτος σύνδεσμος καταλαμβάνει εἰς τὴν βάσιν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν πρότασιν, μετασχηματιστικοὶ δὲ μετὰ ταῦτα νόμοι πολλαπλασιάζουν καὶ ἐξαπλώνουν τὸ ke εἰς τὰς προσηκούσας θέσεις. Τέλος ἄλλοι νόμοι ἐξαλείφουν ὅλα τὰ ke τὰ συνδεδεοντα προτάσεις, φράσεις, κ.ἄ., πλὴν τοῦ τελευταίου. Διὰ νὰ καταστή, ὅμως, τοῦτο σαφὲς ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερα μελέτη.

33. Ἐπειδὴ εὐνάμεθα, θεωρητικῶς, νὰ συνδέσωμεν διὰ τοῦ ke ἀναριθμήτους προτάσεις, εὐνόητον τυγχάνει ὅτι δὲν ὑπάρχει μακροτέρα πρότασις.

34. Ἰδὲ George Lakoff and Stanley Peters, «Phrasal Conjunction and

Ὁ δεύτερος νόμος ἀναλύει τὴν ἀπλὴν πλέον πρότασιν εἰς τὰ ἄμεσα συστατικά μέρη αὐτῆς, δύναται δὲ νὰ γραφῇ ὡς ἑξῆς ³⁵ :

$$6. \quad S \rightarrow (\text{PreS}) \text{ NP} \wedge \text{VP}$$

Ὁ ὡς ἄνω νόμος δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς ἀκολουθῶς : Ἡ πρότασις (S) δύναται νὰ ἀναλυθῇ ἢ νὰ γραφῇ πάλιν ὡς προ-πρότασις (PreS) ³⁶, ἢ ὁποία εἶναι προαιρετική, ἀκολουθουμένη ὑπὸ ὀνομαστικῆς φράσεως (NP) καὶ ρηματικῆς φράσεως (VP) κατ' αὐτὴν τὴν σειρὰν.

Ὁ τρίτος νόμος, ὁ ὁποῖος ἀναλύει τὴν ρηματικὴν φράσιν, δύναται νὰ γραφῇ ὡς ἑξῆς :

$$7. \quad \text{VP} \rightarrow \text{V} (\text{NP}) (\text{NP}) (\text{PP}) \left(\left\{ \begin{array}{c} \text{S} \\ \text{PP} \end{array} \right\} \right) (\text{Adv.})$$

Ὁ νόμος οὗτος ³⁷ ἔχει ὅλα τὰ συστατικά στοιχεῖα τῆς ρηματικῆς φράσεως ³⁸ προαιρετικὰ ἐκτὸς τοῦ ρήματος (V), ὅπερ σημαίνει ὅτι μόνον τὸ ρῆμα εἶναι ἀπαραίτητον καὶ ὑποχρεωτικὸν στοιχεῖον τῆς ρηματικῆς φράσεως, δύναται δὲ νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς ἑξῆς ³⁹ : Ἡ ρηματικὴ φράσις ἀναλύεται ὡς ἐν ὑποχρεωτικὸν ρῆμα ἀκολουθούμενον ὑπὸ δύο προαιρετικῶν ὀνομαστικῶν φράσεων, αἱ ὁποῖαι ἀκολουθοῦνται ὑπὸ ἐνὸς προαιρετικοῦ ἐμπροθέτου προσδιορισμοῦ (PP), ὁ ὁποῖος, μὲ τὴν σειρὰν του, ἀκολουθεῖται προαιρετικῶς εἴτε ὑπὸ προτάσεως ⁴⁰ εἴτε ὑπὸ ἄλλου ἐμπροθέτου προσδιορισμοῦ καὶ τὴν σειρὰν αὐτὴν τῶν στοιχείων τῆς ρηματικῆς φράσεως δύναται προαιρετικῶς νὰ κλείῃ ἐν ἐπίρρημα (Adv.) ⁴¹.

Symmetric Predicates», in *Modern Studies in English: Readings in Transformational Grammar*, edited by D. Reibel and S. Schane, Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1969, σσ. 113-142.

35. Διὰ τῆς χρήσεως παρενθέσεων δηλοῦμεν ὅτι τὰ ἐντὸς αὐτῶν σύμβολα εἶναι προαιρετικά.

36. Αἱ ἀρνήσεις, παραδείγματος χάριν, ὑπάγονται εἰς αὐτὴν τὴν κατηγορίαν. Περί τούτων, ἰδὲ Ray Jackendoff, «Speculations on Presentences and Determiners», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968.

37. Τὰ ἐντὸς τοῦ ἀγκίστρου σύμβολα, τοποθετούμενα συνήθως τὸ ἐν κάτωθι τοῦ ἄλλου, πρέπει νὰ λαμβάνονται ἀνὰ ἐν δι' ἐκάστην παραγωγὴν. Δὲν δύνανται νὰ ληφθοῦν περισσότερα τοῦ ἐνὸς ταυτοχρόνως εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παραγωγὴν.

38. Ὁ νόμος οὗτος ἀποτελεῖ συγχώνευσιν πολλῶν νόμων.

39. Πρόδηλος καθίσταται ἡ σημασία καὶ ἡ σπουδαιότης τῆς χρήσεως συμβόλων.

40. Πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθῇ ἡ ἐπανεμφάνισις τοῦ συμβόλου S εἰς τὸν νόμον τοῦτον, ὅστις ἀναλύει ρηματικὰς φράσεις.

41. Δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐπίρρηματικὴν ἑκφρασιν ἀντὶ ἀπλοῦ ἐπίρρηματος.

Ὁ τέταρτος νόμος ἀναλύει συνθέτους ὀνομαστικὰς φράσεις, δύναται δὲ νὰ γραφῇ ὡς ἀκολούθως :

$$8. \quad NP \rightarrow ke (NP)^n, \quad \text{ἐνθα } n > 2.$$

Ὁ νόμος οὗτος, καλούμενος νόμος - σχῆμα, ἀντιπροσωπεύει ἀπειρον ἀριθμὸν νόμων⁴² τοῦ τύπου $NP \rightarrow ke NP NP \dots NP NP$, ἐνθα ὁ ἀριθμὸς τῶν διὰ τοῦ συμπλεκτικοῦ συνδέσμου ke συνδεομένων ὀνομαστικῶν φράσεων εἶναι ἴσος ἢ μεγαλύτερος τοῦ 2.

Ὁ πέμπτος νόμος, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρει ἀμέσως τὰς συμπληρωματικὰς προτάσεις τὰς ἐξαρτωμένας ἐξ ὀνομαστικῆς φράσεως, δύναται νὰ γραφῇ ὡς ἑξῆς⁴³.

$$9. \quad NP \rightarrow \left\{ \begin{array}{l} (Art.) N (S) \\ Pron. \end{array} \right\}$$

Ὁ νόμος οὗτος δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς ἀκολούθως : Ἡ ὀνομαστικὴ φράσις ἀναλυομένη δύναται νὰ γραφῇ πάλιν εἴτε ὡς προαιρετικὸν ἄρθρον (Art.) ἀκολουθούμενον ὑπὸ ὑποχρεωτικοῦ ὀνόματος (N), τὸ ὁποῖον δύναται πάλιν νὰ ἀκολουθῇται προαιρετικῶς ὑπὸ προτάσεως, εἴτε ὡς ἀντωνυμία (Pron.).

Ὁ ἕκτος νόμος, ὁ ὁποῖος καθιστᾷ δυνατὴν τὴν περαιτέρω ὑποκατηγοριοποίησιν (Subcategorization) τοῦ ὀνόματος, γράφεται ὡς ἑξῆς :

$$10. \quad N \rightarrow CS$$

Ὁ νόμος οὗτος δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς ἀκολούθως : Ἡ συντακτικὴ κατηγορία τοῦ ὀνόματος εἶναι ἐν σύνθετον σύμβολον (CS)⁴⁴.

Σημειωτέον ὅτι, ἐκτὸς τοῦ τελευταίου τούτου νόμου, οἱ λοιποὶ ὡς ἄνω νόμοι δύναται νὰ ἀπεικονισθοῦν διὰ δένδρων - διαγραμμάτων (Tree-diagrams), εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἐξάρτησις τῶν ὀρων τῆς προτάσεως εἶναι ἐμφανής. Προκειμένου ἰδίᾳ περὶ τῶν ὀνομαστικῶν φράσεων, τὰ δένδρα - δια-

42. Καθίσταται φανερόν ὅτι θεωρητικῶς δυνάμεθα νὰ συνδέσωμεν διὰ τοῦ ke ἀπειρον ἀριθμὸν ὀνομαστικῶν φράσεων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει μακροτέρα σύνθετος ὀνομαστικὴ φράσις.

43. Κατωτέρω θὰ δειχθῇ ὅτι οἱ ἀσθενεῖς τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν παράγονται διὰ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου. Συνεπῶς, ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἀντωνυμιῶν τῶν ἐδρισκομένων εἰς τὴν βάσιν δὲν ἀναφερόμεθα, βεβαίως, εἰς τοὺς ἀσθενεῖς τούτους τύπους τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν.

44. Λέγοντες ὅτι ἡ συντακτικὴ κατηγορία τοῦ ὀνόματος εἶναι ἐν σύνθετον σύμβολον ἐννοοῦμεν βασικῶς ὅτι ἡ μήτρα ὀνόματός τινος περιλαμβάνει ἀριθμὸν τινα σημασιολογικῶν καὶ συντακτικῶν στοιχείων, διὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ἀπὸ ἄλλα ὀνόματα ἢ ἀπὸ ἄλλας κατηγορίας. Τὰ διαφοροποιητικὰ ταῦτα στοιχεία εἶναι δυαδικὰ χαρακτηριζόμενα ἢ θετικῶς ἢ ἀρνητικῶς. Παραδείγματος χάριν, [+N], [-N], [+V], [-V], [+ἐμφυχον], [-ἐμφυχον], [+κληθυντικός], [-κληθυντικός], [+ἀρσενικόν], [-ἀρσενικόν], κ. ἄ.

γράμματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν βαθεῖαν δομὴν δίδουν περισσοτέρας πληροφορίας ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς νόμους. Συγκεκριμένως, διὰ τοῦ νόμου (9) δὲν δίδεται σαφῶς ἡ πληροφορία ἐὰν ἡ ἀναλυομένη ὀνομαστικὴ φράσις ἔχῃ λειτουργίαν ὑποκειμένου ἢ ἀντικειμένου. Ἀντιθέτως, τὰ δένδρα-διαγράμματα καθιστοῦν σαφῇ τὴν ἐξάρτησιν καὶ τὴν λειτουργίαν ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὄρων τῆς προτάσεως, ὥς τοῦτο θὰ δειχθῇ εἰς τὴν μελέτην ταύτην.

5. Ταυτότης ἀναφορᾶς.

Εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου, διὰ τὴν γλωσσολογικὴν ἀνάλυσιν τῶν διαφόρων φαινομένων ἰδιαιτέρας σημασίας καὶ σπουδαιότητος εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ταυτότητος ἀναφορᾶς (Referential Identity ἢ Coreferentiality)⁴⁵. Ἡ ἔννοια αὕτη εἶναι οὐσιώδης καὶ βασικὴ διὰ τὴν περιγραφὴν καὶ ἀνάλυσιν κυρίως τῶν ἀντωνυμιῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων φαινομένων ἐχόντων σχέσιν μὲ τὴν ἀποβολὴν ὄρων τῆς προτάσεως. Συγκεκριμένως, ἡ ταυτότης ἀναφορᾶς εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν λειτουργίαν μεγάλου ἀριθμοῦ μετασηματιστικῶν νόμων.

Γραφικῶς, δυνάμεθα νὰ δηλώσωμεν τὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς μεταξὺ δύο ὀνομαστικῶν φράσεων διὰ τῆς χρήσεως δεικτῶν. Δύο ἢ περισσοτέραι ὀνομαστικαὶ φράσεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τοὺς αὐτοὺς δείκτας, ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον. Ἀντιθέτως, δύο ὀνομαστικαὶ φράσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔχουν τοὺς αὐτοὺς δείκτας⁴⁶, ἀναφέρονται εἰς διάφορον ἀντικείμενον⁴⁷.

Διὰ τῆς ἐννοίας τῆς ταυτότητος ἀναφορᾶς, ἡ ὁποία εἶναι συντακτικῶς καὶ σημασιολογικῶς θεμελιώδης, δυνάμεθα νὰ ἐρμηνεύσωμεν διὰ ποῖον λόγον προτάσεις, ὥς αἱ κατωτέρω, δὲν εἶναι συνώνυμοι :

11. Ἡ Μαρία ἀγαπᾷ τὴν Μαρίαν.

12. Ἡ Μαρία ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν της.

45. Περὶ τῆς ἐννοίας ταύτης, ἰδὲ S. Dik, «Referential Identity», *L i n g u a* (1968), 21, σσ. 70 - 97.— George Lakoff, «Pronouns and Reference», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968.— Paul Postal, *Cross-over Phenomena: A Study in the Grammar of Coreference (Specification and Utilization of a Transformational Grammar; Scientific Report No. 3)*, Yorktown Heights, N. Y.: IBM, 1968. (Published by Holt, Rinehart and Winston, New York, 1971).

46. Ἰδὲ Lauri Karttunen, «What Referential Indices Refer to?», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968.

47. Ἡ διὰ χρήσεως δεικτῶν ταυτότης ἀναφορᾶς μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων ὀνομαστικῶν φράσεων καθορίζεται καὶ ρυθμίζεται τόσον εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν.

Εἰς τὴν πρότασιν (11), αἱ δύο ὀνομαστικαὶ φράσεις ἡ *Μαρία* καὶ *τὴν Μαρίαν* δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἐννοεῖται λοιπὸν ἐδῶ ὅτι ὑπάρχουν δύο διαφορετικὰ πρόσωπα ἔχοντα τὸ αὐτὸ ὄνομα. Δὲν δύναται, βεβαίως, νὰ λεχθῇ τὸ αὐτὸ διὰ τὴν πρότασιν (12), ἡ ὁποία, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, παράγεται ἐκ τῆς ἀκολουθοῦ δομῆς⁴⁸:

13. * Ἡ *Μαρία*₁ ἀγαπᾷ τὴν *Μαρίαν*₁.

Εἰς τὴν (13), αἱ δύο ὀνομαστικαὶ φράσεις ἡ *Μαρία* καὶ *τὴν Μαρίαν* ἀναφέρονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐὰν εἰς μίαν ἀπλὴν πρότασιν ἡ θέσιν ὑποκειμένου ἐπέχουσα ὀνομαστικὴ φράσις εἶναι ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν θέσιν ἀντικειμένου ἐπέχουσαν ὀνομαστικὴν φράσιν, τότε ἡ πρότασις δὲν εἶναι γραμματικῶς ὀρθή. Πρὸς δὴ λωσιν ὅτι πρότασις τις δὲν εἶναι γραμματικῶς ὀρθή θέτομεν, κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, ἓνα ἀστερίσκον πρὸ αὐτῆς. Διὰ νὰ μετατραπῇ ἡ (13) εἰς γραμματικῶς ὀρθὴν πρότασιν πρέπει νὰ λειτουργήσῃ εἰς ὑποχρεωτικὸς μετασχηματιστικὸς νόμος. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ταυτότης ἀναφορᾶς μεταξὺ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀντικειμένου εἰς μίαν ἀπλὴν πρότασιν ἀπαιτεῖ μετατροπὴν τῆς ἐπεχούσης θέσιν ἀντικειμένου ὀνομαστικῆς φράσεως εἰς αὐτοπαθὴ ἀντωνυμίαν⁴⁹. Συνεπῶς, ταυτότης ἀναφορᾶς εἶναι εἰς ἐκ τῶν ὄρων πρὸς λειτουργίαν τοῦ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου, ὁ μαθηματικὸς τύπος τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἀπασχολήσῃ τὴν παροῦσαν μελέτην. Λέγομεν λοιπὸν ὅτι ἡ πρότασις (12) παράγεται ἐκ τῆς (13) διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου τοῦ μετατρέποντος τὴν ὀνομαστικὴν φράσιν *τὴν Μαρίαν* εἰς αὐτοπαθὴ ἀντωνυμίαν. Ἐὰν θέσωμεν δείκτας εἰς τὰς ὀνομαστικὰς φράσεις τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων, τότε οἱ δείκται τῶν ὀνομαστικῶν τούτων φράσεων θὰ εἶναι διάφοροι εἰς τὴν πρότασιν (11), οἱ αὐτοί, ὅμως, εἰς τὴν πρότασιν (12).

6. Μετασχηματιστικοὶ νόμοι.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ γλῶσσα, ἡ ὁποία εἶναι ὄργανον ἐπικοινωνίας τῶν ἀνθρώπων μιᾶς ὁμοιογενοῦς κοινωνίας, βασίζεται ἐφ' ἐνὸς συστήμα-

48. Εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν, αἱ καταλήξεις ρημάτων, ὀνομάτων, κ. ἄ., δὲν εἶναι σαφῶς καθωρισμένοι. Εἰς τὴν θέσιν τούτων ὑπάρχουν διάφορα συντακτικὰ καὶ σημασιολογικὰ στοιχεία, τὰ ὅποια μετατρέπονται ἀργότερον εἰς τὰς ἀντιστοίχους καταλήξεις διὰ τῆς λειτουργίας ποικίλων νόμων.

49. Δεχόμεθα ὅτι αἱ αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίαι δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν, ἀλλὰ παράγονται διὰ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου. Τὸ θέμα τῆς παραγωγῆς τῶν αὐτοπαθῶν ἀντωνυμιῶν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον, ρίπτει δὲ ἀπλετον φῶς εἰς πλείστα προβλήματα τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσας. Διὰ τοῦτο, θὰ χρειασθῇ νὰ ἀφιερῶσωμεν ἰδιαιτέραν μελέτην διὰ τὰς αὐτοπαθεῖς ἀντωνυμίας.

τος νόμων. Οί νόμοι οἱτοὶ καθορίζουν τὴν παραγωγὴν καὶ ἐρμηνεῖαν τῶν ἀπειράριθμων ἐν τῇ γλώσσῃ σχηματιζομένων προτάσεων. Αἱ ὑπὸ τῶν διαφόρων νόμων τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς παραγόμεναι προτάσεις πρέπει νὰ εἶναι γραμματικῶς ὁρθαὶ (Grammatical).

Ἄν καὶ αἱ δυνάμεναι νὰ σχηματισθοῦν προτάσεις ἐν τῇ γλώσσῃ εἶναι ἀπειράριθμοι, ἐν τούτοις οἱ πρὸς παραγωγὴν τῶν προτάσεων καὶ ἐρμηνεῖαν τῶν διαφόρων ἐν τῇ γλώσσῃ μετασχηματισμῶν νόμοι δὲν εἶναι ἀπειροὶ ⁵⁰. Ὅπως μὲ τὰ δέκα σύμβολα τῆς ἀραβικῆς ἀριθμήσεως (ἀπὸ 0 ἕως 9) δυνάμεθα νὰ γράψωμεν οἷονδήποτε ἀριθμόν, ἀπείρους ἀριθμούς, οὕτω δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν καὶ ἀναλύσωμεν τὰς ἀπείρους ἐν τῇ γλώσσῃ δυναμένας νὰ σχηματισθοῦν προτάσεις μὲ τὴν βοήθειαν πεπερασμένου μόνον ἀριθμοῦ νόμων.

Τοῦτο ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν ὑπὸ τῶν παιδῶν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσῃς των. Ὅλοι οἱ ὁμαλοὶ παῖδες δύνανται μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας νὰ ἐκμάθουν τὴν γλῶσσαν, τὴν οἰανδήποτε γλῶσσαν τοῦ τόπου, τοῦ οἴου-δήποτε τόπου, εἰς τὸν ὅποιον γεννῶνται καὶ ἀνατρέφονται ⁵¹. Ἡ ὑπὸ τῶν παιδῶν ἐκμάθησις τῆς γλώσσῃς των συνδέεται στενῶς μὲ τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ἐσωτερικῶς καὶ ἀνεπαισθήτως λειτουργούντων νόμων, οἱ ὅποιοι ρυθμίζουν καὶ καθορίζουν τὸν τρόπον σχηματισμοῦ καὶ ἐρμηνείας τῶν προτάσεων, ὑπὸ τὸν ὅρον πάντοτε ὅτι δίδονται τὰ στοιχειώδη γλωσσικὰ δεδομένα (Primary Linguistic Data). Ἐπιτυχῆς δύνανται νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ παρομοίωσις τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ, ὡς πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῆς γλώσσῃς, μὲ ἠλεκτρονικὸν ὑπολογιστὴν (Computer) ⁵².

Κατὰ ταῦτα, ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἀπόκτησις τῆς γλώσσῃς εἶναι ἀποκλειστικῶς θέμα μιμήσεως πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ, καθ' ὅσον πᾶς τις δύναται νὰ ἐκφράσῃ εἰς κατάλληλον εὐκαιρίαν μίαν ἐντελῶς νέαν πρότασιν τῆς γλώσσῃς του, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἤκουσε, καὶ νὰ καταστῇ ἀμέσως ἀντιληπτὸς ἀπὸ τοὺς συνομιλητάς του, ἂν καὶ οὗτοι οὐδέποτε εἶχον ἀκούσει ταύτην προηγουμένως ⁵³.

50. Ἐὰν οἱ ἐν τῇ γλώσσῃ νόμοι ἦσαν ἀπειράριθμοι, τότε ἡ ἐκμάθησις τῆς γλώσσῃς θὰ ἦτο ἀδύνατος.

51. Οἱ παῖδες τῆς Κίνας, τῆς Ἰαπωνίας, τῆς Κορέας, κ. ἄ., ἐκμανθάνουν τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς ἐκμανθάνουν τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν οἱ παῖδες τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας, κ. ἄ. Συνεπῶς, ὡς πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν παιδῶν ἐκμάθησιν τῆς γλώσσῃς των δὲν ὑπάρχουν γλῶσσαι εὐκολώτεραι ἢ γλῶσσαι δυσκολώτεραι.

52. Περὶ τῆς σχετικῆς ἀναλογίας, ἰδὲ Paul Postal, *Aspects of Phonological Theory*, New York, 1968, σ. 273.

53. Διὰ τὴν δημιουργικότητα (Creativity) ἐν τῇ γλώσσῃ, ἰδὲ Noam Chomsky, *Topics in the Theory of Generative Grammar*, Mouton, The Hague - Paris, 1969 (second printing), σ. 11.

Τόσον οἱ συντακτικοὶ ὥσον καὶ οἱ φωνολογικοὶ νόμοι εἶναι τοῦ γενικοῦ τύπου $A \rightarrow Z \mid X-Y$, ἐνθα τὸ βέλος δηλοῖ τὴν ἐπιφερομένην μετατροπὴν, ἢ κάθετος ἢ πλαγία γραμμὴ δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ «εἰς τὸ περιβάλλον» (In the Environment) καὶ τὰ X καὶ Y ἀντιπροσωπεύουν τὸ ἀριστερόν καὶ δεξιόν, ἀντιστοίχως, περιβάλλον, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρίσκεται τὸ ὀφιστάμενον τὴν μετατροπὴν A ⁵⁴.

Πρέπει ἰδιαίτερος νὰ τονισθῇ ὅτι οἱ μετασχηματιστικοὶ νόμοι γλώσσας τινὸς δὲν λειτουργοῦν αὐθαρέτως, ἀλλὰ καθ' ὀρισμένην τάξιν. Ἡ τάξις αὕτη ἀντιπροσωπεύει συνήθως καὶ τὴν χρονολογικὴν σειρὰν τῆς λειτουργίας τῶν νόμων τούτων. Ἡ τάξις, ὅμως, τῶν νόμων δὲν δίδεται *a priori*, ἀλλ' εἶναι καρπὸς καὶ ἀπόρροια τῆς μελέτης τῶν ἐμπειρικῶν δεδομένων. Παρατηρεῖται πολλάκις ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς λειτουργίας μετασχηματιστικοῦ τινος νόμου εἶναι ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν λειτουργίαν ἄλλου μετασχηματιστικοῦ νόμου⁵⁵. Ἐὰν δηλ. διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου X , παραδείγματος χάριν, δημιουργῶνται ὅλαι αἱ προϋποθέσεις διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου Y , τότε ἡ τάξις τῶν δύο τούτων νόμων εἶναι καθωρισμένη, ἥτοι ὁ νόμος X πρέπει νὰ προηγήται τοῦ νόμου Y .

Γενικῶς, εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ἐὰν εὐρεθῇ καὶ τεθῇ μία ὀρθὴ τάξις εἰς τοὺς ὑπάρχοντας ἐν τῇ γλώσσῃ νόμους⁵⁶, τότε πολλὰ φαινόμενα ἐρμηνεύονται κατὰ μαθηματικὸν τρόπον καὶ ἡ Γραμματικὴ ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ ἐννοίᾳ αὐτῆς ἀπλουστεύεται⁵⁷. Τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ νόμοι λειτουργοῦν καθ' ὀρισμένην τάξιν δὲν εἶναι ἄγνωστον εἰς τὴν παραδοσιακὴν Γραμματικὴν. Δὲν ἔχει, ὅμως, δοθῇ ἡ δέουσα σημασία εἰς τὴν τάξιν (Order), καθ' ἣν ἕκαστος τῶν νόμων λειτουργεῖ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους νόμους. Ἀντιθέτως, ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ ἀποδίδει

54. Ὅλοι οἱ διδόμενοι εἰς τὴν μελέτην ταύτην μετασχηματιστικοὶ νόμοι ὑπάρχουν, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, εἰς τὸν ὥς ἂν γενικὸν τύπον.

55. Ἐνίοτε παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον ὅτι διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου X καταστρέφεται ἡ συντακτικὴ περιγραφή Z , ἥτις τυγχάνει ἀπαραίτητος διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου Y . Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὁ μεταγενέστερος τοῦ X νόμος Y δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ.

56. Οἱ μεταγενέστεροι νόμοι εὐρίσκονται συνήθως εἰς τὸ τέλος ἐκάστου συνθετικοῦ μέρους τῆς Γραμματικῆς.

57. Ἡ παραδοσιακὴ Γραμματικὴ πολλάκις ἐπαναλαμβάνει τοὺς αὐτοὺς γενικῶς νόμους εἰς τὰ διάφορα κεφάλαια αὐτῆς. Οὕτω παρέχεται ἡ ἐντύπωσις ὅτι πρόκειται περὶ πολλῶν νόμων. Ὡσαύτως, τὰ παραδοσιακὰ συγγράμματα Γραμματικῆς δὲν προσπαθοῦν νὰ συλλάβουν γενικότητα. Παραδείγματος χάριν, ἀναγράφουν ἐνίοτε δύο ἢ περισσοτέρους συγγενεῖς νόμους ὥς διαφορετικούς, ἐνθ' εἰς τὴν ὁσίαν πρόκειται περὶ περιπτώσεων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ γενικοῦ νόμου.

μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν τάξιν τῶν νόμων καὶ ἔχει ὠφεληθῇ μεγάλως ἐκ ταύτης.

Πρέπει νὰ τονισθῇ ἐδῶ ὅτι λέγοντες ὅτι οἱ νόμοι λειτουργοῦν καθ' ὀρισμένην τάξιν δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι ὁ ἐκάστοτε ὁμιλῶν διατρέχει κατὰ τὴν δημιουργίαν προτάσεώς τινος τοὺς νόμους τούτους κατὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν. Οἱ γραμματικοὶ γενικῶς νόμοι λειτουργοῦν καθ' ὀρισμένην τάξιν ἐν τῇ ἀφηρημένῃ, λογικῇ, ἐννοίᾳ, οὐχὶ ἐν χρονικῇ τινι ἐννοίᾳ⁵⁸.

7. Ἡ ἐννοια τῆς πτώσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς πτώσεως, δύο θεωρίαι ἔχουν διαμορφωθῇ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς. Τὴν πρώτην θεωρίαν ἐκπροσωπεῖ ὁ ἰδρυτὴς τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς Noam Chomsky, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἐννοια τῆς πτώσεως ἀνήκει εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐπιφανειακῆς δομῆς, καθορίζεται δὲ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ὀνόματος εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς διαφόρους γραμματικὰς σχέσεις, ὁ Noam Chomsky⁵⁹ ὑποστηρίζει ὅτι αὗται πρέπει νὰ ὀρίζονται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σχετικῶν δένδρων - διαγραμμάτων ἐν τῇ βαθεῖα δομῇ. Παραδείγματος χάριν, αἱ ἐννοιαὶ «ὀποκειμένον», «ἀντικείμενον», κ. ἄ., πρέπει νὰ ὀρίζονται ἐκ τῆς ἐξαρτήσεως τῶν σχετικῶν ὀνοματικῶν φράσεων ἐν τῷ δένδρῳ - διαγράμματι.

Ἄς λάβωμεν τὴν κάτωθι ἀπλὴν πρότασιν :

14. Ὁ καθηγητὴς διδάσκει τοὺς φοιτητάς.

Ἐὰν παραλειφθοῦν λεπτομέρειαι τινες, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐνδιαφέρουν τὴν παροῦσαν μελέτην, ἡ ὥς ἄνω πρότασις δύναται νὰ ἀπεικονισθῇ διὰ τοῦ δένδρου - διαγράμματος (15).

Ἐκ τοῦ δένδρου - διαγράμματος τούτου καθίσταται σαφὲς ὅτι αἱ ὀνοματικαὶ φράσεις ὁ καθηγητῆς καὶ τοὺς φοιτητάς δὲν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ αὐτοῦ κόμβου (Node). Ἀκολουθοῦντες τὴν θεωρίαν τοῦ Noam Chomsky, δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἐννοίαν τοῦ ὀποκειμένου⁶⁰ καὶ τοῦ ἀντικειμένου ὡς ἐξῆς : Ἡ ὀνοματικὴ φράσις

58. Ἴδὲ Ronald Langacker, *Fundamentals of Linguistic Analysis*, Harcourt Brace Jovanovich, Inc., New York, 1972, σ. 135.

59. *Aspects*, σσ. 68 - 74 καὶ 221 - 222.

60. Ἡ ἐννοια τοῦ λογικοῦ ὀποκειμένου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὀρισθῇ εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν τῶν προτάσεων δομὴν. Τοῦτο δύναται νὰ καταστῇ σαφὲς κατὰ τὴν μετατροπὴν τῆς ἐνεργητικῆς συντάξεως τῆς (15) εἰς παθητικὴν :

(NP) ἡ ἀμέσως ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ κόμβου S εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν εἶναι τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως [NP, S], ἐνῶ ἀντικείμενον τῆς προτάσεως εἶναι ἡ ὀνομαστικὴ φράσις ἡ ἀμέσως ἐξαρ-

τωμένη οὐχὶ ἐκ τοῦ κόμβου S, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόμβου VP [NP, VP].

Τὴν δευτέραν θεωρίαν ἐκπρόσωπεῖ ὁ ἀμερικανὸς γλωσσολόγος Charles Fillmore⁶¹, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει ὅτι ὅλαι αἱ γλώσσαι ἔχουν

α') Οἱ φοιτηταὶ διδάσκονται ἀπὸ τὸν καθηγητὴν.

Ἡ ὀνομαστικὴ φράσις οἱ φοιτηταὶ εἶναι τὸ γραμματικόν, οὐχὶ τὸ λογικόν, ὑποκείμενον τῆς ὥς ἄνω προτάσεως.

Ὡσαύτως, λίαν ἐνδιαφέρουσαι ἐν προκειμένῳ εἶναι αἱ προτάσεις αἱ ἔχουσαι ὥς ὑποκείμενον ἐν τῇ ἐπιφανειακῇ δομῇ ἄψυχον ὄν. Ἄς λάβωμεν τὸ κάτωθι παράδειγμα :

β') Ὁ λίθος ἔθραυσε τὸ παράθυρον.

Ἡ ὀνομαστικὴ φράσις ὁ λίθος δὲν εἶναι τὸ λογικόν ὑποκείμενον τῆς ὥς ἄνω προτάσεως. Τὸ ρῆμα θραύω ἐπιλέγει ὥς ὑποκείμενον ἐμψυχον ὄν ἢ δυνάμιν τινα δυνάμεν νὰ κινηθῇ ἀφ' ἐαυτῆς καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐννοίαν τοῦ ρήματος. Ὁ λίθος, ὥς ἄψυχον ὄν, δὲν δύναται μόνος του νὰ κινηθῇ. Εἶναι λοιπὸν σαφές ὅτι ἡ (β) ἐν τῇ βαθεῖα δομῇ πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐξῆς, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, μορφήν :

γ') Κάποιος ἔθραυσε τὸ παράθυρον μὲ τὸν λίθον.

Συνεπῶς, ὁ λίθος, τῆς (β) ἔχει λειτουργίαν ὀργανικῆς πτώσεως εἰς τὴν (γ). Τὸ λογικόν ὑποκείμενον κάποιος, ὥς γενικὸν καὶ ἀόριστον, ἀπεβλήθη καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦτου ἐτέθη ἡ ὀργανικὴ πτῶσις ὑπὸ τὴν μορφήν ὁ λίθος. Ὑπεύθυνοι διὰ τὰς μεταβολὰς ταύτας εἶναι οἱ μετασχηματιστικοὶ νόμοι.

61. Γενικῶς, ὁ Charles Fillmore ἔχει διατυπώσῃ τὰς περὶ τῆς ἐννοίας τῆς πτώσεως ἀπόψεις του εἰς τὰς κάτωθι κυρίως μελέτας : α') «The Case for Cases» in *Universals in Linguistic Theory* (edited by E. Bach and R. Harms), Holt, Rinehart and Winston, New York, 1968, σσ. 1-88. β') «Toward a Modern Theory of Case», in *Modern Studies in English: Readings in Transformational Grammar*, ed. by D. Reibel

εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν ἀφηρημένας κατηγορίας δηλωτικὰς διαφόρων σχέσεων, αἱ ὁποῖαι καλοῦνται πτώσεις. Κατ' αὐτόν, αἱ πτώσεις ἀνήκουν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς βαθείας δομῆς, ἐνῶ αἱ ἔννοιαι «ὕποκείμενον», «ἀντικείμενον», κ.ἄ., εἶναι φαινόμενα τῆς ἐπιφανειακῆς δομῆς.

Ἡ παροῦσα μελέτη, ἀποφεύγουσα νὰ ἀσχοληθῇ μὲ λεπτομερείας τῶν δύο ὡς ἄνω ἀναφερομένων θεωριῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν πτώσεων, λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μόνον τὰς ἀπόψεις τοῦ Noam Chomsky.

II. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

1. Εἰδικαὶ καὶ βουλευτικαὶ προτάσεις.

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ προτάσεις γλώσσης τινὸς διακρίνονται γενικῶς εἰς κυρίας ἢ αὐτοτελεῖς ἢ ἀνεξαρτήτους καὶ εἰς δευτερευούσας ἢ ὑποτελεῖς ἢ ἐξηρημένας. Αἱ μεταξὺ τούτων ὑπάρχουσαι διαφοραὶ εἶναι βασικῶς αἱ ἐξῆς: α') Αἱ ἀνεξάρτητοι προτάσεις δὲν δύνανται νὰ ἔχουν συντακτικὴν λειτουργίαν ὀνοματικῆς φράσεως, ἐπιθέτου, κ.ἄ., ἐνῶ αἱ ἐξηρημέναι προτάσεις δύνανται νὰ ἰσοδυναμοῦν καὶ νὰ χρησιμεύουν ὡς ὀνοματικαὶ φράσεις, ὡς ἐπίθετα, κ.ἄ., καὶ β') ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀνεξάρτητον πρότασιν, ἡ ὁποία δύναται καθ' ἑαυτὴν νὰ ἐκφράσῃ πλῆρες νόημα, ἡ ἐξηρημένη πρότασις δὲν δύναται νὰ σταθῇ εἰς τὸν λόγον μόνη καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ χρησιμεύει πρὸς προσδιορισμὸν ἄλλης προτάσεως, ἐξ ἧς ἐξαρτᾶται.

Αἱ συμπληρωματικαὶ¹ προτάσεις τῆς παρούσης μελέτης ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐξηρημένων προτάσεων, αἱ ὁποῖαι ἐξαρτῶμεναι ἐκ τοῦ ρήματος τῆς προηγουμένης προτάσεως χρησιμεύουν ὡς ἀντικείμενον αὐτοῦ. Συνεπῶς, αἱ ὑπὸ μελέτην συμπληρωματικαὶ προτάσεις ἔχουν λειτουργίαν ἀντικειμένου καὶ ἰσοδυναμοῦν πρὸς ὀνοματικὴν φράσιν. Χαρακτηριστικὸς ἐν προκειμένῳ εἶναι ὁ κάτωθι ὀρισμὸς: «(Συμπληρωμα-

and S. Schane, Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1969, σσ. 361 - 375. γ) « Some Problems for Case Grammar», *Working Papers in Linguistics*, Department of Linguistics, The Ohio State University, Columbus, No 10, August 1971, σσ. 245 - 265.

1. Εἰς τὰ πλαίσια τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, βασικαὶ μελέται διὰ τὰς συμπληρωματικὰς προτάσεις εἶναι αἱ ἐξῆς: α') Peter Rosenbaum, *The Grammar of English Predicate Complement Constructions*, The M. I. T. Press, Cambridge, Mass., 1967, καὶ β') Robin Lakoff, *Abstract Syntax and Latin Complementation*, The M. I. T. Press, Cambridge, Mass., 1968.

τική) καλεῖται πᾶσα πρότασις, ἡ ὁποία ἰσοδυναμοῦσα λογικῶς πρὸς οὐσιαστικὸν ἐν μιᾷ τῶν πλαγίων πτώσεων εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἐννοίας τῆς περιεχομένης εἰς τὸ κύριον ρῆμα. Ἡ πρότασις π.χ. 'δηλῶ διτι εἶναι καλὸς' δὲν διαφέρει τῆς 'διακηρύττω τὴν καλωσύνην του', ἥτοι ἐνταῦθα ἡ συμπληρωματικὴ ἔχει ἰσχὺν ἀμέσου ἀντικειμένου (αἰτιατικῆς)»². Ἐμφανὴς λοιπὸν εἶναι ἡ ἀντιστοιχία τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῶν ἐχουσῶν λειτουργίαν ἀντικειμένου πρὸς ἀναλόγους ὀνοματικὰς φράσεις³.

Παραδεκτικῆς γενομένης τῆς ὥς ἄνω ἀντιστοιχίας, εὐνόητος τυγχάνει ἡ εἰς τὰ πλαίσια τῆς μετασχηματιστικῆς ἀναλύσεως ἐξάρτησις τῶν συμπληρωματικῶν τούτων προτάσεων ἐκ τοῦ κόμβου NP. Ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐξάρτησιν ταύτην εἶναι ὁ ἀνωτέρω δοθεὶς νόμος (9), ὁ ὁποῖος δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς τοὺς κάτωθι πέντε νόμους⁴:

- α. NP → ART. N S
- β. NP → N S
- γ. NP → ART. N
- δ. NP → N
- ε. NP → Pron.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ διτι τόσον αἱ συμπληρωματικαὶ ὅσον καὶ αἱ ἀναφορικαὶ προτάσεις ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ κόμβου NP. Ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τούτων διαφορὰ ἀπὸ πλευρᾶς ἐξαρτήσεως εἶναι διτι εἰς τὰς συμπληρωματικὰς μὲν προτάσεις ἐκ τοῦ κόμβου NP ἐξαρτῶνται οἱ κόμβοι N καὶ S, ἐνῶ εἰς τὰς ἀναφορικὰς προτάσεις⁵ ἐκ τοῦ κόμβου τούτου ἐξαρτῶνται οἱ κόμβοι NP καὶ S. Συνεπῶς, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀναφορι-

κῶν προτάσεων ἔχομεν τὸ ἄπλοὺν διάγραμμα
$$\begin{array}{c} \text{NP} \\ \swarrow \searrow \\ \text{NP} \quad \text{S} \end{array}$$
, τὸ ὁποῖον⁶ δύναται

2. Jean Humbert, *Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*, ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Γ. Κουρμούλη, Ἀθῆναι, 1957, σ. 175.

3. Ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι πρὸς ἀνέυρεσιν ὀνοματικῶν φράσεων. Εἰς τούτων εἶναι ἡ τροπὴ τῆς ἐνεργητικῆς συντάξεως εἰς παθητικὴν. Διὰ πλείονα, ἰδὲ R. Jacobs and P. Rosenbaum, *English Transformational Grammar*, Blaisdell Publishing Company, Waltham, Mass., 1968, σσ. 38 - 40.

4. Κατὰ τὴν ἀνάλυσιν νόμου ἀποτελοῦντος συγχώνευσιν πολλῶν ἀπλῶν νόμων λαμβάνομεν κατ' ἀρχὰς τὸν ἐκτενέστερον ἀπλοὺν νόμον.

5. Περί τῶν ἀναφορικῶν προτάσεων, ἰδὲ Γεωργίου Χρ. Σακελλαριάδου, «Μετασχηματιστικὴ Ἀνάλυσις τῶν ρύ-ἀναφορικῶν Προτάσεων τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Γλώσσης», *Πλάτων* (1972), τόμος ΚΔ', σσ. 51 - 65.

6. Ὑπάρχουν γλῶσσαι, ὅπως ἡ Ἰαπωνικὴ, εἰς τὰς ὁποίας προηγείται ἡ ἀναφορικὴ πρότασις καὶ ἔπεται ἡ ὀνοματικὴ φράσις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ἡ πρότασις αὕτη.

νά παρασταθῇ⁷ καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν $[NP\ S]_{NP}$, ἐνῶ ἡ περίπτωσις τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων δύναται νὰ ἀπεικονισθῇ διὰ τοῦ διαγράμ-

ματος $\begin{matrix} NP \\ / \backslash \\ N \quad S \end{matrix}$, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ γραφῇ καὶ ὡς $[N\ S]_{NP}$.

Αἱ εἰδικαὶ προτάσεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς εἰσάγονται μὲ τοὺς εἰδικούς συνδέσμους *ὅτι*, *πὼς* καὶ *ποῦ*, ἐνῶ αἱ βουλευτικαὶ προτάσεις εἰσάγονται μὲ τὸ μόριον *νά*. Ἡ ἐμφάνισις τῶν μορίων τούτων ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως, ἐξ ἧς αἱ συμπληρωματικαὶ αὗται προτάσεις ἐξαρτῶνται⁸. Χωρὶς νὰ ὑπείσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, παραθέτομεν κατωτέρω βασικάς κατηγορίας ρημάτων συντασσομένων μὲ εἰδικὰς προτάσεις :

- α') Τὰ λεκτικὰ, ὡς *λέγω*, *ἰσχυρίζομαι*, *ὁμολογῶ*, *ὁποσχομαι*, κ.ἄ.
- β') Τὰ δοξαστικά, ὡς *νομίζω*, *πιστεύω*, *ἐλπίζω*, *δέχομαι*, *ὕποθέτω*, κ.ἄ.
- γ') Τὰ δεικτικά, ὡς *δεικνύω*, *ἀποδεικνύω*, *δηλώνω*, κ.ἄ.
- δ') Τὰ αἰσθητικά καὶ γνωστικά, ὡς *αἰσθάνομαι*, *βλέπω*, *ἀκούω*, *καταλαβαίνω*, *γνωρίζω*, *μαθαίνω*, *λησμονῶ*, κ.ἄ.

Μὲ βουλευτικὰς προτάσεις συντάσσονται βασικῶς αἱ κάτωθι κατηγορίαι ρημάτων⁹ :

- α') Τὰ βουλευτικά, ὡς *ἐπιθυμῶ*, *θέλω*, *ποθῶ*, κ.ἄ.
- β') Τὰ κελευστικά ἢ προτρεπτικά, ὡς *διατάσσω* ἢ *διατάζω*, *λέγω* (= *διατάζω*), *προτρέπω*, *προτείνω*, *συμβουλεύω*, κ.ἄ.

7. Τὸ ἐκτὸς τῆς ἀγκύλης τιθέμενον σύμβολον δηλοῖ τὸν γενικὸν χαρακτηρισμὸν τῶν ἐντὸς αὐτῆς εὐρισκομένων συμβόλων.

8. Διὰ πλείονα, ἰδὲ Ἀχιλλέως Τζαρτζάνου, *Νεοελληνικὴ Σύνταξις* (τῆς Κοινῆς Δημοτικῆς), δευτέρα ἐκδοσις, τόμος Β', ΟΕΔΒ, ἐν Ἀθήναις, 1963, σσ. 52 - 54 διὰ τὰς εἰδικὰς προτάσεις καὶ 77 - 81 διὰ τὰς βουλευτικὰς προτάσεις.

9. Ἡ μήτρα ἐκάστου ρήματος πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ εἰδικὴν ἐνδειξιν περὶ τῆς συντάξεως τούτου. Παραδείγματος χάριν, ἡ μήτρα τοῦ ρήματος *θέλω* δύναται νὰ ἔχῃ τὴν κάτωθι μορφήν :

$$\left\{ \begin{array}{c} \Theta\acute{\epsilon}λο \\ + V \\ + - naS \\ \dots \end{array} \right\}$$

γ) Τὰ κωλυτικὰ ἢ ἀπαγορευτικά, ὡς ἐμποδίζω, ἀπαγορεύω, κ.ἄ.

δ) Τὰ δυνητικά, ὡς δύναμαι, ἢ μπορῶ, κ.ἄ.

ε) Τὰ αἰσθητικά καὶ γνωστικά, ὡς αἰσθάνομαι, βλέπω, ἀκούω, εὐρίσκω, γνωρίζω, μαθαίνω, λησμονῶ, κ. ἄ.

στ) Ποικίλα ἄλλα ρήματα σημαίνοντα ψυχικὸν πάθος, ἐναρξιν, λήξιν, κάματον, ἀναμονήν, κ. ἄ., ὡς δυσαρεστοῦμαι, ἀρχίζω, παύω, κουράζομαι, περιμένω, κ. ἄ.

Πρέπει νὰ λεχθῇ ἐδῶ ὅτι ὑπάρχουν πολλὰ ρήματα ἀνήκοντα εἰς τὰς ὡς ἄνω κατηγορίας¹⁰, ἡ συμπληρωματικὴ πρότασις τῶν ὁποίων δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὀνομαστικὴν φράσιν. Τοῦτο θὰ δευχθῇ κατωτέρω, ὅταν θὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν ρημάτων πείθω καὶ περιμένω.

Εἰπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἐμφάνισις τῶν σχετικῶν μορίων, δι' ὧν εἰσάγονται αἱ συμπληρωματικαὶ προτάσεις, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως τῆς ἐξαρτώσης τὴν σχετικὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν. Χαρακτηριστικὸν ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι ἐκ τοῦ αὐτοῦ μορφολογικῶς ρήματος δύνανται νὰ ἐξαρτῶνται συμπληρωματικαὶ προτάσεις εἰσαγόμεναι ἄλλοτε μὲν διὰ τοῦ νά, ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ ὅτι ἢ πῶς, ἀναλόγως τῆς σημασίας τοῦ ρήματος τούτου. Ἄς λάβωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα¹¹:

1. Ὁ ἀξιωματικὸς εἶπε [νὰ λάβῃ ὁ δεκανέας ἄδειαν].

2. Ὁ ἀξιωματικὸς εἶπεν [ὅτι ἔλαβεν ὁ δεκανέας ἄδειαν].

Εἰς τὸ πρῶτον παράδειγμα τὸ ρῆμα εἶπε δὲν εἶναι λεκτικόν, ἀλλὰ κελευστικόν, ἐνῶ εἰς τὸ δεύτερον παράδειγμα τὸ αὐτὸ μορφολογικῶς ρῆμα δὲν εἶναι κελευστικόν, ἀλλὰ λεκτικόν. Κατὰ συνέπειαν, ἡ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ὁφείλεται εἰς τὴν διάφορον σημασίαν τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται εἰς πλῆθος ἄλλων ἀνὰ τὸν κόσμον γλωσσῶν. Ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, δὲν θὰ παραλείψω νὰ ἀναφέρω ἀπλῶς ἐδῶ ὅτι τὸ ρῆμα λέγω ὡς κελευστικόν μὲν συντάσσεται μὲ τε-

10. Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, αἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμεναι κατηγορίαι ρημάτων συνετάσσοντο ἀναλόγως ἢ μὲ τελικὸν ἀπαρέμφατον ἢ μὲ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἢ μὲ εἰδικὴν πρότασιν ἢ μὲ κατηγορηματικὴν μετοχήν.

11. Ἡ συμπληρωματικὴ πρότασις ἐτέθη ἐντὸς ἀγκυλῶν πρὸς σαφεστέραν διάκρισιν ἀπὸ τὴν κυρίαν πρότασιν.

λικόν ἀπαρέμφατον¹², ὡς λεκτικὸν δὲ συντάσσεται μὲ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἢ εἰδικὴν πρότασιν.

Κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ρήματος τῆς κυρίας¹³ προτάσεως ἐξαρτᾶται ἡ ἐμφάνισις τῶν σχετικῶν μορίων τῶν εἰδικῶν καὶ βουλευτικῶν προτάσεων, εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ἐὰν γνωρίζωμεν τὴν σημασίαν τοῦ ρήματος τούτου δυνάμεθα νὰ προκαθορίσωμεν (Predict) τὸ μόριον τῶν σχετικῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων.

Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην δεχόμεθα γενικῶς ὅτι τὰ μόρια, διὰ τῶν ὁποίων εἰσάγονται αἱ ὡς ἄνω συμπληρωματικαὶ προτάσεις, εἶναι καθ' ἑαυτὰ ἀχρωμάτιστα σημασιολογικῶς¹⁴. Ἐπειδὴ ἡ βαθεῖα δομὴ περιλαμβάνει μόνον στοιχεῖα σχέσιν ἄμεσον ἔχοντα πρὸς τὴν σημασίαν τῶν προτάσεων ἢ φράσεων, καθίσταται σαφές ὅτι τὰ μόρια τῶν βουλευτικῶν καὶ εἰδικῶν προτάσεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς δὲν εὐρίσκονται εἰς τὴν δο-

12. Πολλὰ χωρία ἀρχαίων συγγραφέων δύναται τις νὰ παραθέσῃ, εἰς τὰ ὅποια τὸ ρῆμα λέγω εἶναι κελευστικὸν συντασσόμενον μὲ τελικὸν ἀπαρέμφατον. Παραδείγματος χάριν, Σοφοκλέους Φιλοκλήτης 101 : *Λέγω σ' ἐγὼ δόλω Φιλοκλήτην λαβεῖν*. Θουκυδίδου II, 5 : *Οἱ δὲ Πλαταιῆς... κήρυκα ἐξέπεμψαν παρὰ τοὺς Θηβαίους λέγοντες ὅτι οὐτε τὰ πεποιημένα ὁσίων δράσειαν..., τὰ τε ἔξω ἔλεγον αὐτοῖς μὴ ἀδικεῖν, κ. ἄ.*

13. Αἱ συμπληρωματικαὶ προτάσεις ἐξαρτῶνται ὄχι μόνον ἐκ κυρίων προτάσεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ δευτερευουσῶν, ὡς τοῦτο φαίνεται εἰς τὰ κάτωθι παραδείγματα :
α. Συνήντησα τὸν διευθυντήν, ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι ὑπεγράφη τὸ ἔγγραφον.
β. Ἐπειδὴ ἀντελήφθησαν οἱ Ἕλληνες ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἤθελε νὰ τοὺς ἐπιτεθῇ, ἔμειναν ὅλην τὴν νύκτα ἀγρυπνοὶ, κ. ἄ.

14. Πρέπει νὰ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι ρήματά τινα, ὡς τὸ ρῆμα πιστεύω, δέχονται συμπληρωματικὴν πρότασιν εἰσαγομένην ἄλλοτε μὲν διὰ τοῦ *ὅτι*, ἄλλοτε δὲ διὰ τοῦ *νά*. Καὶ ἐνθ' αὗτα ρήματα ταῦτα καθ' ἑαυτὰ ἔχουν σταθερὰν σημασίαν, τὸ νόημα τῶν προτάσεων παρουσιάζει ἐλαφρὰν σημασιολογικὴν διαφορὰν ὀφειλομένην προφανῶς εἰς τὸ μόριον, δι' οὗ εἰσάγεται ἡ συμπληρωματικὴ πρότασις. Ὡς θεωρήσωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα :

- 1α. Πιστεύω ὅτι ἔχει ὁ Πέτρος τὸ κλειδί μαζί του.
- β. Πιστεύω νὰ ἔχῃ ὁ Πέτρος τὸ κλειδί μαζί του.
- 2α. Πιστεύω ὅτι ἔχει τηλεφωνήσει τοῦ ὑπουργοῦ ὁ γνωστός μας.
- β. Πιστεύω νὰ ἔχῃ τηλεφωνήσει τοῦ ὑπουργοῦ ὁ γνωστός μας.
- 3α. Πιστεύω ὅτι ἔχουν καταλάβει οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ τὸ ἀεροδρόμιον.
- β. Πιστεύω νὰ ἔχουν καταλάβει οἱ ἀλεξιπτωτισταὶ τὸ ἀεροδρόμιον.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα, ἐνθ' ἡ διὰ τοῦ *ὅτι* πρότασις δὲν ἀνησυχεῖ ἰδιαιτέρως τὸν ὁμιλοῦντα, ἢ διὰ τοῦ νὰ πρότασις ἐκφράζει ἀνησυχίαν καὶ ἀγωνίαν τινὰ τοῦ ὁμιλοῦντος, ἢ βασικὴ ἐπιθυμία τοῦ ὁποίου εἶναι νὰ ἔχῃ πραγματοποιηθῇ τὸ ὑπὸ τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως δηλούμενον, διότι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, προβλήματα καὶ δυσχέρειαι τινες θὰ ἀνακύβουν. Τὸ θέμα, ὅμως, τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικῶς λεπτὸν καὶ ἐνδιαφέρον καὶ θὰ χρειασθῇ νὰ ἀφιερώσωμεν δι' αὐτὸ ἰδιαιτέρον ἄρθρον.

μὴν ταύτην. Ταῦτα εἰσάγονται διὰ σχετικῶν μετασχηματιστικῶν νόμων, ὁ μαθηματικὸς τύπος τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἀπασχολήσῃ τὴν μελέτην ταύτην¹⁵.

2. Ὁ νόμος τῆς ἀποβολῆς τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων.

Ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου τὸ ὑποκείμενον τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων δύναται ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις νὰ ἀποβάλλεται.¹⁶ Ἄς περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγα παραδείγματα ἐκ τῆς νέας Ἑλληνικῆς :

3. Ὁ φοιτητὴς θέλει [νὰ ἔλθῃ ὁ καθηγητής].
4. Ὁ διευθυντὴς διέταξε [νὰ δώσῃ ἡ Μαρία τὸ βιβλίον τοῦ Πέτρου].
5. Ὁ διευθυντὴς πιστεύει [ὅτι ὁ ὑπάλληλός του δὲν εἶναι συνεπής].
6. Ὁ Καθηγητὴς εἶπεν [ὅτι ὁ Πέτρος εἶναι ἄριστος φοιτητής].
7. Ὁ Νίξον πιστεύει [ὅτι δὲν θὰ γίνῃ ἄλλος παγκόσμιος πόλεμος].
8. Ὁ Χίτλερ δὲν ἐπίστευεν [ὅτι θὰ νικηθοῦν οἱ Γερμανοί].

Εἶναι σαφὲς ὅτι εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα¹⁷ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβληθῇ τὸ ὑποκείμενον τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἀποβάλωμεν αὐθαιρέτως¹⁸ πῶς τὸ ὑποκείμενον τῶν ὡς ἄνω

15. Δυνάμεθα, ὅμως, νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ σχετικὸς μετασχηματιστικὸς νόμος δὲν λειτουργεῖ εἰς τὸν κύκλον τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως, ἀλλ' εἰς τὸν κύκλον τῆς ἀμέσως προηγούμενης προτάσεως. Περὶ τούτων, ἰδὲ Joan Bresnan, «On Complementizers : Toward a Syntactic Theory of Complement Types», *Foundations of Language* (1970), 6, σσ. 297 - 321.

16. Περὶ τοῦ φαινομένου τούτου, δύναται τις νὰ ἴδῃ τὰς κάτωθι, μεταξὺ ἄλλων, μελέτας : α') Paul Postal, «On Coreferential Complement Subject Deletion», *Linguistic Inquiry* (1970), 1, σσ. 439-500. β') Alexander Grosu, «On coreferentiality Constraints and Equi-NP-Deletion in English», *Working Papers in Linguistics, Computer and Information Science Research Center, The Ohio State University, Columbus, No 7, 1971*, σσ. 1 - 107.

17. Ἀξίζει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν σύνδεσμον *ὅτι*, τὸ μόριον *νὰ* εἶναι στενῶς συνδεδεμένον πρὸς τὸ ρῆμα. Συγκεκριμένως, ἐνῶ μεταξὺ τοῦ *ὅτι* καὶ τοῦ ρήματος δύναται νὰ παρεμβληθοῦν ὀνομαστικαὶ φράσεις, οὐδεμία ὀνομαστικὴ φράσις δύναται νὰ τεθῇ μεταξὺ τοῦ *νὰ* καὶ τοῦ ρήματος.

18. Γενικῶς, αὐθαιρεσίαι εἰς τὴν γλῶσσαν δὲν ἐπιτρέπονται, διότι ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων συνεννόησις θὰ καθίστατο προβληματικὴ. Ἐκάστη γλῶσσα λειτουργεῖ καθ' ὀρισμένους νόμους, ὅπερ σημαίνει ὅτι δι' ἐκάστην γλῶσσαν δύναται νὰ συνταχθῇ Γραμματικὴ.

συμπληρωματικών προτάσεων, τότε ή θα παραχθούν προτάσεις γραμματικώς ούχι όρθαι ή τὰ δοθέντα παραδείγματα θα μεταβάλουν σημασίαν. Έπειδή δεχόμεθα την μεθοδολογικήν αρχήν της μετασχηματιστικής Γραμματικής ότι οί μετασχηματιστικοί νόμοι δέν επιδρουν επί της σημασίας των προτάσεων, είναι φανερόν ότι ούδεις μετασχηματιστικός νόμος μεταβάλλων την σημασίαν των προτάσεων είναι δυνατόν νά λειτουργήση. Σημειωτέον ότι εις τὰ άνωτέρω παραδείγματα τὸ ὑποκείμενον των συμπληρωματικών προτάσεων είναι διάφορον τοῦ ὑποκειμένου των προτάσεων, ἐξ ὧν αὐται ἐξαρτῶνται. Έχομεν δηλ. ένταῦθα τὸ φαινόμενον τῆς *ἐ τ ε ρ ο π ρ ο σ ω π ί α ς*.

Κατ' αντίθεσιν πρὸς τὰς προτάσεις (3-8), παραδείγματα ὡς τὰ κατωτέρω ικανοποιούν τὰς απαιτήσεις καὶ προϋποθέσεις διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου, δι' οὗ ἀποβάλλεται τὸ ὑποκείμενον των συμπληρωματικῶν προτάσεων :

9. Ὁ φοιτητῆς ἠθέλησε [νὰ ἐρωτήσῃ τὸν καθηγητήν].
10. Ὁ Νίκος ἐπεθύμησε [νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἀδελφόν του].
11. Οἱ στρατιῶται ἠρνήθησαν [νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ φρούριον].
12. Ὁ ἀστυνόμος εἶπεν [ὅτι συνέλαβε τὸν κλέπτην].
13. Ὁ κλέπτης ὡμολόγησεν [ὅτι διέπραξε δύο ἄλλας κλοπὰς].
14. Ὁ κατηγορούμενος ἰσχυρίζεται [ὅτι δέν εἶναι ἐνοχος].

Εἶναι φανερόν ότι εις τὰ άνωτέρω παραδείγματα τὸ ὑποκείμενον των συμπληρωματικῶν προτάσεων εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ὑποκείμενον των κυρίων προτάσεων. Έχομεν δηλ. ένταῦθα τὸ γνωστὸν φαινόμενον τῆς *τ α υ τ ο - π ρ ο σ ω π ί α ς*. Πρέπει ιδιαιτέρως νὰ τονισθῇ ἐδῶ ότι εις παραδείγματα τοῦ ὡς ἄνω τύπου τὸ ὑποκείμενον των συμπληρωματικῶν προτάσεων, τὸ ὁποῖον δέν εἶναι ρητῶς ἐκπεφρασμένον εἰς τὴν ἐπιφανεϊακὴν δομήν, ὑπάρχει εἰς τὴν βαθεϊαν δομήν. Εἰς τὴν βαθεϊαν δομήν, οὔδεις ὁρος προτάσεως τινος ἀποβάλλεται ὡς ἐννοούμενος ἐξ ἄλλης προτάσεως. Ἀποβολαὶ ὁρων λαμβάνουν χώραν εἰς τὴν ἐπιφανεϊακὴν μόνον δομήν. Ἐάν παραλειφθοῦν ὠρισμένοι λεπτομέρειαι, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν δύσκολον τὴν κατανόησιν τῆς ἐπιχειρουμένης ἀναλύσεως καὶ δέν ἐνδιαφέρουν ἀμέσως τὴν μελέτην ταύτην, ἡ βαθεῖα δομὴ των προτάσεων (9-14) δύναται, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, νὰ δοθῇ ὡς ἀκολούθως :

15. Ὁ φοιτητῆς₁ ἠθέλησε [ὁ φοιτητῆς₁ ἠρώτησε τὸν καθηγητήν].
16. Ὁ Νίκος₁ ἐπεθύμησε [ὁ Νίκος₁ ἐπεσκέφθη τὸν ἀδελφόν του].
17. Οἱ στρατιῶται₁ ἠρνήθησαν [οἱ στρατιῶται₁ ἐγκατέλειψαν τὸ φρούριον].

18. Ὁ ἀστυνόμος₁ εἶπεν [ὁ ἀστυνόμος₁ συνέλαβε τὸν κλέπτην].
19. Ὁ κλέπτης₁ ὁμολόγησεν [ὁ κλέπτης₁ διέπραξε δύο ἄλλας κλοπὰς].
20. Ὁ κατηγοροούμενος₁ ἰσχυρίζεται [ὁ κατηγοροούμενος₁ δὲν εἶναι ἐνοχος].

Ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ δέχεται ὅτι ἡ βαθεῖα δομὴ τῶν προτάσεων¹⁹, ἡ ὁποία κατὰ κανόνα ἔχει περισσότερα βασικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν, περιλαμβάνει ὅλους τοὺς ἀπαραιτήτους καὶ ἀναγκαίους ὅρους. Συνεπῶς, οὐδεμία πρότασις, κυρίᾳ ἢ δευτερεύουσα, στερεῖται ὑποκειμένου εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν²⁰. Τοῦτο σαφῶς φαίνεται εἰς τὰς ἀνωτέρω δομάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ταυτότης ἀναφορᾶς τοῦ ὑποκειμένου τῆς κυρίας καὶ τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως δηλοῦται διὰ τοῦ αὐτοῦ δείκτου.

Βασικὸν ἐπιχείρημα ὅτι τὸ ὑποκείμενον τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων δὲν ἐννοεῖται ἐξ ἄλλης προτάσεως, ἀλλ' ὑπάρχει εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν, ἀποτελεῖ ἡ ἐμφάνισις τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας εἰς παραδείγματα ὡς τὸ κατωτέρω :

21. Ὁ καθηγητὴς ἐτόνισεν ὅτι ἀγαπᾷ τὸν ἑαυτὸν του.

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ἡ ἐμφάνισις τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀπλὴν πρότασιν δύο ὀνοματικῶν φράσεων ἐχουσῶν τὴν αὐτὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς. Ἐὰν παραλειφθοῦν λεπτομέρειαι τινες, ἡ ὡς ἄνω πρότασις δύναται εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν νὰ ἔχῃ τὴν ἀκόλουθον μορφήν²¹ :

22. Ὁ καθηγητὴς₁ ἐτόνισεν [ὁ καθηγητὴς₁ ἀγαπᾷ τὸν καθηγητὴν₁].

Εἶναι ὀφθαλμοφανές ὅτι εἰς τὴν (22) αἱ τρεῖς ὀνομαστικαὶ φράσεις ἔχουν τὴν αὐτὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς. Εἰς μέγαν ἀριθμὸν γλωσσῶν παρατηρεῖται ὅτι, ὅταν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀπλὴν πρότασιν τὸ ὑποκεί-

19. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δομῶν, δύναται τις νὰ ἴδῃ ὅτι εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν αἱ συμπληρωματικαὶ προτάσεις ἔχουν μορφήν κυρίων προτάσεων.

20. Περί τοῦ ὅτι αἱ συμπληρωματικαὶ προτάσεις δὲ στερεοῦνται ὑποκειμένου εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν, ἴδὲ Paul Postal, «On the Surface Verb Remind», *Linguistic Inquiry* (1970), I, σσ. 103-104, καὶ Noam Chomsky, *Language and Mind*, Harcourt, Brace and World, Inc., New York, 1968, σσ. 47-48.

21. Ὁ προσδιορισμὸς τῆς πτώσεως δὲν λαμβάνει χώραν εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν. Ἐτέθησαν, ὅμως, αἱ πτώσεις εἰς τὸ παράδειγμα (22) πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως.

μενον και τὸ ἀντικείμενον ἔχουν τὴν αὐτὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς ²², τότε ἡ θέσιν ἀντικειμένου ἐπέχουσα ὀνοματικὴ φράσις μετατρέπεται εἰς αὐτοπαθὴ ἀντωνυμίαν διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου, ὁ τύπος τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἀπασχολήσῃ τὴν παροῦσαν μελέτην. Ἡ ἐμφάνισις τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας εἰς τὸ παράδειγμα (21) θὰ ἦτο ἀδικαιολόγητος ἐὰν τὸ ὑποκείμενον τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως δὲν ἦτο ρητῶς ἐκπεφρασμένον κατὰ τὸ στάδιον τῆς λειτουργίας τοῦ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου. Τὸ ὑποκείμενον τῆς ὡς ἄνω συμπληρωματικῆς προτάσεως, μετὰ τὴν χρησιμοποίησίν του διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς αὐτοπαθοῦς ἀντωνυμίας, ἀποβάλλεται ²³ ὡς ἔχον τὴν αὐτὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς κυρίας προτάσεως ²⁴. Ὁ σχετικὸς μετασχηματιστικὸς νόμος ²⁵ καλεῖται νόμος τῆς ἀποβολῆς τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων, ὁ μαθηματικὸς δὲ τύπος τοῦτου δύναται νὰ δοθῇ ὡς ἑξῆς ²⁶ :

$$\begin{array}{rcl}
 23. \quad S. D. : & \left[X \quad NP \quad Y \quad {}_{NP} \left[{}_S \left[NP \quad VP \right] {}_S \right] {}_{NP} \right] {}_S & \Rightarrow \\
 & 1 \quad 2 \quad 3 \quad \quad \quad 4 \quad 5 & \\
 S. C. : & 1 \quad 2 \quad 3 \quad \quad \quad \emptyset \quad 5 &
 \end{array}$$

Ὁ ρ ο ς : 2 = 4.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ ἀνωτέρω νόμου εἶναι ὑπο-

22. Ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ κάτωθι ἀπλᾶ παραδείγματα ἐκ τῆς Λατινικῆς γλώσσης :

- α. (ego) amo te (Ὁχι αὐτοπάθεια).
- β. (ego) amo me (Αὐτοπάθεια).
- γ. (tu) amas me (Ὁχι αὐτοπάθεια).
- δ. (tu) amas te (Αὐτοπάθεια).

23. Πρέπει νὰ λεχθῇ ἐδῶ ὅτι οὐδὲν στοιχεῖον ἐν τῇ προτάσει δύναται νὰ ἀποβληθῇ ἐὰν δὲν εἶναι δυνατόν τοῦτο νὰ ἀποκατασταθῇ ἐξ ὁμοίου στοιχείου ὑπάρχοντος εἰς ἄλλην πλησίον εὑρισκομένην πρότασιν.

24. Γενικῶς, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου δὲν εἶναι ἀνεκτὴ ἡ ἐπανάληψις τῆς αὐτῆς ὀνοματικῆς φράσεως εἰς τὴν αὐτὴν πρότασιν ἢ εἰς περισσοτέρας προτάσεις στενῶς πρὸς ἀλλήλας συνδεομένας. Ἡ μία τῶν ὀνοματικῶν τούτων φράσεων πρέπει ἢ νὰ ἀποβληθῇ ἢ νὰ τραπῇ εἰς ἀντωνυμίαν, ἀναλόγως πρὸς τοὺς δι' ἐκάστην γλῶσσαν ἰσχύοντας νόμους.

25. Ὁ νόμος οὗτος εἰς τὴν Ἀγγλικὴν καλεῖται συνήθως *Equi - NP - Deletion*.

26. Τὰ σύμβολα X καὶ Y εἶναι μεταβληταί. Καὶ ἐπὶ τῶν μεταβλητῶν εἶναι δυνατόν νὰ τεθοῦν περιορισμοί τινες. Τὸ διπλοῦν βέλος δηλοῖ τὴν ἐπιφερομένην μετατροπὴν. Τὰ S.D. καὶ S.C. δηλοῦν τὴν συντακτικὴν περιγραφὴν καὶ τὴν συντακτικὴν μετατροπὴν, ἀντιστοίχως.

χρωατική. Κατὰ συνέπειαν, προτάσεις ὡς αἱ κατωτέρω, εἰς τὰς ὁποίας δὲν λειτουργεῖ ὁ μετασχηματιστικὸς οὗτος νόμος, εἶναι γραμματικῶς οὐχὶ ὀρθαί :

24. *Οἱ στρατιῶται ἡρνήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ στρατιῶται τὸ φρούριον.

25. *Ὁ κατηγορούμενος ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ κατηγορούμενος δὲν εἶναι ἐνοχος, κ. ἄ.

Διαφορετική, βεβαίως, εἶναι ἡ περίπτωσις τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τῶν ἐχουσῶν λειτουργίαν ὑποκειμένου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς πολ-
λὰς γλώσσας τοῦ κόσμου μὲ πλούσιον κλιτικὸν σύστημα αἱ προσωπικαὶ
ἀντωνυμίαι αἱ ἐχουσαι λειτουργίαν ὑποκειμένου εἶναι δυνατόν νὰ παρα-
λείπονται ²⁷, ὅταν δι' αὐτῶν δὲν δηλῶται ἔμφασις ἢ ἀντιδιαστολή. Χωρὶς
νὰ ἐπιμείνωμεν ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν προσωπικῶν τούτων ἀντωνυμιῶν, ἃς
θεωρήσωμεν μόνον τὰ κάτωθι παραδείγματα :

26. Ἐγὼ θέλω [νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα].

27. *Ἐγὼ θέλω [νὰ ὑπηρετήσω ἐγὼ τὴν πατρίδα].

28. Θέλω [νὰ ὑπηρετήσω ἐγὼ τὴν πατρίδα]. ²⁸

29. Θέλω [νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα].

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων καθίσταται φανερόν ὅτι εἰς τὴν ἐπι-
φανειακὴν δομὴν ἢ προσωπικὴ ἀντωνυμία τοῦ πρώτου προσώπου ἐγὼ
δὲν δύναται νὰ ἐμφανισθῇ εἰς ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις, τὴν κυρίαν καὶ
τὴν συμπληρωματικὴν. Ἐὰν ἡ προσωπικὴ αὕτη ἀντωνυμία ὑπάρχῃ εἰς
ἀμφοτέρας τὰς προτάσεις ταύτας, τότε ἡ ὅλη πρότασις δὲν εἶναι γραμ-
ματικῶς ὀρθή, ὡς τοῦτο φαίνεται εἰς τὴν (27). Δύναται, ὅμως, αὕτη νὰ
ὑπάρχῃ ἢ εἰς τὴν κυρίαν ἢ εἰς τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν, ὡς τοῦτο
φαίνεται εἰς τὴν (26) καὶ τὴν (28). Καὶ ἐνθ' ἡ μὴ ἐμφάνισις τῆς ἀντωνυ-
μίας ταύτης εἰς τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν τῆς (26) δύναται νὰ ἀπο-
δοθῇ εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου (23), ὁ νόμος οὗτος, ὡς ἀνωτέρω
διετυπώθη, δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐρμηνεία διὰ τὴν μὴ ἐμφάνισιν
τῆς ἀντωνυμίας ταύτης εἰς τὴν κυρίαν πρότασιν τῆς (28). Διαφορετικὴ,

27. Αἱ προσωπικαὶ αὗται ἀντωνυμίαι δύνανται νὰ ἀποβάλλωνται μετὰ τὴν
συμφωνίαν τοῦ ρήματος πρὸς τὸ ὑποκείμενον. Ἐὰν ἡ τάξις λειτουργίας τῶν δύο
τούτων νόμων ἦτο διαφορετικὴ, τότε θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ καθορισθοῦν ὀρθῶς τὰ
στοιχεῖα [πρόσωπον] καὶ [ἀριθμὸς] εἰς τὸ ρῆμα.

28. Ἡ ἀντωνυμία ἐγὼ δὲν δύναται νὰ παρεμβληθῇ μετὰ τοῦ μορίου πὰ καὶ
τοῦ ρήματος, δύναται ὅμως νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως.
Γενικῶς, ἡ ἀλλαγὴ θέσεως τῶν ὄρων εἶναι περισσότερον ἐλευθέρη εἰς τὴν κυρίαν
πρότασιν παρὰ εἰς τὴν συμπληρωματικὴν. Τὸ θέμα, ὅμως, τοῦτο χρήζει ἰδιαιτέρας
μελέτης.

βεβαίως, είναι ή εικών, την οποίαν παρουσιάζει τὸ παράδειγμα (29), εἰς τὸ ὁποῖον ή μὴ ἐμφάνισις τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐ γ ὠ τόσον εἰς τὴν κυρίαν ὅσον καὶ εἰς τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ σημασιολογικὸν στοιχεῖον [-ἐμφασις] ἢ [-ἀντιδιαστολή]. Γενικῶς, δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι, αἱ ἔχουσαι λειτουργίαν ὑποκειμένου παρουσιάζουν ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον μὲ ποικίλας συντακτικὰς καὶ σημασιολογικὰς συνεπείας, τὰς ὁποίας μόνον ἐξαντλητικὴ ἐξέτασις τοῦ ὅλου φαινομένου τῆς ἐμφάσεως²⁹ ἢ ἀντιδιαστολῆς δύναται νὰ φέρῃ εἰς φῶς.

Πρὶν ἢ κλείσωμεν τὸ περὶ ἀποβολῆς τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τμήμα τῆς παρούσης μελέτης, πρέπει νὰ τονίσωμεν ὅτι διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου (23) ἀρυόμεθα πληροφορίας ἐκ δύο προτάσεων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ νόμος (23) δὲν δύναται νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὸν κύκλον τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως. Περὶ τῆς λειτουργίας, ὅμως, τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω.

3. Περιορισμὸς τῶν ρημάτων εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐξ αὐτῶν ἐξαρτωμένης συμπληρωματικῆς προτάσεως.

Εἶδομεν ἀνωτέρω ὅτι τὸ ὑποκείμενον τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως δύναται νὰ εἶναι ἢ τὸ αὐτὸ μὲ τὸ ὑποκείμενον τῆς κυρίας προτάσεως (ταυτοπροσωπία) ἢ διάφορον πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς προτάσεως ταύτης (έτεροπροσωπία). Ὑπάρχουν, ὅμως, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου ὀρισμέναί κατηγορίαι ρημάτων συντασσομένων μὲ συμπληρωματικὴν πρότασιν, τῆς ὁποίας τὸ ὑποκείμενον πρέπει νὰ μὴ εἶναι διάφορον πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῆς κυρίας προτάσεως. Ὁ περιορισμὸς οὗτος ἀναφέρεται οὐχὶ εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν, ἀλλ' εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν. Συγκεκριμένως, τὰ ρήματα ταῦτα πρέπει νὰ σημειωθοῦν διὰ τινος τρόπου εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν ὡς ἀπαιτοῦντα ταυτότητα ἀναφορᾶς τοῦ ὑποκειμένου· αὐτῶν μετὰ τοῦ ὑποκειμένου τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως. Ἄς λάβωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα :

30. Σκοπεύω νὰ φύγω.
31. *Σκοπεύω νὰ φύγῃς.
32. Δύναμαι νὰ βοηθήσω τὸν πτωχόν.
33. *Δύναμαι νὰ βοηθήσῃς τὸν πτωχόν.
34. Προσπαθῶ νὰ ἀνοίξω τὴν πόρταν.
35. *Προσπαθῶ νὰ ἀνοίξῃς τὴν πόρταν, κ.ἄ.

29. Γενικῶς, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὑπάρχουν διάφοροι βαθμοὶ ἐμφάσεως καὶ διάφοροι τρόποι δημιουργίας αὐτῶν.

Ἐκ τῶν παραδειγμάτων τούτων εἶναι φανερόν ὅτι αἱ προτάσεις (31), (33) καὶ (35) δὲν εἶναι γραμματικῶς ὀρθαί, διότι παραβαίνουν καὶ παραβιάζουν τὸν ἀνωτέρω εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν τεθέντα περιορισμόν.

Ὁ ἀμερικανὸς γλωσσολόγος George Lakoff, ὁρμώμενος ἐκ παρομοίων παραδειγμάτων, εἰσάγει τὴν ἔννοιαν τῶν «ἀπολύτων ἐξαιρέσεων» (Absolute Exceptions)³⁰ καὶ ἐκφράζει τὴν γνώμην ὅτι εἰς ὅλας τὰς γλώσσας τοῦ κόσμου ρήματα ὡς τὰ ἀνωτέρω πρέπει νὰ σημειωθοῦν ὡς «ἀπόλυτοι ἐξαιρέσεις» τοῦ νόμου τῆς ἀποβολῆς τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων. Συγκεκριμένως, τὰ ρήματα ταῦτα πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ σημειωθοῦν εἰς τὸ λεξικὸν ὡς ἀπαιτοῦντα, ὅπως α) ἡ συντακτικὴ περιγραφή τοῦ νόμου τῆς ἀποβολῆς τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων ὁποσδήποτε ἱκανοποιηθῇ, καὶ β) λειτουργήσῃ ὑποχρεωτικῶς καὶ κατ' ἀνάγκην ὁ νόμος οὗτος.

Ὑπάρχουν, ὅμως, ἄλλα ρήματα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦν, ὅπως τὸ ὑποκείμενον αὐτῶν εἶναι οὐχὶ τὸ αὐτό, ἀλλὰ διάφορον τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἐξ αὐτῶν ἐξαρτωμένης συμπληρωματικῆς προτάσεως. Ἄς λάβωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα :

36. Διέταξα νὰ φύγῃς ἀμέσως.
37. * Διέταξα νὰ φύγῳ ἀμέσως.
38. Ἀπαγορεύω νὰ παίξῃς πνευστὸν ὄργανον.
39. * Ἀπαγορεύω νὰ παίξῳ πνευστὸν ὄργανον.
40. Ἐπιτρέπω νὰ παίξῃς ποδόσφαιρον.
41. * Ἐπιτρέπω νὰ παίξῳ ποδόσφαιρον, κ.ἄ.

Αἱ προτάσεις (37), (39) καὶ (41) δὲν εἶναι γραμματικῶς ὀρθαί, διότι παραβιάζουν περιορισμόν τῆς βαθείας δομῆς, συμφώνως πρὸς τὸν ὅποιον τὸ ὑποκείμενον τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ ρημάτων, ὡς *διετασσῶ, ἀπαγορεύῶ, ἐπιτρέπῶ, κ. ἄ.*, πρέπει νὰ εἶναι διάφορον πρὸς τὸ ὑποκείμενον τῶν ρημάτων τούτων.

Ὁ ἀμερικανὸς γλωσσολόγος David Perlmutter, διαλαμβάνων περὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων, εἰσάγει τὸν ὅρον «περιορισμὸς τοῦ ἀνομοίου ὑποκειμένου» (Unlike - Subject Constraint) διὰ παραδείγματα τοῦ ἀνωτέρω τύπου, ἐνθ' διὰ ρήματα, τὸ ὑποκείμενον τῶν ὁποίων πρέπει νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ μετὰ τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων, εἰσάγει τὸν ὅρον «περιορισμὸς τοῦ ὁμοίου ὑποκειμένου» (Like - Subject Constraint)³¹.

30. On the Nature of Syntactic Irregularity, Mathematical Linguistics and Automatic Translation, Cambridge, Mass., 1965.

31. Deep and Surface Structure Constraints in Syntax, Ph. D. Dissertation, M.I.T., 1968,

4. Έμφάνισις τῆς ἀσθενοῦς προσωπικῆς ἀντωνυμίας.

Εἶναι ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς ὅτι τὸ ἀντικείμενον προτάσεώς τινος, ὅταν εἶναι ὀριστικόν, δύναται νὰ συνοδεύεται ὑπὸ προσωπικῆς ἀντωνυμίας τοῦ ἀσθενοῦς τύπου³², ἡ ὁποία, συμφωνοῦσα πρὸς τὸ ἀντικείμενον κατὰ γένος, ἀριθμὸν καὶ πτώσιν, ἔχει ὅλα τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ ἐκτὸς ἐνός, διὰ τοῦ ὁποίου διακρίνονται τὰ ὀνόματα ἀπὸ τὰς ἀντωνυμίας. Πρὸς τούτοις, ὁ ἀσθενὴς τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἔχει τὴν αὐτὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς τὸ ἀντικείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται.

Ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ δέχεται ὅτι ἡ μήτρα τῶν στοιχείων τοῦ ὀνόματος περιλαμβάνει, μεταξὺ ἄλλων, βασικῶς τὰ στοιχεῖα $\begin{bmatrix} +N \\ -Pron. \end{bmatrix}$, ἐνῶ ἡ μήτρα τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν περιλαμβάνει

βασικῶς τὰ στοιχεῖα $\begin{bmatrix} +N \\ +Pron \end{bmatrix}$. Κατὰ ταῦτα, αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι χαρακτηρίζονται θετικῶς ὡς πρὸς τὸ στοιχεῖον [Pron.], ἐνῶ τὰ ὀνόματα χαρακτηρίζονται ἀρνητικῶς ὡς πρὸς τὸ στοιχεῖον τοῦτο³³.

Χωρὶς νὰ ἀσχοληθῶμεν ἰδιαιτέρως μὲ τὴν ἐμφάνισιν τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τοῦ ἀσθενοῦς τύπου εἰς ὅλα τὰ εἶδη τῶν προτάσεων, ὡς λάβωμεν ὀλίγα ἀπλᾶ παραδείγματα, προκειμένου νὰ δείξωμεν τὸν τρόπον παραγωγῆς τῶν ἀντωνυμιῶν τούτων :

42. Οἱ ἀκροαταὶ ἐχειροκρότησαν τὸν ὁμιλητὴν.

43. Οἱ Ἀραβες ἐτριπλασίασαν τὴν τιμὴν τοῦ πετρελαίου.

44. Οἱ μαθηταὶ ἔσπασαν τὸ θρανίον.

Ἐὰν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ἔμφασιν τινὰ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῶν ὡς ἄνω προτάσεων, τότε αἱ προτάσεις αὗται λαμβάνουν τὴν κάτωθι μορφήν :

45. Οἱ ἀκροαταὶ τὸν₁ ἐχειροκρότησαν τὸν ὁμιλητὴν₁.

32. Ἴδὲ George Sakellariades, *A Transformational Analysis of the So-Called Weak Personal Pronouns in Modern Greek*, unpublished Ph. D. Dissertation, Indiana University, Bloomington, 1973.

Ἡ διδακτορικὴ αὕτη διατριβὴ μου ἀσχολεῖται βασικῶς καὶ ἐρμηνεύει ποικίλα συντακτικὰ φαινόμενα τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἅτινα ἀνακύπτουν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν τοῦ ἀσθενοῦς τύπου.

33. Ἴδὲ Paul Postal, «On the So-called 'Pronouns' in English», in *Modern Studies in English: Readings in Transformational Grammar*, edited by D. Reibel and S. Schane, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1969, σφ. 201 - 224.

46. Οἱ Ἀραβες τὴν₁ ἐτριπλασίασαν τὴν τιμὴν₁ τοῦ πετρελαίου.

47. Οἱ μαθηταὶ τὸ₁ ἔσπασαν τὸ θρανίον₁.

Ἡ μετασχηματιστικὴ Γραμματικὴ παράγει τοὺς διαφόρους τύπους τῆς ἀσθενοῦς προσωπικῆς ἀντωνυμίας διὰ μετασχηματιστικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος ἀναδιπλασιάζει ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοποθετεῖ ταῦτα πλησίον τοῦ ρήματος. Ἡ μόνη διαφορὰ μεταξύ τῶν στοιχείων τοῦ ἀντικειμένου καὶ τῶν στοιχείων τῆς ἐκ τούτου παραγομένης ἀσθενοῦς προσωπικῆς ἀντωνυμίας εἶναι εἰς τὸ πρόσημον τοῦ στοιχείου [Pron.]. Κατὰ συνέπειαν, αἱ προτάσεις (45-47) παράγονται ἐκ τῶν ἀντιστοιχῶν προτάσεων (42-44) διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου τοῦ παράγοντος ἀσθενεῖς προσωπικᾶς ἀντωνυμίας ἐξ ὀριστικῶν ἀντικειμένων³⁴.

Ὁ τύπος τοῦ μετασχηματιστικοῦ τούτου νόμου δι' ἀπλᾶς προτάσεις δύναται, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, νὰ δοθῇ ὡς ἑξῆς³⁵:

48.	S.D.:	X	—	V	—	NP	—	Z	
						[aF]			⇒
		1		2		3		4	
	S.C.:	1	Pron.	^ 2		3		4	
				[aF]					

Ὁ ροι: α) Ἡ ὀνομαστικὴ φράσις (NP) πρέπει νὰ εἶναι ὀριστική.

β) Ἡ ἀντωνυμία ὀφείλει νὰ εἶναι ἀσθενῆς τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας.

γ) Ἐὰν τὸ ρῆμα ἔχῃ τὸ στοιχεῖον [+ μετοχή] ἢ [+ προστακτική], τότε σύναψε τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀντωνυμίαν ἀμέσως μετὰ τὸ ρῆμα.

Ὁ ὡς ἄνω νόμος ἰσχύει ὄχι μόνον δι' ἀπλᾶς προτάσεις³⁶, ἀλλὰ καὶ

34. Ἐὰν τὸ ἀντικείμενον εἶναι ἄοριστον, τότε εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐμφανισθῇ ἡ σχετικὴ προσωπικὴ ἀντωνυμία, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν κάτωθι παραδειγμάτων:

α. Συνήντησα ἓνα φίλον πλησίον τῆς ἀμερικανικῆς πρεσβείας.

β. *Τὸν συνήντησα ἓνα φίλον πλησίον τῆς ἀμερικανικῆς πρεσβείας.

γ. Ἔστειλα ἐν δῶρον εἰς τὴν μητέρα μου.

δ. *Τὸ ἔστειλα ἐν δῶρον εἰς τὴν μητέρα μου, κ.ἄ.

35. Τὰ σύμβολα X καὶ Y εἶναι μεταβληταί. Διὰ τοῦ [aF] δηλοῦμεν γενικῶς ἀριθμὸν τινα στοιχείων τῆς ἄνωθεν τούτου εὐρισκομένης ὀνομαστικῆς φράσεως, τὰ ὁποῖα ἀναδιπλασιάζονται καὶ τιθέμενα πλησίον τοῦ ρήματος (V) συντελοῦν εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ἀδυνάτου προσωπικῆς ἀντωνυμίας τῆς ἐχοῦσης τὴν αὐτὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν φράσιν, ἐξ ἧς ἐξεπήγαγε.

36. Ἐλαφρῶς διάφορος εἶναι ὁ τύπος τοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου, διὰ τοῦ

διὰ προτάσεις ἐχούσας ὡς ἀντικείμενον συμπληρωματικὴν πρότασιν, διότι, ὡς ἔχομεν ἤδη τονίσει, αἱ συμπληρωματικαὶ αὗται προτάσεις ἰσοδυναμοῦν πρὸς ὀνοματικὴν φράσιν. Ἄς λάβωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα :

49. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

50. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐπεδίωκε νὰ κατακτήσῃ ὅλον τὸν κόσμον.

51. Δὲν ἀμφισβητῶ ὅτι ὁ Αἰσχύλος εἶναι ὁ μεγαλύτερος τραγικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος.

52. Ὁ Πέτρος πιστεύει ὅτι εἶναι ἱκανὸς δι' αὐτὴν τὴν ἐργασίαν.

Διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου (48), αἱ προτάσεις (49-52) λαμβάνουν τὴν κάτωθι μορφήν, ἀντιστοίχως :

53. Ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος τὸ ἠρνήθη νὰ παραδώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν.

54. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ ἐπεδίωκε νὰ κατακτήσῃ ὅλον τὸν κόσμον.

55. Δὲν τὸ ἀμφισβητῶ ὅτι ὁ Αἰσχύλος εἶναι ὁ μεγαλύτερος τραγικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος.

55. Ὁ Πέτρος τὸ πιστεύει ὅτι εἶναι ἱκανὸς δι' αὐτὴν τὴν ἐργασίαν.

Ὁ οὐσιαστικὸς καὶ οὐδέτερος χαρακτήρ τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων δεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι δύνανται αὗται νὰ συνοδεύονται ὑπὸ ἀσθενοῦς προσωπικῆς ἀντωνυμίας. Τοῦτο φαίνεται σαφῶς εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα, εἰς τὰ ὅποια ἡ μόνη ἀδύνατος προσωπικὴ ἀντωνυμία, ἡ ὁποία παράγεται καὶ ἀναφέρεται εἰς ὁλόκληρον τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν, εἶναι ἡ τό.

Ἐὰν ἡ συμπληρωματικὴ πρότασις ἐξαρτᾶται ἐκ μετοχῆς ἢ ἐκ ρήματος προστακτικῆς ἐγκλίσεως, τότε ἡ ἀσθενὴς προσωπικὴ ἀντωνυμία τὸ ἐπιτάσσεται τούτων, ὡς τοῦτο δεικνύεται εἰς τὰ κάτωθι παραδείγματα :

57. Ἐπέστρεψα ἀγνοῶντας το ὅτι δὲν εἰμαι ἐπιθυμητός.

58. Ἀρνήσου το νὰ παραδώσῃς τὴν πόλιν,

59. Λησμόνησέ το ὅτι ἔγινεν αὐτὸ τὸ κακόν, κ. ἄ.

Ἐκ τῶν δοθέντων παραδειγμάτων εἶναι φανερόν ὅτι ἡ θέσις τοῦ κλιτικοῦ³⁷ τὸ εἶναι ὀρισμένη³⁸. Τὸ κλιτικὸν τοῦτο συνάπτεται στενῶς μετὰ

ὁποίου παράγονται ἀσθενεῖς προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ἐμμεσον ἀντικείμενον. Αἱ συμπληρωματικαί, ὅμως, προτάσεις δὲν ἔχουν λειτουργίαν ἐμμέσου ἀντικειμένου.

37. Διὰ τοῦ ὅρου *κλιτικά* καλούμεν συλλήβδην τόσον τὰ *ἐγκλιτικά* ὅσον καὶ τὰ *προκλιτικά*.

38. Σημειωτέον ὅτι διὰ τῆς προσθήκης τοῦ κλιτικοῦ τὸ εἰς προστακτικὰς

τοῦ ρήματος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ μίαν φωνολογικὴν λέξιν (Phonological Word)³⁹. Οὐδέν στοιχεῖον δύναται νὰ παρεμβληθῇ μεταξὺ τοῦ κλιτικοῦ καὶ τοῦ ρήματος, ὅπως ἀκριβῶς οὐδέν στοιχεῖον δύναται νὰ τεθῇ μεταξὺ τῶν συλλαβῶν λέξεώς τινος.

Διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ κλιτικοῦ πρὸ ἢ μετὰ τὸ ρῆμα, εἶναι δύσκολον νὰ ἀνεύρῃ τις μίαν ἱκανοποιητικὴν ἐρμηνείαν. Λέγοντες, παραδείγματος χάριν, ὅτι ὅταν τὸ ρῆμα εἶναι εἰς τὴν προστακτικὴν ἐγκλισιν τὸ κλιτικὸν τίθεται εὐθὺς μετ' αὐτό, παρατηροῦμεν ἀπλῶς τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐρμηνεύομεν. Θὰ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς σημασιολογικοὺς παράγοντας καὶ νὰ ὑποκατηγοριοποιήσῃ τὸ σύνθετον σύμβολον [+ V] μὲ βάσιν τὰς ἐγκλίσεις ὡς ἀκολούθως :

[+ V] → [± μετοχή].

[— μετοχή] → [± προστακτικὴ].

[— προστακτικὴ] → [± ὀριστικὴ].

Δὲν φαίνεται, ὅμως, πιθανὸν ὅτι σημασιολογικοὶ παράγοντες παίξουν ἀποφασιστικὸν ρόλον διὰ τὴν πρὸ ἢ μετὰ τὸ ρῆμα θέσιν τοῦ κλιτικοῦ. Πιθανωτέρα εἶναι ἡ ἐρμηνεία ἡ ἀποδίδουσα τὸ φαινόμενον τοῦτο εἰς συντακτικὸν τινα παράγοντα. Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸν τονισμόν (Intonation) τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης. Συγκεκριμένως, ὅταν τὸ ρῆμα εἶναι εἰς τὴν μονολεκτικὴν προστακτικὴν, παραδείγματος χάριν, ὁ τονισμὸς ὀλοκλήρου τῆς προτάσεως πίπτει σχεδὸν καθέτως μετὰ τὸ ὕψιστον σημεῖον του, τὸ ὅποιον κανονικῶς εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ρήματος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, δὲν ὑπάρχει σταμάτημα τῆς φωνῆς μετὰ τὸ ρῆμα κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς προτάσεως. Ὅταν, ὅμως, τὸ ρῆμα εἶναι εἰς τὴν ὀριστικὴν ἐγκλισιν, παραδείγματος χάριν, τότε ἡ πτώσις τοῦ τονισμοῦ τῆς προτάσεως μετὰ τὸν κύριον τόνον τοῦτου, ὁ ὅποιος κανονικῶς εἶναι ἐπὶ τοῦ ρήματος, δὲν εἶναι τόσον ἀπότομος. Ἐπὶ πλεόν, εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπάρχει ἔν μικρὸν σταμάτημα τῆς φωνῆς μετὰ τὸ ρῆμα κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς προτάσεως.

5. Μετατόπισις τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως.

Ὑπὸ καταλλήλους προϋποθέσεις, αἱ συμπληρωματικαὶ προτάσεις δύνανται νὰ ἀποσπασθοῦν ἐκ τῆς θέσεως, εἰς τὴν ὁποίαν κανονικῶς εὐρί-

τονιζομένας ἐπὶ τῆς προπαραληγουσῆς, ὡς *λησμόνησε, ἀνάλυσε, περιέγραψε*, κ.ἀ., ὁ ἀρχικὸς τόνος τοῦ ρήματος καθίσταται δευτερεύων, ἐνῶ ὁ συνεπείᾳ τοῦ κλιτικοῦ τόνος τῆς ληγουσῆς γίνεται κύριος. Τὸ θέμα, ὅμως, τοῦτο εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον καὶ χρήζει ἰδιαιτέρας μελέτης.

39, Ἀποτελεῖ συνεπῶς καὶ μίαν τονικὴν ἐνότητα.

σκονται, και να τεθούν πρό των προτάσεων, έξ ὧν εξαρτῶνται. Ἡ τοποθέτησις τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως εἰς τὴν ἀρχὴν ὁλοκλήρου τῆς προτάσεως ἔχει ἄμεσον σχέσιν με δύο βασικὰς ἐννοίας, τὴν ἐννοίαν τῆς ἐμφάσεως καὶ τὴν ἐννοίαν τῆς ἀντιδιαστολῆς. Πρὶν ἢ παραθέσωμεν παραδείγματα με συμπληρωματικὰς προτάσεις, ἃς ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων τὰ φαινόμενα τῆς ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς εἰς τὰς κάτωθι ἀπλᾶς προτάσεις :

60. Ὁ κυνηγὸς ἐσκότωσε τὸν λαγόν.

61. Ἡ καθηγήτρια ἐδίδαξε καλῶς τὴν Ἱστορίαν.

62. Ὁ κλέπτης ἔσπασε τὸ παράθυρον.

Οἱ ὅροι τῶν προτάσεων (60 - 62) εὐρίσκονται εἰς τὴν κανονικὴν, οὐδετέραν λεγομένην, θέσιν αὐτῶν, ἥτοι τὸ ρῆμα προηγείται τοῦ ἀντικειμένου καὶ ἔπεται τοῦ ὑποκειμένου. Ἔχομεν δηλ. τὴν σειρὰν SVO⁴⁰. Ἐμφασις ἢ ἀντιδιαστολὴ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τῶν ὡς ἄνω προτάσεων μεταβάλλει τὴν σειρὰν τῶν ὄρων τούτων. Συγκεκριμένως, ὅταν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ἀντιδιαστολὴν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, τότε αἱ ἀνωτέρω προτάσεις λαμβάνουν τὴν κάτωθι μορφήν :

63. Τὸν λαγὸν ὁ κυνηγὸς ἐσκότωσε.

64. Τὴν Ἱστορίαν ἡ καθηγήτρια ἐδίδαξε καλῶς.

65. Τὸ παράθυρον ὁ κλέπτης ἔσπασε.

Διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προτάσεως προβάλλεται τὸ νόημα τούτου καὶ συγχρόνως ἀντιδιαστέλλεται πρὸς ἄλλα σχετικὰ ἀντικείμενα, με τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατόν νὰ συντάσσεται τὸ ρῆμα τῆς προτάσεως. Παραδείγματος χάριν, ἡ πρότασις (63) δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐξῆς : Τὸν λαγὸν (καὶ ὅχι τὸν λύκον ἢ ἄλλο ζῷον) ἐσκότωσεν ὁ κυνηγός. Ὅμοίαν ἐρμηνεῖαν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὰ παραδείγματα (64) καὶ (65).

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ὅτι, ὅταν ἔχωμεν τὸ φαινόμενον τῆς ἀντιδιαστολῆς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐμφανισθῇ ὁ σχετικὸς ἀσθενὴς τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας. Ὡσαύτως, ἡ προτασσομένη ὀνομαστικὴ φράσις κατὰ τὴν ἀντιδιαστολὴν φέρει ἰσχυρὸν τόνον, κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν δὲ τῆς προτάσεως οὐδὲν σταμάτημα τῆς φωνῆς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν μετὰ τὸ ἀντικείμενον.

40. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπάγεται εἰς τὰς SVO γλώσσας. (S = ὑποκείμενον, V — ρῆμα, O — ἀντικείμενον). Περὶ τῆς σειρᾶς τῶν ὄρων τούτων τῆς προτάσεως εἰς τὰς διαφόρους γλώσσας, ἰδὲ Joseph Greenberg, «Some Universals of Grammar with Particular Reference to the Order of Meaningful Elements», in *Universals of Language*, The M.I.T. Press, Cambridge, Mass. 1968 (second paperback printing), σσ. 73 - 113.

Διὰ τὴν μετατόπισιν τῆς ὀνοματικῆς φράσεως τῆς ἐχούσης λειτουργίαν ἀντικειμένου εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προτάσεως, ὁ κάτωθι μετασχηματιστικὸς νόμος δύναται νὰ γραφῇ ⁴¹.

$$\begin{array}{rcl}
 66. & \text{S.D. :} & \left[\begin{array}{cccc} \text{X} & \text{V} & \text{NP} & \text{Y} \end{array} \right]_s \\
 & & \begin{array}{cccc} 1 & 2 & 3 & 4 \end{array} \\
 & \text{S.C. :} & \begin{array}{cccc} 31 & 2 & \emptyset & 4 \end{array}
 \end{array} \Rightarrow$$

Ἡ λειτουργία τοῦ νόμου (66) ἔχει ἄμεσον σχέσιν μὲ τὸ σημασιολογικὸν στοιχεῖον [ἀντιδιαστολή].

Διάφορος τῆς ἀντιδιαστολῆς εἶναι ἡ ἔννοια τῆς ἐμφάσεως τῆς δημιουργουμένης διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προτάσεως. Ὅταν θέλωμεν νὰ δηλώσωμεν ἔμφασιν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου, τότε αἱ ὡς ἄνω προτάσεις λαμβάνουν τὴν ἐξῆς μορφήν :

67. Τὸ ν λα γ ό ν₁, ὁ κυνηγὸς τὸ ν₁ ἐσκότωσε.

68. Τὴ ν Ἰ σ τ ο ρ ί α ν₁, ἡ καθηγήτρια τὴ ν₁ ἐδίδαξε καλῶς.

69. Τὸ πα ρ ά θ υ ρ ο ν₁, ὁ κλέπτης τὸ₁ ἔσπασε.

Διὰ τῆς τοποθετήσεως τοῦ ἀντικειμένου εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς προτάσεως προβάλλεται καὶ ἐξαίρεται τὸ νόημα τοῦτου. Ὅτῳ τὸ ἀντικείμενον τῆς προτάσεως, εὐρισκόμενον εἰς τὴν πρώτην θέσιν αὐτῆς, ἐκφέρεται μὲ ἔμφασιν.

Πρέπει νὰ λεχθῇ ἐδῶ ὅτι αἱ προτάσεις (63-65) καὶ (67-69) δὲν εἶναι συνώνυμοι. Ἡ πρότασις (69), παραδείγματος χάριν, δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐξῆς : Σ χ ε τ ι κ ῶ ς μ ε τὸ πα ρ ά θ υ ρ ο ν (ἐὰν λέγετε διὰ τὸ πα ρ ά θ υ ρ ο ν, ἐὰν ἀναφέρεσθε εἰς τὸ πα ρ ά θ υ ρ ο ν, κ. ἄ.), τὸ ἔ σ π α σ ε ν ὁ κ λ έ π τ η ς. Καθ' ὅμοιον τρόπον δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν καὶ τὰ ἄλλα παραδείγματα τοῦ τύπου τοῦτου. Γενικῶς, μεταξὺ τῶν προτάσεων (63-65) καὶ (67-69) δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς κάτωθι διαφορὰς : α) Κατὰ τὴν ἀντιδιαστολήν, ἔχομεν καὶ ἔμφασιν τινα συγχρόνως, ἐνῶ κατὰ τὴν ἔμφασιν δὲν ἔχομεν ἀντιδιαστολήν. Ἡ ἔννοια δηλ. τῆς ἀντιδιαστολῆς συνεπάγεται καὶ μορφήν τινα ἐμφάσεως, ἐνῶ τὸ ἀντίστροφον δὲν ἰσχύει. Τοῦτο βασικῶς συνιστᾷ τὴν σημασιολογικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐννοιῶν. β) Κατὰ τὴν ἔμφασιν, ἡ προταχθεῖσα ὀνοματικὴ φράσις δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν πρότασιν, ἐκ τῆς ὁποίας μετετοπίσθη, ἀλλ' εἰς πρότασιν ὑψηλότερον κειμέ-

41. Τὸ κενὸν σύμβολον $\emptyset$ δηλοῖ τὴν μὴ ὑπαρξιν πλέον ὁρου τινὸς εἰς τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν τοῦτο κατέχει.

νην τῆς ἀρχικῆς⁴². Κατὰ τὴν ἀντιδιαστολήν, ὁμως, ἡ ὀνομαστικὴ αὕτη φράσις ἐξακολουθεῖ νὰ ἀνήκη συντακτικῶς εἰς τὴν ἀρχικὴν πρότασιν. γ) Κατὰ τὴν ἔμφασιν, ἀσθενῆς τις τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας παράγεται, ὁ ὁποῖος συνδέεται στενῶς μετὰ τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ὀνομαστικὴ φράσις τιθεμένη ἐκτὸς τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς προτάσεως ἐγκαταλείπει εἰς τὴν πρότασιν ταύτην τὸ «ἶχνος» ἢ «ὁμοίωμά» της. Ἀντιθέτως, οὐδεὶς ἀσθενῆς τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐμφανίζεται κατὰ τὴν ἀντιδιαστολήν. δ) Κατὰ τὴν ἔμφασιν, ὑπάρχει κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῆς προτάσεως μικρὸν σταμάτημα τῆς φωνῆς μετὰ τὴν μετατοπισθεῖσαν ὀνομαστικὴν φράσιν. Τοῦτο σημειοῦμεν διὰ κόμματος. Ἀντιθέτως, οὐδὲν σταμάτημα τῆς φωνῆς μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν ταύτην φράσιν διακρίνομεν κατὰ τὴν ἀντιδιαστολήν.

Αἱ ἀνωτέρω σημειωθεῖσαι διαφοραὶ μεταξὺ ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς καθίστανται ἐδκόλως ἀντιληπταὶ εἰς τὰ κάτωθι ἀπλᾶ παραδείγματα :

70. Ὁ Ὅθων ἐνυμφεύθη τὴν Ἀμαλίαν.
71. Τὴν Ἀμαλίαν ἐνυμφεύθη ὁ Ὅθων.
72. Τὴν Ἀμαλίαν, τὴν ἐνυμφεύθη ὁ Ὅθων.
73. *Τὴν Ἀμαλίαν, ἐνυμφεύθη ὁ Ὅθων.
74. *Τὴν Ἀμαλίαν τὴν ἐνυμφεύθη ὁ Ὅθων.

Οὐδεμίαν ἰδιαιτέραν ἐννοιολογικὴν ἀπόχρωσιν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς τὴν πρότασιν (70), οἱ ὅροι τῆς ὁποίας εὐρίσκονται εἰς τὴν λεγομένην οὐδετέραν τούτων θέσιν. Εἰς τὴν πρότασιν (71) ἔχομεν τὸ φαινόμενον τῆς ἀντιδιαστολῆς, ἐνῶ εἰς τὴν πρότασιν (72) ἔχομεν τὸ φαινόμενον τῆς ἐμφάσεως⁴³. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω εἰσαγωγικῶς λεχθέντα, αἱ σημασιολογικαὶ καὶ συντακτικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν προτάσεων (71) καὶ (72) εἶναι πρόδηλοι. Ἡ πρότασις (73) δὲν εἶναι γραμματικῶς ὀρθή, διότι, ἐνῶ ὑπάρχει μικρὸν σταμάτημα τῆς φωνῆς μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν φράσιν *τὴν Ἀμαλίαν*, ὥς τοῦτο δηλοῦται διὰ τῆς χρήσεως τοῦ κόμματος, οὐδὲν «ἶχνος» τῆς φράσεως ταύτης ὑπάρχει πλησίον τοῦ ρήματος. Ἐὰν δὲν ὑπῆρχε κόμμα μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν φράσιν *τὴν Ἀμαλίαν*, τότε ἡ (73) θὰ ἦτο γραμματικῶς ὀρθή. Ὅμοίως, ἡ πρότασις (74) δὲν εἶναι γραμματικῶς ὀρθή, διότι, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει κόμμα μετὰ τὴν ὀνομαστικὴν

42. Συνεπῶς, ἔχομεν ἐνταῦθα δύο προτάσεις. Τοῦτο θὰ καταστῇ σαφέστερον, ὅταν δοθοῦν κατωτέρω τὰ σχετικὰ δένδρα - διαγράμματα.

43. Ἡ πρότασις (71) δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐξῆς : *Τὴν Ἀμαλίαν (καὶ ὅχι ἄλλην τινά) ἐνυμφεύθη ὁ Ὅθων*. Ἐξ ἄλλου, τὴν κάτωθι ἐρμηνείαν δίδομεν εἰς τὴν πρότασιν (72) : *Σχετικῶς μὲ τὴν Ἀμαλίαν (ἐὰν λέγετε διὰ τὴν Ἀμαλίαν, ἐὰν ἀναφέρεσθε εἰς τὴν Ἀμαλίαν, κ.ἄ.), τὴν ἐνυμφεύθη ὁ Ὅθων*.

φράσιν τὴν Ἀμαλίαν, ἔχομεν τὸ κλιτικὸν τὴν ἀμέσως πρὸ τοῦ ρήματος. Ἐὰν ὑπῆρχε κόμμα μετὰ τὴν προταχθεῖσαν ὀνοματικὴν φράσιν, τότε ἡ (74) θὰ ἦτο γραμματικῶς ὀρθή.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας εἰσαγωγικὰς γραμμάς, εὐνόητον τυγχάνει ὅτι ὁ μετασχηματιστικὸς νόμος τῆς ἐμφάσεως διαφέρει τοῦ νόμου τῆς ἀντιδιαστολῆς, δύναται δὲ νὰ γραφῇ ὡς ἑξῆς :

$$\begin{array}{ccccccc}
 75. & \text{S.D. :} & X & - & V & - & \text{NP} & - & Z \\
 & & & & & & [\text{aF}] & & \Rightarrow \\
 & & 1 & & 2 & & 3 & & 4 \\
 & \text{S.D. :} & 3 \neq & \left[\begin{array}{ccc} 1 \text{ Pron.} \wedge 2 & \emptyset & 4 \end{array} \right. \\
 & & & & [\text{aF}] & & & &
 \end{array}$$

Ὁ ροι : α) Ἡ ὀνοματικὴ φράσις πρέπει νὰ εἶναι ὀριστικὴ ⁴⁴.

β) Ἐὰν τὸ ρῆμα εἶναι [+μετοχή] ἢ [+προστακτικὴ], τότε σύναψε τὴν δημιουργηθεῖσαν ἀντωνυμίαν μετὰ τὸ ρῆμα.

γ) Ἡ ἀντωνυμία πρέπει νὰ εἶναι ἀσθενὴς τύπος τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας.

Παρομοίαν εἰκόνα πρὸς αὐτὴν τῶν ἀπλῶν προτάσεων παρουσιάζουν καὶ αἱ προτάσεις αἱ ἔχουσαι ὡς ἀντικείμενον εἰδικὴν ἢ βουλευτικὴν πρότασιν.

Ἄς λάβωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα :

76. Ἐτονίσαμεν ἰδιαιτέρως [ὅτι δὲν κάνεις διὰ τὸ ἐμπόριον].

77. Ὁ ἀδελφός μου ἐπιθυμεῖ πολὺ [νὰ ἀσχοληθῇ μὲ γεωργικὰς ἐργασίας].

78. Αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ θέλουν [νὰ γίνουν κάποτε καθηγηταί].

Αἱ συμπληρωματικαὶ προτάσεις εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα συμπεριφέρονται ὡς αἱ ἀπλᾶς ὀνοματικαὶ φράσεις. Κατὰ συνέπειαν, οἱ ἀνωτέρω δοθέντες μετασχηματιστικοὶ νόμοι ἰσχύουν καὶ διὰ τὰ παραδείγματα ταῦτα. Ἐπὶ ἀντιδιαστολῆς, τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα λαμβάνουν τὴν κάτωθι μορφήν :

79. Ὅτι δὲν κάνεις διὰ τὸ ἐμπόριον ἐτονίσαμεν ἰδιαιτέρως.

80. Νὰ ἀσχοληθῇ μὲ γεωργικὰς ἐργασίας ὁ ἀδελφός μου ἐπιθυμεῖ πολὺ.

81. Νὰ γίνουν κάποτε καθηγηταὶ αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ θέλουν.

44. Ἐὰν ἡ ὀνοματικὴ αὕτη φράσις εἶναι ἀόριστος, τότε ὁ νόμος (75) δὲν λειτουργεῖ. Εἰς τὸν νόμον τοῦτον, τὰ σύμβολα X καὶ Z εἶναι μεταβληταί, ἐνθὺς διὰ τῆς θέσεως τοῦ 3 ἐκτὸς τῶν ἀγκυλῶν εἰς τὴν συντακτικὴν μετατροπὴν δεικνύομεν τὴν ἐκτὸς τῆς ἀρχικῆς προτάσεως θέσιν τῆς ὀνοματικῆς φράσεως.

Ἡ πρότασις (79), παραδείγματος χάριν, δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐξῆς: Ὅτι δὲν κάνεις διὰ τὸ ἐμπόριον (καὶ ὅχι ὅτι δὲν εἶσαι ἐξυπνος ἢ δὲν κάνεις διὰ τὰ γράμματα ἢ ἄλλο τι) ἐτονίσσαμεν ἰδιαιτέρως. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐρμηνεύονται καὶ αἱ ἄλλαι προτάσεις τοῦ τύπου τούτου. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἐπὶ ἀντιδιαστολῆς προβάλλεται τὸ νόημα τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως καὶ ἀντιδιαστέλλεται τοῦτο πρὸς τὸ νόημα ἄλλων σχετικῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων, μετὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νὰ συντάσσεται τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως.

Δὲν συμβαίνει, ὅμως, τὸ αὐτὸ ἐπὶ ἐμφάσεως. Ἡ ἔμφασις ἔχει ἰδιαιτέρας σημασιολογικὰς καὶ συντακτικὰς συνεπείας, τὰς ὁποίας δυνάμεθα γενικῶς νὰ ἴδωμεν εἰς τὰ κάτωθι παραδείγματα:

82. Ὅτι δὲν κάνεις διὰ τὸ ἐμπόριον, τὸ ἐτονίσσαμεν ἰδιαιτέρως.

83. Νὰ ἀσχοληθῇ μὲ γεωργικὰς ἐργασίας, ὁ ἀδελφός μου τὸ ἐπιθυμεῖ πολύ.

84. Νὰ γίνουν κάποτε καθηγηταί, αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τὸ θέλουν.

Ἡ πρότασις (82), παραδείγματος χάριν, δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἐξῆς: Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ὅτι δὲν κάνεις διὰ τὸ ἐμπόριον, τὸ ἐτονίσσαμεν ἰδιαιτέρως. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐρμηνεύονται καὶ τὰ ὑπόλοιπα παραδείγματα. Γενικῶς, ἐπὶ ἐμφάσεως ἐξαίρεται μὲν τὸ νόημα τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως, ἀλλὰ δὲν ἀντιδιαστέλλεται τοῦτο πρὸς τὸ νόημα ἄλλων παρεμφερῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων, μετὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν νὰ συντάσσεται τὸ ρῆμα τῆς κυρίας προτάσεως. Ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, τοῦτο συνιστᾷ τὴν σημασιολογικὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἐννοιῶν τῆς ἐμφάσεως καὶ ἀντιδιαστολῆς.

Ἀπὸ συντακτικῆς πλευρᾶς, παρατηρεῖται ὅτι ἔμφασις ἐπὶ τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων καθιστᾷ ἀναγκαίαν καὶ ὑποχρεωτικὴν τὴν κατάλειψιν τῆς ἀσθενοῦς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τὸ πλησίον τοῦ ρήματος τῆς κυρίας προτάσεως. Ἐπὶ ἀντιδιαστολῆς, ὅμως, οὐδεὶς ἀσθενὴς τύπος προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐμφανίζεται. Πρὸς τούτοις, ὅταν ἔχωμεν τὸ φαινόμενον τῆς ἐμφάσεως, ὑπάρχει κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν μικρὸν σταμάτημα τῆς φωνῆς μετὰ τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν, τὸ ὁποῖον σημειοῦμεν διὰ κόμματος. Ἀντιθέτως, ὅταν ἔχωμεν τὸ φαινόμενον τῆς ἀντιδιαστολῆς, οὐδὲν σταμάτημα τῆς φωνῆς μετὰ τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν.

Πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ ἀσθενὴς τύπος τὸ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ὁ ὁποῖος μορφολογικῶς εἶναι ὅμοιος πρὸς τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον οὐδετέρου γένους, οὐδόλως δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἄρθρον. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, τοῦτο δύναται νὰ διαπιστωθῇ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ

μὲν ἄρθρον τίθεται πρὸ ὀνοματικῶν γενικῶς φράσεων, ἐνῶ οἱ ἀσθενεῖς τύποι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας τίθενται πλησίον τοῦ ρήματος ἀποτελοῦντες μετ' αὐτοῦ μίαν τονικὴν ἐνότητα. Πρὸς τοῦτοις, εἰς τὰς προτάσεις (82-84) δύναται νὰ προστεθῇ τὸ ὀριστικὸν ἄρθρον οὐδετέρου γένους, γεγονὸς τὸ ὁποῖον δεικνύει τὸν ὀνοματικὸν καὶ οὐδέτερον χαρακτήρα τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων. Οὕτως, αἱ προτάσεις αὗται δύνανται νὰ λάβουν τὴν ἀκόλουθον μορφήν :

85. Τὸ δτι δὲν κάνεις διὰ τὸ ἐμπόριον, τὸ ἐτονίσαμεν ἰδιαιτέρως.
86. Τὸ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ γεωργικὰς ἐργασίας, ὁ ἀδελφός μου τὸ ἐπιθυμεῖ πολὺ.
87. Τὸ νὰ γίνουν κάποτε καθηγηταί, αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τὸ θέλουν.

6. Ἀποβολὴ τῆς ἀντωνυμίας αὐτό.

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ κυριωτέρα διαφορὰ μεταξὺ συμπληρωματικῶν καὶ ἀναφορικῶν προτάσεων ἀπὸ πλευρᾶς τῶν νόμων δομῆς τῆς φράσεως εἶναι ὅτι ἡ ὀνοματικὴ φράσις ἢ ἐξαρτώσα τὴν ἀναφορικὴν πρότασιν ἐξαρτᾷ προσέτι καὶ ἐτέραν ὀνοματικὴν φράσιν, ἐνῶ ἡ ὀνοματικὴ φράσις ἢ ἐξαρτώσα τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν ἐξαρτᾷ προσέτι οὐχὶ ἐτέραν ὀνοματικὴν φράσιν, ἀλλὰ τὸν κόμβον N. Τὸ ὄνομα (N) αὐτὸ τὸ ἐκ τοῦ συνθέτου κόμβου NP ἐξαρτῶμενον δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀντωνυμίαν αὐτό ἢ τοῦτο. Ἡ ἀντωνυμία αὕτη κατὰ κανόνα μὲν ἀποβάλλεται πρὸ τοῦ μορίου νὰ τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων, δύναται, ὅμως, νὰ παραμένῃ πρὸ τοῦ μορίου δτι. Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ἢ διὰ τοῦ δτι εἰσαγομένη συμπληρωματικὴ πρότασις χρησιμεύει ὥς ἐπεξηγήσις τῆς ἀντωνυμίας αὐτό ἢ τοῦτο.

Τὴν ἀντωνυμίαν ταύτην δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν εἰς τὰς κάτωθι προτάσεις :

88. Εἶπες ὅτι ἀνεγνώρισες τὸν ληστήν; Ὅχι, δὲν εἶπα αὐτό.
89. Θέλεις νὰ μεταβῆς εἰς τὸ Λονδῖνον; Ναί, αὐτό θέλω.
90. Θέλεις νὰ διορισθῇς; Ναί, αὐτό θέλω, κ. ἄ.

Παρατηροῦμεν ἐδῶ ὅτι εἰς ἐρωτήσεις περιεχοῦσας συμπληρωματικὴν πρότασιν δύναται ὥς ἀπάντησις νὰ δοθῇ ἢ ἀντωνυμία αὐτό ἀντὶ νὰ ἐπαναληφθῇ ἢ συμπληρωματικὴ πρότασις.

Ὡσαύτως, τὴν ἀντωνυμίαν ταύτην δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν εἰς τὰ κάτωθι παραδείγματα :

91. Αὐτό, τὸ νὰ εἶσαι ἐσὺ ἀρχηγός, δὲν τὸ θέλω ἐγώ.
92. Αὐτό, τὸ νὰ προδίδης τὰ μυστικά μας, δὲν τὸ συγχωρῶ.
93. Αὐτό, τὸ νὰ ὑβρίζης τὴν μητέρα μου, σοῦ τὸ ἀπαγορεύω.

94. Α ὅ τ ὅ, τὸ νὰ προσληφθῇς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτήν, θὰ τὸ ἀποφασίσω ἐγώ, κ. ἄ.

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἀντωνυμία α ὅ τ ὅ ἀποβάλλεται μὲν πρὸ τοῦ ν ἄ, δύναται δὲ νὰ διατηρῇται εἰς ἄλλας θέσεις. Τὸ θέμα, ὅμως, εἶναι λίαν ἐνδιαφέρον καὶ ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέραν μελέτην. Ὅλιγα μόνον σημεία ἐθίξαμεν ἀνωτέρω διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς παρούσης μελέτης. Ὁ τύπος τοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου, δι' οὗ ἀποβάλλεται ἡ ἀντωνυμία α ὅ τ ὅ, δύναται νὰ δοθῇ ὡς ἑξῆς :

$$\begin{array}{rcl}
 95. & \text{S.D. :} & X \quad \text{NP} \left[\begin{array}{c} \text{αὐτὸ} - S \\ \text{—} \end{array} \right]_{\text{NP}} Y \\
 & & \quad \quad \quad 1 \quad \quad 2 \quad \quad 3 \quad \quad 4 \quad \Rightarrow \\
 & \text{S.C. :} & 1 \quad \quad \emptyset \quad \quad 3 \quad \quad 4
 \end{array}$$

Ὁ νόμος⁴⁵ οὗτος δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν μελέτην ταύτην. Ἐπεσημάναμεν ἀπλῶς τὴν ὑπαρξιν εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν τῶν σχετικῶν προτάσεων τῆς ἀντωνυμίας α ὅ τ ὅ. Πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῶν ἀνωτέρω, ἃς λάβωμεν τὸ κάτωθι παράδειγμα :

96. Ὁ Πέτρος θέλει νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα.

Ἐὰν παραλειφθοῦν ἄσχετοι λεπτομέρειαι, ἡ βαθεῖα δομὴ τῆς (96) δύναται νὰ παρασταθῇ διὰ τοῦ κάτωθι δένδρου - διαγράμματος :

45. Ἴδὲ Joseph Emonds, *Root and Structure-Preserving Transformations*, Ph. D. Dissertation, reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1970, σσ. 92 - 95.

7. Ἀνύψωσις τοῦ ὑποκειμένου τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως.

Εἰς πολλὰς γλώσσας τοῦ κόσμου παρατηρεῖται ἐνίοτε ὅτι τὸ ὑποκείμενον ὀρισμένων ἐξηρημένων προτάσεων δύναται νὰ ἀνυψωθῇ εἰς τὴν προηγουμένην κυρίαν πρότασιν ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς. Τὸ συντακτικὸν τοῦτο φαινόμενον, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὡς *πρόληψις*, θὰ τὸ ὀνομάσωμεν *ἀνύψωσιν τοῦ ὑποκειμένου* (Subject Raising).

Προκειμένου περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὁ ἐξῆς ὀρισμὸς διὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο δίδεται ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως Τζαρτζάνου : «Κατὰ τοῦτο τὸ ὑποκείμενον ἐξηρημένης προτάσεως ἐλκόμενον ὑπὸ τοῦ ῥήματος τῆς κυρίας προτάσεως (π ρ ο λ α μ β ά ν ε τ α ι καὶ προληπτικῶς) τίθεται ὡς ἀντικείμενον τῆς κυρίας προτάσεως»⁴⁶.

Ἄς περιορισθῶμεν εἰς ὀλίγα παραδείγματα ἐκ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης :

98. Ἀκούω τὴν μητέρα [νὰ ὀμιλῇ τῆς καθηγητρίας].
99. Βλέπω τὸν καθηγητὴν [νὰ ἔρχεται].
100. Ἡ ὑπηρεσία θέλει τὸν ὑπάλληλον [νὰ ἐργάζεται μὲ προθυμίαν].
101. Ὁ ἀξιωματικὸς διέταξε τοὺς στρατιώτας [νὰ ἐκτελέσουν αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν].
102. Περιμένω τὸν ἱατρὸν [νὰ ἔλθῃ], κ. ἄ.

Παραδείγματα ὡς τὰ ἀνωτέρω δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὰ ῥήματα *ἀκούω*, *βλέπω*, *θέλω*, *διατάσσω*, *περιμένω*, κ. ἄ., συντάσσονται μὲ ὀνοματικὴν φράσιν κατ' αἰτιατικὴν ὡς ἀντικείμενον αὐτῶν καὶ συγχρόνως μὲ βουλευτικὴν πρότασιν. Τοῦτο, βεβαίως, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν βαθεῖαν τῶν προτάσεων δομὴν. Συγκεκριμένως, θὰ δειχθῇ ὅτι τὰ παραδείγματα ταῦτα παράγονται ἐκ τῶν κάτωθι, ἀντιστοιχῶς, προτάσεων διὰ τῆς λειτουργίας δύο μετασχηματιστικῶν νόμων, τοῦ νόμου τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς κυρίας προτάσεως καὶ τοῦ νόμου τοῦ καθορίζοντος καὶ ρυθμίζοντος τὴν πτῶσιν τοῦ ἀντικειμένου :

103. Ἀκούω [νὰ ὀμιλῇ ἡ μητέρα τῆς καθηγητρίας].
104. Βλέπω [νὰ ἔρχεται ὁ καθηγητής].
105. Ἡ ὑπηρεσία θέλει [νὰ ἐργάζεται ὁ ὑπάλληλος μὲ προθυμίαν].
106. Ὁ ἀξιωματικὸς διέταξε [νὰ ἐκτελέσουν οἱ στρατιῶται αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν].
107. Περιμένω [νὰ ἔλθῃ ὁ ἱατρός], κ. ἄ.

46. Συντακτικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ΟΕΔΒ, Ἀθῆναι 1969, σ. 169.

Ο τύπος του μετασχηματιστικού νόμου, δια της λειτουργίας του οποίου το υποκείμενον των συμπληρωματικών τούτων προτάσεων ανυψούται εις την θέσιν του αντικειμένου της κυρίας προτάσεως, δύναται να δοθῇ ὡς ἑξῆς⁴⁷ :

$$108. \quad \text{S.D. : } {}_s \left[\begin{array}{ccc} X & V & Z \end{array} {}_s \left[\begin{array}{ccc} Y & \text{NP} & W \end{array} \right]_s \right]_s \Rightarrow$$

$$\text{S.C. : } \begin{array}{cccccc} & 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ & 1 & 2+5 & 3 & 4 & \emptyset & 6 \end{array}$$

Όρος : Ἡ ὀνομαστική φράσις (NP) πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἀμέσως ἐκ τοῦ κόμβου S, δηλ. πρέπει νὰ εἶναι ὑποκείμενον.

Ο μετασχηματιστικὸς οὗτος νόμος εἶναι προαιρετικὸς. Διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ προαιρετικοῦ τούτου, μετασχηματιστικοῦ νόμου, αἱ προτάσεις (103 - 107) μετατρέπονται εἰς τὰς (109 - 113), ἀντιστοίχως :

109. * Ἀκούω ἡ μητέρα [νὰ ὁμιλῇ τῆς καθηγητρίας].

110. * Βλέπω ὁ καθηγητής [νὰ ἔρχεται].

111. * Ἡ ὑπηρεσία θέλει ὁ ὑπάλληλος [νὰ ἐργάζεται με προθυμίαν].

112. * Ὁ ἀξιωματικὸς διέταξεν οἱ στρατιῶται [νὰ ἐκτελέσουν αὐτὴν τὴν ὑπηρεσίαν].

113. * Περιμένω ὁ ἰατρός [νὰ ἔλθῃ], κ. ἄ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο κρίνεται σκόπιμον νὰ τονισθῇ ὅτι ἀνύψωσις τοῦ ὑποκειμένου λαμβάνει χώραν οὐχὶ εἰς τὰς συμπληρωματικὰς προτάσεις τὰς εἰσαγομένας διὰ τοῦ $\delta \tau \iota$, ἀλλ' εἰς τὰς συμπληρωματικὰς προτάσεις τὰς εἰσαγομένας διὰ τοῦ μορίου $\nu \acute{\alpha}$.

Εὐνόητον τυγχάνει ὅτι εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα τὸ ὑποκείμενον τῆς κυρίας προτάσεως δὲν πρέπει νὰ εἶναι τὸ αὐτὸ μετὰ τὸ ὑποκείμενον τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως. Συνεπῶς, δὲν ὑπάρχει δυνατότης λειτουργίας τοῦ γνωστοῦ ἤδη μετασχηματιστικοῦ νόμου, δι' οὗ ἀποβάλλεται τὸ ὑποκείμενον τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων ἐπὶ ταυτοπροσωπίας.

Αἱ προτάσεις (109-113) δὲν εἶναι γραμματικῶς ὀρθαί,⁴⁸ διότι τὸ ὑποκείμενον τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων ἀνυψοθὲν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἀνεξαρτήτων προτάσεων δὲν ἔχει τεθῇ εἰς τὴν πῶσιν, τὴν ὁποίαν ἡ θέσις τοῦ ἀντικειμένου ἀπαιτεῖ. Τοῦτο καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν λειτουργίαν ἐτέρου μετασχηματιστικοῦ νόμου, διὰ τοῦ ὁποίου

47. Τὰ σύμβολα X, Z, Y καὶ W εἶναι μεταβληταί.

48. Διὰ τοὺς περισσοτέρους τοὺλάχιστον Ἑλλήνας.

αἱ ὡς ἄνω γραμματικῶς οὐχὶ ὄρθαι προτάσεις μετατρέπονται εἰς προτάσεις γραμματικῶς ὀρθάς. Ὁ τύπος τοῦ σχετικοῦ μετασχηματιστικοῦ νόμου τοῦ καθορίζοντος τὴν πτῶσιν τοῦ ἀμέσου ἀντικειμένου δύναται νὰ δοθῇ ὡς ἑξῆς : ⁴⁹

114.	S.D. :	X	V	NP	Y
		1	2	3	4 →
	S.C. :	1	2	3	4
				[+ αἰτ.]	

Διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ μετασχηματιστικοῦ τούτου νόμου, ⁵⁰ ὁ ὁποῖος εἶναι ὑποχρεωτικός, αἱ προτάσεις (109-113) μετατρέπονται εἰς τὰς ἀντιστοιχοῦς γραμματικῶς ὀρθάς προτάσεις (98-102).

Πρέπει νὰ λεχθῇ ἔδῳ ὅτι οἱ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς γλωσσολόγοι προσεπάθουν νὰ δώσουν μίαν γενικὴν καὶ ἐν πολλοῖς ἀσαφεὴ καὶ ἀόριστον ἐρμηνείαν τοῦ φαίνομένου τούτου τῆς προλήψεως. Παραδείγματος χάριν, ὁ κράτιστος τῶν Ἑλλήνων γλωσσολόγων Γ. Ν. Χατζιδάκις γράφει τὰ ἑξῆς διὰ τὸ φαινόμενον τοῦτο : « Ἡ λεγομένη ἐν τῷ συντακτικῷ πρόληψις ἐν τῷ φαινόμενῳ τοῦ συμφυρμοῦ ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς· ξέρω ποιοὺς εἶσαι καὶ σὲ ξέρω, ὅθεν σὲ ξέρω ποιοὺς εἶσαι, οἶσθα τί ἐστὶ Δημόκριτος καὶ οἶσθα Δημόκριτον καὶ οἶσθα Δημόκριτον τί ἐστὶ » ⁵¹. Πῶς, ὁμως, καὶ βάσει ποίων νόμων τελεῖται ὁ συμφυρμός οὗτος; Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων καθίσταται σαφές ὅτι ἡ ὡς ἄνω ἐπενεχθεῖσα γνώμη τοῦ Γ. Ν. Χατζιδάκι ὅτι τὸ φαινόμενον τῆς προλήψεως ὀφείλεται εἰς τὸ φαινόμενον τοῦ συμφυρμοῦ οὐδόλως ἀποτελεῖ ἐρμηνείαν τούτου. Ἐκ τῆς ἀναλύσεως, τὴν ὁποίαν ἐπεχειρήσαμεν ἄνωτέρῳ, εἶναι φανερόν ὅτι ἡ πρότασις (102), παραδείγματος χάριν, δὲν προέρχεται ἐκ τῆς συμφύσεως τῶν προτάσεων α') περιμένω νὰ ἐλθῇ ὁ ἰατρός καὶ β') περιμένω τὸν ἰατρόν, ἀλλ' εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς λειτουργίας τῶν δύο ὡς ἄνω ἀναγραφομένων νόμων ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς προτάσεως, τῆς προτάσεως (107). Λέγομεν λοιπὸν ὅτι

49. Ἴδὲ John Robert Ross, *Constraints on Variables in Syntax*, unpublished Ph. D. Dissertation, M.I.T., 1967, reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968, σσ. 45-49.—Ὁμοίως, τοῦ ἰδίου, «*Quess Who?*», in *Papers from the Fifth Regional Meeting, Chicago Linguistic Society*, edited by Robert Binnick et al., Department of Linguistics, Chicago, 1969, σ. 254.

50. Διὰ τοῦ στοιχείου [+ αἰτ.] δηλοῦμεν τὴν αἰτιατικὴν πτῶσιν.

51. Ἀκαδημεικὰ Ἀναγνώσματα, τόμος Γ' (Γενικὴ Γλωσσικὴ), ἐν Ἀθήναις, 1915, σ. 199.

ή (102) παράγεται εκ τῆς (107) διὰ τῆς λειτουργίας τῶν νόμων (108) καὶ (114) καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τάξιν.

Ἐξ αἰτίας τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ὑποκειμένου τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἀνεξαρτήτων προτάσεων εἶναι δυνατόν ῥήματα, τὰ ὁποῖα εἰς τὴν βαθεῖαν αὐτῶν δομὴν ἔχουν διάφορον σύνταξιν, νὰ παρουσιάζωνται εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν ὡς ἔχοντα τὴν αὐτὴν σύνταξιν. Τοῦτο καθίσταται σαφές αὐτὴν διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ κάτωθι ἐνδιαφέροντος ζεύγους προτάσεων :⁵²

115. Περιμένω τὸν ἱατρὸν νὰ ἐξετάσῃ τὸν Πέτρον.

116. Πείθω τὸν ἱατρὸν νὰ ἐξετάσῃ τὸν Πέτρον.

Ἐκ πρώτης ὄψεως, αἱ προτάσεις αὗται δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἔχουν τὴν αὐτὴν δομικὴν ἀνάλυσιν. Οὐδεὶς, ὅμως, μέχρι σήμερον ἔχει παρατηρήσει καὶ τονήσει ὅτι ἡ (115) δὲν ἔχει παράλληλον δομὴν μὲ τὴν (116). Ὅτι αἱ προτάσεις αὗται διαφέρουν δομικῶς, δύναται νὰ καταστῇ σαφές ἐκ τῶν κάτωθι :

117 α. Περιμένω τὸν ἱατρὸν νὰ ἐξετάσῃ τὸν Πέτρον.

β. Περιμένω νὰ ἐξετασθῇ ὁ Πέτρος ἀπὸ τὸν ἱατρὸν.

118 α. Πείθω τὸν ἱατρὸν νὰ ἐξετάσῃ τὸν Πέτρον.

β. Πείθω τὸν Πέτρον νὰ ἐξετασθῇ ἀπὸ τὸν ἱατρὸν.

Αἱ προτάσεις (117α) καὶ (117β) εἶναι συνώνυμοι. Ἡ μία εἶναι ἀληθὴς ἐὰν καὶ μόνον ἐὰν ἡ ἄλλη εἶναι ἐπίσης ἀληθὴς. Τοῦτο, ὅμως, δὲν δύναται νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰς (118α) καὶ (118β). Ἡ (118α) ἔχει διάφορον σημασίαν ἀπὸ τὴν (118β). Τοῦτο σημαίνει ὅτι αἱ (117α) καὶ (117β) ἔχουν τὴν αὐτὴν ὑποκειμένην βαθεῖαν δομὴν (*Underlying Deep Structure*), ἐνῶ αἱ (118α) καὶ (118β) δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν ὑποκειμένην βαθεῖαν δομὴν. Συγκεκριμένως, εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν, ἀμφοτέραι αἱ ὀνομαστικαὶ φράσεις *τὸν ἱατρὸν* καὶ *τὸν Πέτρον* τῆς (117α) ἀνήκουν εἰς τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιφανειακὴν δομὴν τὸ ὑποκείμενον τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως ἔχει ἀνυψωθῇ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς κυρίας προτάσεως, ὡς ἔχομεν δεῖξει ἀνωτέρω. Ἡ (117β) προήλθεν ἐκ τῆς αὐτῆς προτάσεως, ἐξ ἧς παρήχθη καὶ ἡ (117α), δηλαδὴ ἐκ τῆς (119) :

119. Περιμένω [νὰ ἐξετάσῃ ὁ ἱατρὸς τὸν Πέτρον].

52. Παρόμοιον ζεῦγος προτάσεων δίδεται ὑπὸ τοῦ Noam Chomsky εἰς τὸ ἔργον του *Aspects*, σσ. 22-24. Τὰς ἀπόψεις τοῦ Noam Chomsky ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου τούτου θέματος ἐπαναλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ὁ Frank Palmer, *Grammar*, A Pelican Original, 1971, σσ. 142-143.

Διὰ τῆς μετατροπῆς⁵³ τῆς ἐν τῇ συμπληρωματικῇ προτάσει ἐνεργητικῆς συντάξεως εἰς παθητικὴν, ἥτις τελεῖται κατὰ τοὺς γνωστοὺς νόμους τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἡ (119) μετατρέπεται εἰς τὴν (117β). Ὡσαύτως, ἡ (119) μετατρέπεται εἰς τὴν (117α) διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου τῆς ἀνυψώσεως τοῦ ὑποκειμένου τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς κυρίας προτάσεως καὶ τοῦ νόμου τοῦ καθορίζοντος τὴν πτώσιν τοῦ ἀμέσου ἀντικειμένου. Δὲν συμβαίνει, ὅμως, τὸ αὐτὸ μὲ τὴν (118α), εἰς τὴν ὁποίαν αἱ ὀνομαστικαὶ φράσεις τὸν ἰατρὸν καὶ τὸν Πέτρον ἀνήκουν ἢ μὲν πρώτη εἰς τὴν κυρίαν πρότασιν, ἢ δευτέρα δὲ εἰς τὴν ἐξηρητημένην πρότασιν. Συνεπῶς, εὐνόητον τυγχάνει ὅτι αἱ προτάσεις (117α) καὶ (118α) δὲν ἔχουν παράλληλον ὑποκειμένην δομὴν. Εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν, τὸ ρῆμα περιμένω τῆς νέας Ἑλληνικῆς συντάσσεται ἢ μὲ ὀνομαστικὴν φράσιν ἢ μὲ συμπληρωματικὴν πρότασιν, οὐχὶ ὅμως συγχρόνως μὲ ὀνομαστικὴν φράσιν καὶ συμπληρωματικὴν πρότασιν, ὥς τοῦτο συμβαίνει μὲ τὸ ρῆμα πείθω. Ἡ εἰς τὴν βαθεῖαν δομὴν σύνταξις τῶν ρημάτων τούτων δύναται νὰ παρασταθῇ ὥς ἀκολούθως :⁵⁴

Περιμένω : [+V, +—NP, +—S].

Πείθω : [+V, +—NP ^ S].

Ὅχι μόνον αἱ προτάσεις (117α) καὶ (118α) διαφέρουν μεταξύ των ὥς πρὸς τὴν δομὴν, ἀλλὰ καὶ αἱ προτάσεις (118α) καὶ (118β). Συγκεκριμένως, εἰς τὴν (118α) ἡ ὀνομαστικὴ φράσις τὸν ἰατρὸν εἶναι τὸ λογικὸν ἀντικείμενον τῆς κυρίας προτάσεως καὶ τὸ λογικὸν ὑποκείμενον τῆς δευτερευούσης προτάσεως, ἐνῶ εἰς τὴν (118β) λογικὸν ἀντικείμενον τῆς κυρίας προτάσεως εἶναι ἡ ὀνομαστικὴ φράσις τὸν Πέτρον, ἥτις εἶναι καὶ γραμματικὸν ὑποκείμενον τῆς δευτερευούσης προτάσεως. Γενικῶς, αἱ βαθεῖαι δομαὶ τῶν προτάσεων (118α) καὶ (118β) δύνανται νὰ παρασταθοῦν διὰ τῶν (120α) καὶ (120β), ἀντιστοιχῶς :

120 α. Πείθω τὸν ἰατρὸν [νὰ ἐξετάσῃ ὁ ἱατρός τὸν Πέτρον].

β. Πείθω τὸν Πέτρον [νὰ ἐξετάσῃ ὁ ἱατρός τὸν Πέτρον].

53. Ὁ μετασχηματιστικὸς νόμος ὁ μετατρέπων τὴν ἐνεργητικὴν σύνταξιν εἰς παθητικὴν δύναται νὰ δοθῇ ὥς ἑξῆς :

S. D. :	X	NP	V	NP	Y	
	1	2	3	4	5	⇒
S. C. :	1	4	3	ἀπὸ +2 5		
	[+παθ.]					

Διὰ τοῦ στοιχείου [+παθ.] δηλοῦμεν ὅτι τὸ ρῆμα μετετρέπη εἰς τὴν παθητικὴν φωνήν. Ὁ νόμος οὗτος, ὅμως, δὲν θὰ ἀπασχολήσῃ τὴν παροῦσαν μελέτην,

54. Ἡ παῦλα δηλοῖ τὴν θέσιν τοῦ ρήματος.

Κατὰ ταῦτα, ἡ διαφορὰ σημασίας μεταξὺ τῶν (118α)₂ καὶ (118β) ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ προτάσεις αὗται ἔχουν διάφορον βαθεῖαν δομήν, ὥς τοῦτο δεικνύεται ἀνωτέρω.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δευτέρου κεφαλαίου τῆς μελέτης ταύτης εἵπομεν ὅτι ὁρισμένα ρήματα συντάσσονται μὲν μὲ πρότασιν εἰσαγόμενὴν διὰ τοῦ ν ἂ ἢ τοῦ ὅ τι, ἀλλ' ἡ δευτερεύουσα αὕτη πρότασις δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὀνομαστικὴν φράσιν. Ἐπειδὴ εἰς τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα ἐγένετο χρῆσις τῶν ρημάτων περιμένω καὶ πείθω, κρίνεται ἐνταῦθα ὁκόπιμον νὰ ἐπισημάνωμεν μίαν βασικὴν διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τῶν ἐκ τῶν ρημάτων τούτων ἐξαρτωμένων δευτερευουσῶν προτάσεων. Συγκεκριμένως, ἡ ἐκ τοῦ περιμένω ἐξαρτωμένη συμπληρωματικὴ πρότασις, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐκ τοῦ πείθω ἐξαρτωμένην δευτερεύουσαν πρότασιν, ἔχει λειτουργίαν ἀντικειμένου, ἥτοι ἰσοδυναμεῖ πρὸς ὀνομαστικὴν φράσιν. Τοῦτο δύναται νὰ καταστῇ σαφὲς ἐὰν ἡ βαθεῖα δομὴ τῶν προτάσεων (117α) καὶ (118α) ἀπεικονισθῇ διὰ τῶν (121) καὶ (122) δένδρων-διαγραμμάτων, ἀντιστοίχως :

Ἐκ τῶν δένδρων-διαγραμμάτων τούτων εἶναι ὀφθαλμοφανὲς ὅτι ἡ συμπληρωματικὴ πρότασις τῆς (117α) ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κόμβου NP, εἶναι δηλαδή ὀνομαστικὴ φράσις, ἐνῶ ἡ δευτερεύουσα πρότασις τῆς (118α) ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ κόμβου VP, δηλ. δὲν εἶναι ὀνομαστικὴ φράσις.

Ὅτι ἡ ἐκ τοῦ πείθω ἐξαρτωμένη δευτερεύουσα πρότασις δὲν εἶναι ὀνομαστικὴ φράσις φαίνεται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὐδέποτε δύναται νὰ συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ κλιτικοῦ τό. Ἀντιθέτως, ἡ ἐκ τοῦ περιμένω ἐξαρτωμένη συμπληρωματικὴ πρότασις δύναται νὰ συνοδεύεται ὑπὸ τοῦ κλιτικοῦ τούτου. Τοῦτο καθίσταται σαφὲς διὰ τῶν παραδειγμάτων (123-126),

123. Τὸ περιμένω νᾶ ἐξετάσῃ ὁ ἰατρός τὸν Πέτρον.

124. Τὸ νᾶ ἐξετάσῃ ὁ ἰατρός τὸν Πέτρον, τὸ περιμένω.

125. * Τὸ πείθω τὸν ἰατρὸν νᾶ ἐξετάσῃ τὸν Πέτρον.

126. * Τὸ νᾶ ἐξετάσῃ τὸν Πέτρον, τὸ πείθω τὸν ἰατρὸν, κ. ἄ.

Πρὶν ἢ κλείσωμεν τὸ τμήμα τοῦτο τῆς παρούσης μελέτης τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ φαινόμενον τῆς προλήψεως, πρέπει νᾶ εἰπώμεν ἐδῶ ὅτι μὲ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ὑποκειμένου τῆς συμπληρωματικῆς προτάσεως δημιουργεῖται διαφορετικὴ κατάστασις ἀπὸ συντακτικῆς πλευρᾶς. Συγκεκριμένως, τὸ κλιτικὸν τὸ τὸ ἀναφερόμενον εἰς ὅλην τὴν συμπληρωματικὴν πρότασιν δὲν εἶναι δυνατόν νᾶ ἐμφανισθῇ πλῆρον, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἀνωψθεῖσα ὀνομαστικὴ φράσις δύναται νᾶ συνοδεύεται ὑπὸ κλιτικοῦ ἔχοντος τὴν αὐτὴν ταυτότητα ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ὀνομαστικὴν αὐτὴν φράσιν. Τὰ ἀνωτέρω καθίστανται σαφῆ εἰς τὰ κάτωθι παραδείγματα :

127. Ὁ ἀξιωματικὸς διέταξε τὸν στρατιώτην νᾶ φύγῃ.

128. Ὁ ἀξιωματικὸς τὸν₁ διέταξε τὸν στρατιώτην₁ νᾶ φύγῃ.

129. * Ὁ ἀξιωματικὸς τὸ διέταξε τὸν στρατιώτην νᾶ φύγῃ.

130. * Ὁ ἀξιωματικὸς τὸ τὸν διέταξε τὸν στρατιώτην νᾶ φύγῃ.

8. Τάξις καὶ λειτουργία τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων.

Τόσον οἱ φωνολογικοὶ ὥς καὶ οἱ συντακτικοὶ ἐντὸς τῆς προτάσεως νόμοι λειτουργοῦν καθ' ὅρισμένην τάξιν. Ἡ τάξις, καθ' ἣν ἕκαστος τῶν μετασχηματιστικῶν νόμων λειτουργεῖ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους νόμους, δὲν δίδεται a priori, ἀλλ' εἶναι καρπὸς καὶ ἀπόρροια τῶν ἐμπει-

ρικών δεδομένων. Γενικώς, λέγομεν ότι δύο μετασχηματιστικοί νόμοι εδρίσκονται εις στενήν σχέσιν μεταξύ των εάν διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ ἑνὸς δημιουργῶνται αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἄλλου. Ἐάν, παραδείγματος χάριν, διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου Α ἱκανοποιῆται ἡ συντακτικὴ περιγραφὴ διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ νόμου Β, λέγομεν τότε ὅτι ὁ νόμος Α προηγείται τοῦ νόμου Β. Αὕτη εἶναι ἡ γραμμικὴ λειτουργία τῶν νόμων⁵⁵.

Οἱ μετασχηματιστικοί, ὅμως, νόμοι δὲν λειτουργοῦν μόνον γραμμικῶς, ἀλλὰ καὶ κυκλικῶς. Ἐκάστη πρότασις ἀποτελεῖ ἓνα ἰδιαίτερον κύκλον (Cycle), μίαν ἰδιαιτέραν περιοχὴν (Domain), ἐντὸς τῆς ὁποίας οἱ μετασχηματιστικοί νόμοι λειτουργοῦν καθ' ὀρισμένην γραμμικὴν τάξιν. Οἱ νόμοι οὗτοι δὲν δύνανται νὰ λειτουργήσουν περισσοτέρας τῆς μιᾶς φορᾶς εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν κύκλον, δύνανται, ὅμως, νὰ ἐπαναλειτουργήσουν εἰς τὴν ἀμέσως προηγούμενην πρότασιν, εάν μεταξὺ τῶν προτάσεων τούτων ὑπάρχη σύνδεσις ἢ ἐξάρτησις. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, ἡ κυκλικὴ λειτουργία τῶν νόμων ἔχει ὡς ἐξῆς : Κατ' ἀρχὰς ἐφαρμόζομεν τοὺς δυναμένους νὰ λειτουργήσουν νόμους εἰς τὴν πρότασιν τὴν κειμένην εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον. Ἀφοῦ λειτουργήσουν γραμμικῶς οἱ σχετικοὶ μετασχηματιστικοὶ νόμοι εἰς τὴν πρότασιν ταύτην, ἀνερχόμεθα εἰς τὴν ἀμέσως προηγούμενην πρότασιν καὶ ἐφαρμόζομεν γραμμικῶς⁵⁶ πάλιν τοὺς δυναμένους νὰ λειτουργήσουν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην νόμους λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν δομὴν τῆς εἰς τὸ κατώτατον σημεῖον κειμένης προτάσεως. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐνεργοῦντες ἀνερχόμεθα εἰς τὴν πρότασιν τὴν κειμένην εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφαρμόζομεν πάλιν γραμμικῶς τοὺς δυναμένους νὰ λειτουργήσουν νόμους λαμβάνοντες τώρα ὑπ' ὄψιν ὅλας τὰς κάτωθι ταύτης εὐρισκομένας προτάσεις.

Τὰ ἀνωτέρω δύνανται νὰ καταστοῦν περισσότερον σαφεῖ καὶ ἀντιλη-

55. Ἐάν ἔχωμεν τοὺς νόμους Α, Β, Γ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Α προηγείται τοῦ Β καὶ ὁ Β προηγείται τοῦ Γ, τότε κατ' ἀνάγκην καὶ ὁ Α προηγείται τοῦ Γ.

56. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν αὐστηρὰν τάξιν, καθ' ἣν ἕκαστος τῶν νόμων λειτουργεῖ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἄλλους νόμους, ἔχει ἐσχάτως διατυπωθῇ ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ τάξις αὕτη τῶν νόμων δύναται νὰ προκαθορισθῇ διὰ τῆς ἀνευρέσεως γενικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἰσχύουν δι' ὅλας τὰς γλώσσας. Παραδείγματος χάριν, ἡ ἀρχὴ τοῦ ὁ π ο χ ρ ε ω τ ι κ ο ὕ - π ρ ο α ι ρ ε τ ι κ ο ὕ ν ὁ μ ο υ προκαθορίζει ὅτι ὅταν ἡ συντακτικὴ περιγραφὴ ἱκανοποιῇ συγχρόνως τὰς ἀπαιτήσεις δύο νόμων, ἐνὸς ὑποχρεωτικοῦ καὶ ἐνὸς προαιρετικοῦ, τότε ὁ ὑποχρεωτικὸς νόμος κατ' ἀνάγκην προηγείται τοῦ προαιρετικοῦ. Διὰ πλείονα, ἰδὲ Ashley Hastings, «On the Obligatory - Optional Principle», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1973, καὶ Andreas Koutsoudas, «Unordered Rule Hypothesis», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1973,

πτά ἐὰν δεῖξωμεν γενικῶς τὸν τρόπον παραγωγῆς προτάσεων τινων. Πρὸς τοῦτο, ἄς λάβωμεν τὰ κάτωθι παραδείγματα :

131. Ὁ λοχαγὸς διέταξε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν ὁ λοχίας.
132. Ὁ λοχαγὸς διέταξε νὰ τὴν ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν ὁ λοχίας.
133. Ὁ λοχαγὸς τὸ διέταξε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν ὁ λοχίας.
134. Ὁ λοχαγὸς τὸ διέταξε νὰ τὴν ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν ὁ λοχίας.
135. Ὁ λοχαγὸς διέταξε τὸν λοχίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν.
136. Ὁ λοχαγὸς διέταξε τὸν λοχίαν νὰ τὴν ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν.
137. Ὁ λοχαγὸς τὸν διέταξε τὸν λοχίαν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν.
138. Ὁ λοχαγὸς τὸν διέταξε τὸν λοχίαν νὰ τὴν ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν.
139. Νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν ὁ λοχίας ὁ λοχαγὸς διέταξε.
140. Νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀσκήσιν ὁ λοχίας, ὁ λοχαγὸς τὸ διέταξε.

Ἐὰν παραλειφθοῦν ἀσχετοὶ πρὸς τὸ βασικὸν θέμα μας λεπτομέρειαι, ἡ ὑποκειμένη δομὴ τῶν προτάσεων (131 - 140) δύναται, εἰς τι στάδιον αὐτῆς, νὰ ἀπεικονισθῇ ὡς ἑξῆς :

Διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς (131) ἐκ τῆς ὡς ἄνω δομῆς ἐνεργοῦμεν ὡς ἑξῆς : Εἰς τὴν (141), ἦτις, ὡς ἔχει, δὲν συνιστᾷ πρότασιν γραμματικῶς ὀρθήν, ἐφαρμόζομεν τοὺς δυναμένους νὰ λειτουργήσουν νόμους πρῶτον εἰς τὸν κύκλον S₁. Εἰς τὸν κύκλον τοῦτον πρέπει νὰ λειτουργήσῃ ὑποχρεωτικῶς ὁ νόμος ὁ καθορίζων τὴν πτώσιν τοῦ ἀμέσου ἀντικειμένου, δηλ. ὁ νόμος (114). Διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου τούτου ἡ ὀνοματικὴ

φράσεις ή ἄσκησις τίθεται εἰς τὴν αἰτιατικὴν πτῶσιν. Οὐδείς ἄλλος σχετικὸς διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς (131) νόμος δύναται νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὸν κύκλον S_1 . Ἀνερχόμενοι εἰς τὸν ἀμέσως ἀνώτερον κύκλον S_2 παρατηροῦμεν ὅτι οὐδένα σχετικὸν νόμον δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὸν κύκλον τοῦτον. Οὕτω, διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου (114) εἰς τὸν κύκλον S_1 τῆς δομῆς (141), κατέστη δυνατὴ ἡ παραγωγή τῆς προτάσεως (131).

Ἡ παραγωγή τῆς (132) ἐκ τῆς δομῆς (141) ἔχει ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸν κύκλον S_1 τῆς (141) ἐφαρμόζομεν τοὺς κάτωθι νόμους: α') Τὸν νόμον (114) καὶ β') τὸν νόμον (48), διὰ τοῦ ὁποῖου παράγονται οἱ ἀσθενεῖς τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν. Ὁ νόμος (48) πρέπει νὰ λειτουργήσῃ μετὰ τὸν νόμον (114). Ἀντίστροφος τάξις μεταξύ τῶν δύο τούτων νόμων καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν παραγωγὴν τοῦ ὀρθοῦ τύπου τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας. Κατὰ συνέπειαν, ὁ νόμος (114) πρέπει νὰ προηγηθῇ τοῦ νόμου (48). Μετὰ τὴν λειτουργίαν τῶν δύο τούτων νόμων καὶ κατὰ τὴν τάξιν, καθ' ἣν οὗτοι ὀφείλουν νὰ λειτουργοῦν, ἡ (141) λαμβάνει τὴν ἀκόλουθον μορφήν:

Διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς (132), οὐδείς σχετικὸς νόμος⁵⁷ δύναται νὰ λειτουργήσῃ εἰς τὸν κύκλον S_2 . Κατὰ ταῦτα, ἡ (132), τὴν ὁποίαν ἀπεικονίζει τὸ ἀνωτέρω δένδρον - διάγραμμα⁵⁸, παράγεται διὰ τῆς λειτουργίας

57. Βεβαίως διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν προτάσεων (131 - 140), δὲν ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὸν νόμον τῆς ἀποβολῆς τῆς ἀντωνυμίας αὐτοῦ.

58. Ἀξίζει νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τὸ ρῆμα καὶ ἡ δημιουργηθεῖσα ἀντωνυμία ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ αὐτοῦ κόμβου.

των νόμων (114) και (48) εις τὸν κύκλον S_1 τῆς (141) καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τάξιν:

Ἡ (133) παράγεται ἐκ τῆς (141) διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου (114) εις τὸν S_1 καὶ τοῦ νόμου (48) εις τὸν S_2 . Ὁμοίως, ἡ (134) παράγεται ἐκ τῆς (141) διὰ τῆς λειτουργίας τῶν νόμων (114) καὶ (48) εις τὸν S_1 κατ' αὐτὴν τὴν τάξιν καὶ τοῦ νόμου (48) εις τὸν S_2 . Μετὰ τὴν λειτουργίαν τῶν νόμων τούτων, ἡ (141) λαμβάνει τὴν κάτωθι μορφήν, ἣτις ἀπεικονίζει τὴν πρότασιν (134):

Ἡ (135) παράγεται ἐκ τῆς (141) διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου (114) εις τὸν S_1 καὶ τῶν νόμων (108) καὶ (114) εις τὸν S_2 κατ' αὐτὴν τὴν τάξιν. Μετὰ τὴν λειτουργίαν τῶν νόμων τούτων, ἡ (141) λαμβάνει τὴν μορφήν (144), ἣτις ἀπεικονίζει τὴν πρότασιν (135):

Ὁμοίως, ἡ (136) παράγεται ἐκ τῆς (141) διὰ τῆς λειτουργίας εις μὲν τὸν κύκλον S_1 τῶν νόμων (114) καὶ (48), εις δὲ τὸν κύκλον S_2 τῶν νόμων (108) καὶ (114) καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τάξιν.

Ἐὰν εις τοὺς νόμους τοὺς λειτουργοῦντας διὰ τὴν παραγωγὴν τῆς (136) προσθέσωμεν ἕνα ἐπὶ πλέον νόμον εις τὸν κύκλον S_2 , τὸν νόμον (48), τότε ἐπιτυγχάνομεν τὴν παραγωγὴν τῆς (138). Ὡσαύτως, ἡ παραγωγή τῆς (137) ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς λειτουργίας τοῦ νόμου (114) εις τὸν κύκλον S_1 τῆς (141) καὶ τῶν νόμων (108), (114) καὶ (48) εις τὸν κύκλον S_2 κατ' αὐτὴν τὴν τάξιν.

Οι νόμοι (114) και (66) είναι υπεύθυνοι διά την παραγωγή της (139), ή ιδιαιτέρως σημασία της οποίας οφείλεται εις τὸ στοιχείον [+άντιδια-

στολή]. Μετὰ τὴν λειτουργίαν τῶν νόμων τούτων, τὸ δένδρον-διάγραμμα, τὸ ὁποῖον ἀπεικονίζει τὴν πρότασιν (139), λαμβάνει τὴν κάτωθι μορφήν :

Τέλος ἡ (140) παράγεται διὰ τῆς λειτουργίας τῶν νόμων (114) καὶ (75). Μετὰ τὴν λειτουργίαν τῶν νόμων τούτων, τὸ δένδρον-διάγραμμα τῆς προτάσεως (140), ἡ ἰδιαιτέρα σημασία τῆς ὁποίας ὀφείλεται εἰς τὸ στοιχεῖον [+ἐμφασις], λαμβάνει τὴν κάτωθι μορφήν :

146.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τῆς παρούσης μελέτης ἐξεθέσαμεν ἐν συντομίᾳ τὰς βασικὰς μεθοδολογικὰς ἀρχὰς τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς, τῆς συγχρόνου ταύτης ἐπιστημονικῆς γλωσσολογικῆς θεωρίας, ἥτις ραγδαίως ἐξαπλοῦται εἰς ὅλας τὰς μεγάλας χώρας τοῦ κόσμου. Εἰς τὸ δεῦτερον κεφάλαιον ἡσχολήθημεν μὲ τὰς συμπληρωματικὰς προτάσεις τῆς νέας Ἑλληνικῆς, αἵτινες εἰσάγονται διὰ τῶν μορίων νὰ καὶ δτι καὶ χρησιμεύουν ὡς ἀντικείμενον τοῦ ρήματος τῆς προτάσεως, ἐξ ἧς ἐξαρτῶνται. Ποικίλα προβλήματα σχετικὰ πρὸς τὰς συμπληρωματικὰς ταύτας προτάσεις ἐξητάσθησαν καὶ ἐτονίσθησαν ἰδιαιτέρως τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ἡ παραδοσιακὴ Γραμματικὴ δὲν εἶχε κατορθώσει νὰ δώσῃ ἱκανοποιητικὴν ἐρμηνείαν, ὡς τοῦτο συμβαίνει μὲ τὸ γνωστὸν φαινόμενον τῆς προλήψεως. Ὡσαύτως, κατεβλήθη προσπάθεια νὰ δοθοῦν οἱ τύποι τῶν διαφόρων μετασχηματιστικῶν νόμων καὶ νὰ καθορισθῇ ἡ τάξις, καθ' ἣν ἕκαστος τῶν νόμων τούτων λειτουργεῖ ἐν σχέσει πρὸς ἄλλους νόμους.

Δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἀπαιτεῖται ἐπιστημονικὴ ἐρευνητικὴ ἐργασία πολλῶν γλωσσολόγων πρὸς μελέτην καὶ μετασχηματιστικὴν ἀνάλυσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, κυρίως τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ὡς καὶ ἄλλων γλωσσῶν, διότι ἔχει διαπιστωθῆ ὅτι ὅσον περισσότεραι γλῶσσαι μελετῶνται συστηματικῶς καὶ ὅσον περισσότεραι, ἔστω καὶ ἀτελεῖς, μετασχηματιστικαὶ Γραμματικαὶ συντάσσονται διὰ τὰς διαφόρους γλώσσας τόσον πλησιέστερον ὁδηγούμεθα εἰς τὴν πληρεστέραν κατανόησιν τῆς ὁμοιομόρφου βαθείας δομῆς τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον γλωσσῶν. Ἐν κατακλείδι, πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι βασικὴ φιλοδοξία τῆς περιορισμένης εἰς ἑκτασιν μελέτης ταύτης, ἥτις ἀποτελεῖ τμήμα εὐρυτέρας μελέτης, εἶναι ὄχι μόνον ἡ λεπτομερὴς καὶ ἐξονυχιστικὴ περιγραφή καὶ ἀνάλυσις τῶν συμπληρωματικῶν προτάσεων τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ παρουσίασις σημείων τινῶν τῆς μετασχηματιστικῆς Γραμματικῆς καὶ ἡ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς νέας ταύτης θεωρίας ἐρμηνεῖα ὀρισμένων φαινομένων. Ἐὰν τὰ εἰς τὴν μελέτην ταύτην θιγόμενα σημεῖα προβληματίσουν τοὺς νέους κυρίως ἐπιστήμονας καὶ συντελέσουν εἰς τὸ νὰ στραφοῦν οὗτοι πρὸς τὴν νέαν ταύτην γλωσσολογικὴν θεωρίαν, ἥτις πολλὰ ὑπόσχεται, τοῦτο θὰ ἀποτελῇ δι' ἐμὲ τὴν μεγαλυτέραν ἀμοιβὴν διὰ τὴν μικρὴν μου ταύτην προσφοράν.

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ * ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΤΙΚΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΝ

- Bach, Emmon. An Introduction to Transformational Grammar, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York, 1964.
- Bach, Emmon and Robert Harms (eds.). Universals in Linguistic Theory, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York, 1968.
- Bierwisch, M. «Certain Problems of Semantic Representations», Foundations of Language (1969), 5, σσ. 153 - 184.
- Bresnan, Joan. «On Complementizers : Toward a Syntactic Theory of Complement Types», Foundations of Language (1970), 6, σσ. 297 - 321.
- Chomsky, Noam. Syntactic Structures, Mouton and Co., The Hague - Paris, 1966 (sixth printing, first printing 1957).
- Chomsky, Noam. Current Issues in Linguistic Theory, Mouton and Co., London - The Hague - Paris, 1966 (second printing).
- Chomsky, Noam. Topics in the Theory of Generative Grammar, Mouton, The Hague - Paris, 1969 (second printing).
- Chomsky, Noam. Aspects of the Theory of Syntax, The M. I. T. Press, Cambridge, Mass., 1965.
- Chomsky, Noam. Language and Mind, Harcourt, Brace and World, Inc., New York, 1968.
- Chomsky, Noam and Morris Halle. The Sound Pattern of English, Harper and Row, New York, 1968.
- Dik, Simon. «Referential Identity», Lingua (1968), 21, σσ. 70 - 97.
- Emonds, Joseph. Root and Structure - Preserving Transformations, Ph. D. Dissertation, reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1970.
- Fillmore, Charles. «Lexical Entries for Verbs», Foundations of Language (1968), 4, σσ. 373 - 393.

* Εἰς τὴν βιβλιογραφίαν ταύτην δὲν περιλαμβάνονται ὅλαι αἱ μελέται, εἰς τὰς ὁποίας παρεπέψαμεν εἰς τὸ παρὸν κῶνημα.

- Fodor, J. A. and J. J. Katz (eds.). *The Structure of Language: Readings in the Philosophy of Language*, Prentice - Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1964.
- Gross, Maurice. *Mathematical Models in Linguistics*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1972.
- Householder, Fred. *Linguistic Speculations*, Cambridge University Press, London and New York, 1971.
- Isenberg, Horst. «Das Direkte Objekt im Spanischen», *Studia Grammatica* (1968), IX, σσ. 277.
- Jacobs, R. and P. Rosenbaum. *English Transformational Grammar*, Blaisdell Publishing Company, Waltham, Mass., 1968.
- Jacobs, R. and P. Rosenbaum. *Readings in English Transformational Grammar*, Ginn and Company, Waltham, Mass., 1970.
- Karttunen, Lauri. *Problems of Reference in Syntax*, Ph. D. Dissertation, Indiana University, Bloomington, 1969.
- Katz, J. J. «Mentalism in Linguistics», *Language* (1964), 40, σσ. 124 - 137.
- Katz, J. J. *The Philosophy of Language*, Harper and Row, New York, 1966.
- Katz, J. J. and Paul Postal. *An Integrated Theory of Linguistic Descriptions*, The M.I.T. Press, Cambridge, 1964.
- King, Robert. *Historical Linguistics and Generative Grammar*, Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1969.
- Kooij, Jan. *Ambiguity in Natural Language: An Investigation of Certain Problems in its Linguistic Description*, North Holland Publishing Company, Amsterdam - London, 1971.
- Koutsoudas, Andreas. *Writing Transformational Grammars*, New York, 1966.
- Lakoff, George. *On the Nature of Syntactic Irregularity*, *Mathematical Linguistics and Automatic Translation*, Cambridge, Mass., 1965.
- Lakoff, George. «Pronouns and Reference», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968, σσ. 50.
- Lakoff, George. «Deep - Surface Grammar», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968, σσ. 75.
- Lakoff, George. «Instrumental Adverbs and the Concept of Deep Structure», *Foundations of Language* (1968), 4, σσ. 4 - 29.
- Lakoff, George. «On Generative Semantics», reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1969, σσ. 71.

- Lakoff, Robin. **Abstract Syntax and Latin Complementation**, The M.I.T. Press, Cambridge, Mass., 1968.
- Langacker, Ronald. **Language and its Structure**, Harcourt, Brace and World, Inc., New York, 1968.
- Langacker, Ronald. **Fundamentals of Linguistic Analysis**, Harcourt Brace Jovanovich, Inc., New York, 1972.
- Langendoen, Terence. **The Study of Syntax**, Holt, Rinehart and Winston, Inc., New York, 1969.
- Lyons, John. **Introduction to Theoretical Linguistics**, Cambridge University Press, 1968.
- Lyons, John. (ed.). **New Horizons in Linguistics**, A Pelican Original, 1971.
- McCawley, James. «Concerning the Base Component of a Transformational Grammar», **Foundations of Language** (1968), 4, σσ. 243 - 269.
- Matthews, P. H. «Transformational Grammar», **Archivum Linguisticum** (1961), 13, σσ. 196 - 209.
- Palmer, Frank. **Grammar**, A Pelican Original, 1971.
- Perlmutter, David. **Deep and Surface Structure Constraints in Syntax**, Ph.D. Dissertation, M.I.T., 1968.
- Postal, Paul. **Aspects of Phonological Theory**, Harper and Row, New York, 1968.
- Postal, Paul. «On Coreferential Complement Subject Deletion», **Linguistic Inquiry** (1970), 1, σσ. 439 - 500.
- Postal, Paul. **Cross-Over Phenomena: A Study in the Grammar of Coreference (Specification and Utilization of a Transformational Grammar: Scientific Report No. 3)**, Yorktown Heights, N.Y.: IBM, 1968. (Published by Holt, Rinehart and Winston, New York, 1971).
- Reibel, David and Sanford Schane (eds.). **Modern Studies in English: Readings in Transformational Grammar**, Prentice - Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1969.
- Rosenbaum, Peter. **The Grammar of English Predicate Complement Constructions**, The M.I.T. Press, Cambridge, Mass., 1967.
- Ross, John Robert. **Constraints on Variables in Syntax**, Ph. D. Dissertation, M.I.T., 1967, reproduced by the Indiana University Linguistics Club, Bloomington, 1968.
- Sakellariades, George. **A Transformational Analysis of the**

so - called Weak Personal Pronouns in Modern Greek, Ph. D. Dissertation, Indiana University, Bloomington, 1973.

Σακελλαριάδου, Γεωργίου. «Μετασχηματιστική 'Ανάλυσις τῶν Ρῦ - 'Αναφορικῶν Προτάσεων τῆς Νέας 'Ελληνικῆς Γλώσσης», Πλάτων (1972), τόμος ΚΔ', σσ. 51 - 65.

Σακελλαριάδου, Γεωργίου. «'Η Δομή τῆς Φράσεως τῆς 'Ελληνικῆς Γλώσσης», Πλάτων (1974), τόμος 26, σσ. 97 - 111.

Σακελλαριάδου, Γεωργίου. «Μετασχηματιστική Περιγραφή 'Ωρισμένων Φωνολογικῶν Νόμων τοῦ Γλωσσικοῦ 'Ιδιώματος τῆς Ρούμελης», Παρνασσός 1974), τόμος ΙΣΤ', σσ. 251 - 268.

Σακελλαριάδου, Γεωργίου. «Πάθη τινὰ Φωνηέντων εἰς τὸ Γλωσσικὸν 'Ιδίωμα τῆς 'Αγίας 'Αννης Εὐβοίας», Ἀρχεῖον Ἑθνοῦ Μελετών (1974), τόμος ΙΘ', σσ. 111 - 128.